

Kortlægning af kommunernes fokus på 0-2-årige

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har i forbindelse med projektet om 0-2-åriges læring kortlagt samtlige danske kommuners fokus på 0-2-årige i deres skriftlige materialer på dagtilbudsområdet. Formålet er at kortlægge, hvordan og i hvilket omfang kommunerne har et særligt fokus på det pædagogiske arbejde med de 0-2-årige i børne- og ungepolitikker, pjecer eller andre dokumenter, der beskriver grundlaget for det pædagogiske arbejde på dagtilbudsområdet. Desuden er det formålet at fremhæve materialer, der kan være til inspiration for andre kommuner.

EVA undersøger kommunernes fokus på 0-2-årige ud fra en antagelse om, at det vil være hensigtsmæssigt at have et særligt fokus på denne aldersgruppe, dels fordi den tidlige læring har betydning for den læring, der følger efter i børnehaven og i skolen, dels fordi aldersgruppen, og den tilhørende pædagogiske opgave, har sine særlige kendetegn, som kun til dels kan adresseres i materialer, der retter sig mod hele 0-6-årsområdet.

I kortlægningen indgår materialer både på daginstitutionsområdet og i dagplejen. Ifølge dagtilbudsloven skal kommunen have en fælles læreplan for dagplejen, men ikke for daginstitutionens område, hvor den enkelte daginstitution skal have sin egen læreplan. Dagtilbudsloven er således en del af forklaringen på, at vi har fundet betydeligt flere kommunale materialer om 0-2-årige i dagplejen end på daginstitutionens område.

EVA har afgrænset kortlægningen til kun at omfatte materialer, der er offentligt tilgængelige (i hvert fald på kommunalt niveau), og som dækker hele daginstitutionens område og/eller dagplejen i kommunen. Materialer fra enkeltinstitutioner, netværk eller projekter, hvor kun en del af daginstitutionerne/dagplejerne har deltaget, er derfor ikke medtaget i kortlægningen. Materialer på distrikts-/storkommuneniveau i de største danske kommuner (København, Århus, Ålborg, Odense og Esbjerg) er dog medtaget, hvis der ikke er udarbejdet materiale på centralt niveau. Derudover er materiale udarbejdet af aktører udenfor kommunen, f.eks. i forbindelse med forskningsprojekter, udeladt af kortlægningen. Du kan læse nærmere om den metode, der ligger til grund for kortlægningen, sidst i dokumentet.

Kortlægningens resultater på daginstitutionens område

Kortlægningen viser, at 20 ud af landets 98 kommuner har udarbejdet skriftligt materiale, som har særskilt fokus på 0-2-årige børn. Ud af de 20 kommuner har 13 kommuner udarbejdet 20 materialer, der er vejledende for det pædagogiske arbejde med aldersgruppen. 11 af de 20 materialer, der har vejledende karakter, er kendetegnet ved at have beskrevet nogle overordnede mål for 0-2-åriges læring. Et eksempel herpå kan ses i "Læringsstjernen – et værktøj til planlægning af læreplansarbejdet" fra Faaborg-Midtfyn Kommune, hvor et delmål under læreplanstemaet "kulturelle udtryksformer og værdier" er, at børnene får lejlighed til at deltage i og få viden om kultur, kulturhistorie, traditioner og kunstneriske tilbud. 9 ud af de 20 materialer har beskrevet konkrete indikatorer for 0-2-åriges børns læring. Et eksempel herpå kan ses i "Pædagogiske læreplaner i dagtilbud" fra Helsingør Kommune, hvor en læringsindikator for social kompetence er at kunne udtrykke følelser og se og forstå andres behov (s. 5). I 7 ud af de 20 materialer er der beskrevet nogle overordnede værdier og tilgange for det pædagogiske arbejde med 0-2-årige børn. Her kan et eksempel ses i "Håndbog. Sprogstimuleringsindsatsen for 0-3-årige småbørn" fra Aarhus Kommune, hvor der henvises til, at en central tilgang i det pædagogiske arbejde med småbørns sproglige udvikling er, at de voksne lytter til børnene med forståelse og anerkendelse (s. 5). 12 ud af de 20 materialer har beskrevet konkrete metoder for 0-2-åriges børns læring. Et eksempel herpå kan også findes i den førnævnte håndbog, hvor det f.eks. foreslås, at det pædagogiske personale planlægger at arbejde med det samme sprogtema på tværs af

Dato

29.01.2016

Ref.

anh

Side

1/4

aktiviteter i hverdagen for at stimulere barnets sproglige udvikling (s. 7). De nævnte eksempler kan ses i den nedenstående tabel.

Udvalgte materialer fra daginstitutionsområdet til inspiration

Nedenfor kan du se en række kommunale materialer fra daginstitutionsområdet, som kan inspirere andre kommuner til indholdet i og formen på skriftlige materialer med fokus på det pædagogiske arbejde med 0-2-årige børn. Det første materiale fra Aarhus Kommune er udvalgt, fordi det giver en dybdegående information om og inspiration til arbejdet med børns tidlige læring ved bl.a. at beskrive nogle konkrete metoder og tilgange, det pædagogiske personale kan anvende. Det andet materiale fra Faaborg-Midtfyn Kommune er udvalgt, da formidlingen og formen kan appellere til det pædagogiske personale på en indbydende og let tilgængelig måde. Det tredje materiale fra Helsingør Kommune er udvalgt, fordi det beskriver nogle overordnede og fælleskommunale læringsmål og -indikatorer for 0-2-årige børn, der kan anvendes til refleksion over og udvikling af læringsaktiviteter og læreplaner i de enkelte daginstitutioner.

Du kan se de enkelte materialer ved at klikke på titlen.

Kommune:	Materiale på daginstitutionsområdet:	Indholdsbeskrivelse:
Aarhus	"Håndbog. Sprogstimuleringsindsatsen for 0-3-årige småbørn" (25 sider)	Håndbogen informerer om den afgørende betydning, den tidlige sprogstimulering har for børns generelle udvikling og læring, og giver inspiration til forskellige grundprincipper, tilgange og konkrete metoder, der med fordel kan medtænkes i det pædagogiske sprogarbejde.
Faaborg-Midtfyn	"Læringsstjernen – et værktøj til planlægning af læreplansarbejdet" (1 side)	Læringsstjernen beskriver de fælles læringsmål for børn i alderen 0-2 år og 3-5 år. Læringsstjernen er personalets værktøj til udvikling og planlægning af pædagogiske læringsaktiviteter i hverdagen. Alle forældre med børn i dagtilbud i Faaborg-Midtfyn Kommune får udleveret en læringsstjerne og har derved mulighed for at få et indblik i dagtilbudets arbejde med læring. Læringsstjernen anvendes også i dagplejen.
Helsingør	"Pædagogiske læreplaner i dagtilbud" (20 sider)	Læreplansvejledningen har et særsomt fokus på 0-3-årige, hvor der gives konkrete beskrivelser af indikatorer for læring indenfor de forskellige læringstemaer og nogle overordnede tilgange, det pædagogiske personale kan benytte for at understøtte den tidlige læring. Læreplansvejledningen er tænkt som en overordnet ramme for kommunens dagtilbudsområde, som kan danne baggrund for det enkelte dagtilbuds udvikling af læreplaner.

Note: Nogle kommuner er i gang med at revidere deres materialer. De viste eksempler afspejler derfor ikke nødvendigvis kommunens aktuelle tilgange, retningslinjer mv.

Kortlægningens resultater på dagplejeområdet

Kortlægningen viser, at 89 ud af 98 kommuner har udarbejdet 200 materialer, der har fokus på 0-2-årige børn i dagplejen¹. Ud af de 89 kommuner har 84 udarbejdet 130 mate-

¹Forklaringen på, at ikke alle kommuner har udarbejdet materialer, kan være, at nogle dagplejer har udarbejdet læreplaner på områdeniveau, eller at nogle kommuner ikke har en dagpleje.

rialer, som er vejledende for det pædagogiske arbejde med aldersgruppen. Således viser resultatet, at størstedelen af landets kommuner har udarbejdet vejledende materiale på dagplejeområdet. Årsagen hertil skal ses i sammenhæng med, at Folketinget i 2004 vedtog, at der skal udarbejdes en samlet læreplan for alle dagplejehjem tilknyttet den kommunale dagpleje, hvilket ikke er et krav på daginstitutionsområdet.² Det er således strukturelt betinget, at kortlægningen har inkluderet langt mere materiale på dagplejeområdet end på daginstitutionsområdet, pga. kortlægningens fokus på kommunens centrale niveau. 107 af de i alt 130 materialer, der er vejledende for den pædagogiske praksis i dagplejen, har beskrevet nogle overordnede mål for 0-2-årige børns læring. Et eksempel herpå kan ses i dokumentet "Pædagogisk læreplan" fra Aabenraa Kommune, hvor et af målene for læreplanstemaet "sociale kompetencer" er at udvikle barnets kompetencer til at kunne etablere og vedligeholde venskaber (s. 7). 90 af de 130 materialer er karakteriseret ved, at de har beskrevet konkrete indikatorer for 0-2-årige børns læring. Et eksempel herpå kan ses i "Læreplan for Hvidovre Kommunes dagpleje", hvor en af læringsindikatorerne for læringsmålet "barnets naturkompetencer" er, at barnet kan opholde sig ude og forholde sig til kulde/varme, vådt/tørt og lyst/mørkt (s. 12). 118 af de 130 materialer beskriver nogle overordnede værdier og tilgange for det pædagogiske arbejde med 0-2-årige børn. Her kan et eksempel findes i dokumentet "Det gode børneliv i dagplejen" fra Silkeborg Kommune, hvor forpligtende samvær, demokrati, nysgerrighed, lyst til at lære, anerkendelse og nærvær fremhæves som de værdier, der skal ligge til grund for kommunens dagplejer (s. 3). 124 ud af de 130 materialer har beskrevet konkrete metoder eller illustrerende eksempler på 0-2-årige børns læring. Her kan et eksempel ses i dokumentet "Sproghandleplan i dagplejen" fra Egedal Kommune, hvor det at skabe en fælles opmærksomhed mellem dagplejeren og barnet fremhæves som en central metode til at støtte barnets sproglige udvikling (s. 3). De nævnte eksempler kan ses i den nedenstående tabel.

Side
3/4

Udvalgte materialer fra dagplejeområdet til inspiration

Nedenfor er en række udvalgte materialer, der, som på daginstitutionsområdet, kan være til inspiration i forbindelse med udarbejdelsen af materialer til det pædagogiske arbejde med 0-2-årige børn. De første 4 materialer er udvalgt, fordi de giver grundige beskrivelser af de overordnede værdier, metoder, tilgange mv., samtidig med at de gøres konkrete vha. eksempler eller praksisfortællinger. Det sidste materiale er udvalgt, fordi det vejledende pædagogiske indhold beskrives på en overskuelig og konkret måde, der gør, at materialet let kan inddrages i det pædagogiske personales udvikling, planlægning og dokumentation af det pædagogiske arbejde.

Du kan se de enkelte materialer ved at klikke på titlen.

Kommuner:	Materiale på dagplejeområdet:	Indhold:
Hvidovre	Læreplan for Hvidovre Kommunes dagpleje (40 sider)	Læreplanen beskriver dagplejens grundlæggende tilgange, værdier og læringsforståelse samt læringsmål for 0-3-årige børn. Med afsæt i forskellige situationer fra hverdagen som bleskift, aflevering, måltidet osv. beskrives forskellige praksisfortællinger, hvor det eksemplificeres, hvad børnene lærer, og hvordan dagplejeren kan understøtte læreprocesserne via konkrete metoder og tilgange.

Fortsættes næste side ...

² <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=90313>.

... fortsat fra forrige side

Kommuner:	Materiale på dagplejeområdet:	Indhold:
Egedal	Sproghandleplan i dagplejen (21 sider)	Handleplanen giver et dybdegående indblik i, hvad der kendetegner de mindste børns sproglige udvikling, og hvordan denne kan understøttes vha. forskellige tilgange og konkrete metoder som fælles opmærksomhed, dialogisk læsning, sproglege, babytegn mv.
Silkeborg	Det gode børneliv i dagplejen (12 sider)	Materialet giver bl.a. et indblik i Silkeborg dagplejes mission, vision og værdier. Måden, værdierne søges implementeret på i dagplejens hverdagspraksis, understøttes med eksempler. Ligeledes lægger materialet op til, at den enkelte dagplejer skal konkretisere, hvordan de overordnede værdier forstås og omsættes i dennes dagplejpraksis.
Tønder	Pædagogisk læreplan for Tønder Dagpleje (17 sider)	Læreplanen giver en beskrivelse af dagplejens grundlæggende værdier, læringsforståelse, pædagogiske målsætninger og principper mv. Læringsmålene eksemplificeres vha. 5 praksiseksempler, der beskrives med udgangspunkt i "SMTTE-modellen."
Aabenraa	Pædagogisk læreplan (14 sider)	Læreplanen er udformet i et skema, hvor mål, tilgange og metoder beskrives adskilt. Derudover beskrives konkrete eksempler på "tegn på læring" og forslag til, hvordan den pædagogiske praksis kan dokumenteres.

Side
4/4

Note: Nogle kommuner er i gang med at revidere deres materialer. De viste eksempler afspejler derfor ikke nødvendigvis kommunens aktuelle tilgange, retningslinjer mv.

Metoden bag kortlægningen

Kortlægningen blev indledt med, at alle kommunernes børne- og ungepolitikker blev indhentet. Efterfølgende blev der taget kontakt til dagtilbudsscheferne i kommunen, som blev bedt om at sende de af kommunens materialer fra daginstitutionsområdet og for dagplejeområdet, som har et særsomt fokus på det pædagogiske arbejde med 0-2-årige. Efter at dagtilbudsscheferne havde sendt de af kommunens materialer, som de mente havde et særsomt fokus på det pædagogiske arbejde med 0-2-årige, dobbelttjekkede EVA, om der var supplerende materialer på kommunernes hjemmesider for daginstitutionsområdet og dagplejen. Efter indhentningen af materialerne blev der foretaget en systematisk læsning for at undersøge, hvorvidt materialerne har et særsomt fokus på 0-2-årige børn. Derefter blev det vurderet, om materialerne er vejledende for det pædagogiske arbejde med aldersgruppen. Det materiale, der har en vejledende karakter, blev efterfølgende kategoriseret ud fra, om det indeholder nogle overordnede mål for 0-2-åriges læring, og om det beskriver konkrete læringsindikatorer for 0-2-årige. Ydermere blev det kategoriseret ud fra, om det beskriver nogle overordnede værdier og tilgange samt nogle konkrete metoder eller illustrerende eksempler for det pædagogiske arbejde med 0-2-årige.

Aarhus Kommune
Eksempel på materiale

Håndbog

Sprogstimuleringsindsatsen for 0-3-årige småbørn

1. HÅNDBOGENS FORMÅL.....	3
LÆRING OG UDVIKLINGS HJEMMESIDE	3
KONTAKT TIL LÆRING OG UDVIKLING.....	3
2. GRUNDLÆGGENDE INFORMATION.....	4
3. TIDLIG SPROG-INDSATS: 0-3 ÅR.....	5
4. SPROGSTIMULERING I DAGTILBUDET.....	5
ORGANISERING AF SPROGSTIMULERING I DAGTILBUDET	6
FOKUS PÅ SPROG I DE PÆDAGOGISKE LÆREPLANER	6
PLANER OG MÅL I (SPROG)PÆDAGOGISK ARBEJDE	6
GRUNDPRINCIPPER FOR SPROGSTIMULERING	6
5. INSPIRATION TIL SPROGARBEJDET	8
DIALOGISK LÆSNING FOR DE MINDSTE.....	8
BOGKASSER TIL UDLÅN.....	9
TEMAKASSER	10
TEMABREVE OG TEMAARRANGEMENTER	10
6. FORÆLDREINDDRAGELSE I ARBEJDET MED BØRNEENS SPROG.....	11
PJECE TIL FORÆLDRE OM SPROGSTIMULERING.....	12
OVERSATTE BØRNEBØGER TIL FORÆLDRE TIL BØRN MED DANSK SOM ANDETSPROG	12
BRUG AF TOLK TIL FORÆLDRE TIL BØRN MED DANSK SOM ANDETSPROG	12
7. SAMARBEJDET OM SPROGSTIMULERING I DAGTILBUD	13
SAMARBEJDE I DE PÆDAGOGISKE AFDELINGER HERUNDER PÆDAGOGISK PSYKOLOGISK RÅDGIVNING OG SPECIALPÆDAGOGIK (PPRS) OG SUNDHEDSPLEJEN	13
8. SPROGVEJLEDEREN	13
9. LØBENDE VURDERING AF BØRNEENS SPROGLIGE UDVIKLING.....	14
10. FRA HJEM TIL DAGTILBUD OG FRA VUGGESTUE/DAGPLEJE TIL BØRNEHAVE	15
MØDET MED INSTITUTIONSLIVET	15
SAMMENHÆNG MELLEM VUGGESTUE/DAGPLEJE OG BØRNEHAVE	15
11. SÆRLIGT FOR BØRN MED DANSK SOM ANDETSPROG	16
DEFINITION AF DANSK SOM ANDETSPROG	16
TAVSE PERIODER (NÅR BARNET IKKE YTRER SIG SPROGLIGT)	17
TILDELING AF § 11-SPROGSTØTTE (RESURSER)	18

12. SPROGVURDERING AF 3-ÅRIGE SMÅBØRN.....	18
SPROGVURDERING AF 3-ÅRIGE BØRN I DAGTILBUD.....	18
SPROGVURDERING AF 3-ÅRIGE BØRN, DER PASSES HJEMME.....	19
FORÆLDRENE'S PLIGT I FORBINDELSE MED SPROGVURDERINGEN	19
13. PROJEKTER	20
15 MIO. KR. TIL TIDLIG OG FORSTÆRKET SPROGLIG INDSATS I DAGTILBUD.	20
PILOTPROJEKT: BILITERACY I BØRNEHAVEN.....	20
INDSATSEN 'INVESTERING I BØRNS FREMTID'	21
EKSPERIMENTEL UNDERSØGELSE AF FORSTÆRKEDE INDSATSER OVER FOR BØRN MED DANSK SOM ANDETSprog I ALDEREN 3-6 ÅR.....	22
PROJEKT GODT FRA START (2011-2015)	23
TIDLIG TVÆRFAGLIG INDSATS, 0-3-ÅRIGE. 2013-2015.....	24
OMRÅDEOVERSIGT. KONTAKTPERSONER.....	25

1. Håndbogens formål

Denne håndbog fra Læring og Udvikling har til formål at give information og inspiration om sprogstimulering til pædagogisk personale, der arbejder med 0-3-årige i Aarhus kommune. Der findes en tilsvarende håndbog målrettet 3-6-årsområdet, som også kan findes på Læring og Udviklings hjemmeside.

Håndbogen er tænkt som et værktøj, hvor aktuelle oplysninger kan findes under hver enkelt overskrift. Håndbogen bliver opdateret i takt med, at sprogstimuleringsindsatsen udvikles og evalueres, så håndbogen løbende præsenterer nye tiltag og eventuelle ændringer i praksis. Håndbogen er sidst opdateret d. 25. januar 2016.

Læring og Udviklings hjemmeside

Læring og Udviklings hjemmeside kan findes på www.aarhus.dk/l-u. I venstre side kan du under menupunkterne *Redskaber og Inspiration*, *Indsatser for 0-6-årige børn* og *Forældresamarbejde* finde relevante informationer om 0-6-årsområdet.

Under *Indsatser for 0-6-årige børn* finder du bl.a. temabreve og materialer fra temaarrangementer. Under *Forældresamarbejde* kan du bl.a. finde pjecer om sproglig udvikling, der er oversat til de ni største minoritetssprog i Aarhus Kommune.

Kontakt til Læring og Udvikling

Læring og Udvikling er en del af Pædagogisk Afdeling. Sundhed og Trivsel, Pædagogisk Psykologisk Rådgivning og Specialpædagogik samt Tandplejen indgår også i Pædagogisk Afdeling.

Læring og Udvikling har bl.a. til opgave at være vejlednings- og sparringspartner i forhold til den sprogstimulerende indsats på 0-6-årsområdet i Aarhus Kommune.

Læring og Udviklings sprogkonsulenter er tilknyttet de otte områder i Aarhus Kommune. Sprogkonsulenterne vejleder personalet i sprogudvikling og -stimulering (jf. dagtilbudslovens §§ 11 og 12) og kan svare på spørgsmål, der ikke kan afklares i håndbogen eller af dagtilbuddets sprogvejleder.

Nedenfor finder du en oversigt over områder og sprogkonsulenter, områdechefer og områdekoordinatorer. En fuld område-oversigt med relevante kontaktpersoner fra Børn og Unge findes sidst i håndbogen.

Område	Sprogkonsulent	Kontaktinfo	Områdechef
Grenåvej Øst	Tina Erendal Jensen	tineje@aarhus.dk Tlf.: 2920 9943	Thorkil Andersen
Grenåvej Vest	Tina Erendal Jensen	tineje@aarhus.dk Tlf.: 2920 9943	Jane Foged
Randersvej	Kirsten Sørensen, Ellen Margrethe Bang og Anette Vistisen deler området ind til videre.	Kirsten: kisoe@aarhus.dk Tlf.: 51 57 65 82 Ellen: emla@aarhus.dk 23 38 01 62 Anette Vistisen: anv@aarhus.dk Tlf.: 2384 4789	Lisbeth Løwenstein
Viborgvej	Kirsten Sørensen	kisoe@aarhus.dk Tlf.: 51 57 65 82	Jane Foged
Silkeborgvej	Anette Bendixsen	anbe@aarhus.dk Tlf.: 2920 4395	Berit Borregaard Vinther
Skanderborgvej	Ellen Margrethe Bang	emla@aarhus.dk 23 38 01 62	Tina Maagaard
Horsensvej	Anette Vistisen	anv@aarhus.dk Tlf.: 2384 4789	Kurt Kristensen
Oddervej	Anette Vistisen	anv@aarhus.dk Tlf.: 2384 4789	Karen Marie Schytter

Har du spørgsmål af administrativ karakter, er du velkommen til at kontakte Lotte Høgh i Læring og Udvikling (e-mail: lhog@aarhus.dk eller tlf.: 8940 4871).

Har du spørgsmål af ledelsesmæssig karakter, er du velkommen til at kontakte Sektionsleder i Læring og Udvikling Dennis Møller Hansen (e-mail: demo@aarhus.dk eller tlf.: 2920 9944).

2. Grundlæggende information

Grundlaget for Læring og Udviklings varetagelse af vejledning og rådgivning i dagtilbud findes i dagtilbudsloven, i byrådets beslutninger om indsatser for sprogstimulering af børn med dansk som andetsprog i Aarhus Kommune samt vedtagne politikker som børne- og ungepolitikken og Integrationspolitikken.

Aarhus Kommunes nye børne- og ungepolitik blev vedtaget af byrådet den 16. december 2015 og sætter den værdimæssige ramme for arbejdet med at sikre, at alle byens børn og unge får de

bedste muligheder for trivsel, læring og sundhed. Børne- og ungepolitikken har fire primære fokusområder, der omhandler:

- Styrket forældresamarbejde med fokus på forældrene som en ressource
- Udvikling og progression – herunder bedre viden om, hvad der virker
- Forebyggelse, tidlig, rettidig indsats samt beskyttende faktorer
- Bred inddragelse af alle aktører med betydning for børnenes og de unges opvækst

Aarhus Kommune ser tidlig, systematisk og målrettet indsats omkring barnets tale- og skriftsproglige kompetencer som en altafgørende forudsætning for social trivsel, læring og aktivt medborgerskab. Det gælder for alle børn, at dansksproglige kompetencer er helt fundamentale for at kunne begå sig fagligt og socialt. Målsætningen er:

"... at Magistratsafdelingen for Børn og Unge med høj faglighed og kvalitet skal arbejde for, at børn og unge i Aarhus Kommune tilegner sig de nødvendige faglige, personlige, sociale og kulturelle kompetencer, således at alle bliver i stand til at gennemføre et uddannelsesforløb og bliver rustede til at deltage aktivt i samfundet som demokratiske medborgere." (Aarhus Kommunes Integrationspolitik, afsnit. 7).

3. Tidlig sprog-indsats: 0-3 år

Sprog er en forudsætning for barnets sociale trivsel og læring. Der findes mange former for sprog, som alle spiller en rolle i børns udviklingsproces, og som skal have opmærksomhed: Talesprog, skriftsprog, kropssprog og billedsprog er blot nogle af de kommunikationsformer, vi benytter os af i interaktionen med hinanden. Sproglige færdigheder er kort sagt barnets indgang til verden – en mulighed for at høste viden og erfaringer.

At barnet så tidligt som muligt støttes i udviklingen af et nuanceret ordforråd, tilegnelse af sprogets lyde, bøjninger, sætningstyper, skriftsprog og sprogets sociale spilleregler, er essentielt for, hvordan barnets videre livsbane former sig.

Børn har behov for at møde voksne, der lytter til dem med forståelse og anerkendelse, så de får mulighed for at udtrykke behov, meninger, følelser og tanker.

4. Sprogstimulering i dagtilbuddet

Forskning i børns sprogtilegnelse dokumenterer, at en tidlig sprogindsats er afgørende for, hvordan barnets sprog og læsefærdigheder udvikler sig senere hen, og at man med en tidlig indsats kan komme mange eventuelle problemer i forkøbet (se evt. Hagtvet, 2004, og Law et al., 2000).

Sprogstimuleringen i dagtilbuddet er i det lys af meget stor vigtighed.

Organisering af sprogstimulering i dagtilbuddet

Dagtilbudslederen har ansvar for, at sprogarbejdet prioriteres i dagtilbuddet som helhed, bl.a. ved at definere og støtte op om sprogvejlederens arbejde (se afsnit 8 om sprogvejlederen). Den pædagogiske leder har ansvar for, at sprogstimuleringen kan finde sted på lige fod med afdelingens øvrige aktiviteter. Sprogstimulering er derudover et fælles ansvar for alle ansatte i den pædagogiske afdeling.

Dagtilbuddet som helhed har ansvar for at etablere mål og rammer for sprogarbejde, som giver mulighed for en fokuseret støtte til det enkelte barns sprogtilegnelsesproces, når der er behov for det; både i det daglige og i særligt tilrettelagte aktiviteter i mindre grupper af børn med samme alder/udviklingsniveau og/eller med samme sproglige kompetencer.

Fokus på sprog i de pædagogiske læreplaner

Dagtilbudslovens § 8.

"Der skal i alle dagtilbud udarbejdes en skriftlig pædagogisk læreplan for børn i aldersgruppen 0-2 år og børn i aldersgruppen fra 3 år til barnets skolestart. Den pædagogiske læreplan skal give rum for leg, læring og udvikling af børn i dagtilbud. Ved udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan skal der tages hensyn til børnegruppens sammensætning."

Arbejdet med de pædagogiske læreplaner indgår både i de lokale udviklingsplaner og i dagtilbuddets kvalitetsrapport.

Fra efteråret 2008 har dagtilbuddets arbejde med børn med dansk som andetsprog skullet optræde i de pædagogiske læreplaner på lige fod med arbejdet med børns sprogudvikling generelt. Formålet er at sætte øget fokus på denne gruppe børns sproglige udvikling og behov og at beskrive, hvordan den lovpligtige indsats organiseres og udmøntes i den enkelte afdeling.

Planer og mål i (sprog)pædagogisk arbejde

Den systematiske, målrettede sprogstimulering kan med fordel placeres på faste dage og tidspunkter.

Et planlagt og målrettet sprogarbejde gør det langt lettere at sikre en indsats, som præcist imødegår barnets behov; og dermed bliver det pædagogiske arbejde med at opstille konkrete mål også lettere. Overvej f.eks., hvordan personalet kan sætte ekstra fokus på sproget i hverdagens rutinesituationer. Hvornår kan der skabes rum til at 'gå fra' med børn i mindre grupper? Se evt. Læring og Udviklings Temabrev 4 om 'Rammer for sprogarbejdet'.

Grundprincipper for sprogstimulering

I arbejdet med sprogstimulering i dagtilbuddet kan følgende grundprincipper med fordel indtænkes:

- **Tematisk arbejde.** Arbejdet bør være tematisk, så der arbejdes målrettet med det samme tema over en længere periode. *'Sol-modellen'* er et velegnet redskab til planlægning af tematisk sprogarbejde på tværs af aktiviteter i dagligdagen og til særligt tilrettelagt sprogarbejde. En billedbog eller Læring og Udviklings temakasser kan ligeledes være omdrejningspunktet i sprogarbejdet (læs evt. mere om dette i afsnit 5 *'Inspiration til sprogarbejdet'*).
- **Forforståelse og efterbehandling.** 'Forforståelse' og 'efterbehandling' er to vigtige begreber at indtænke i sprogarbejdet. Børn, der har sproglige udfordringer, kan profitere sprogligt af den gentagelse, der ligger i at tale om en aktivitet før, under og efter, at den foregår. Børnene har ikke nødvendigvis den fornødne (sproglige) baggrundsviden og dermed forudsætninger for at deltage i en aktivitet. De skal derfor forberedes på aktiviteten (forforståelse), ligesom aktiviteten bør tales igennem, når den har fundet sted (efterbearbejdning). Dette gælder både aktiviteter/temaer, der arbejdes med i den pædagogiske afdeling som helhed, og temaer, som knytter sig til den særlige sprogstimulering.
- **Fokus på ordforråd.** Ordforrådet er en forudsætning for at kunne udtrykke sig og for at kunne forstå og indgå i de aktiviteter, der foregår. Barnet er derfor dybt afhængigt af, at de voksne italesætter detaljer og nuancer, så barnet ikke kun hører ord som 'stol' og 'hund', men ved, at der findes forskellige slags stole og hunde, og at disse er en del af kategorierne 'møbler' og 'dyr'. Det er i nuancerne og detaljerne, at barnet finder grundlaget for at udvikle fx over- og underbegreber.

Sproget skal bruges. Som pædagog har man ikke kun til opgave at 'fylde sprog på'. Barnet skal også have mulighed for selv at bruge sproget aktivt. Som sproglig rollemodel er det en meget stor og fornem opgave at skabe rum for dialog, som er meningsfuld for barnet, og som stilladserer barnets sproglige bidrag i passende grad. Stilladseringen kan ske ved at benytte følgende ti understøttende sprogstrategier¹, der alle har dokumenteret effekt på børns sprogtilegnelse.

1. Følg barnets interesse
2. Brug åbne spørgsmål
3. Vent på barnets svar
4. Fortolk og udvid hvad barnet siger
5. Hjælp barnet med at sætte ord på
6. Forklar ord barnet ikke kender i forvejen
7. Relater til noget barnet kender
8. Udnyt de sproglige kompetencer, barnet har i forvejen
9. Ret ikke barnets fejl direkte
10. Leg med sproget, når det er muligt

¹ De ti understøttende strategier er hentet på Sprogpackens hjemmeside, www.sprogpacken.dk

- **Sprogstimulering i dagligdagen.** Det er muligt at sprogstimulere i stort set alle daglige situationer, f.eks. i spisesituationer, på legepladsen, på gåture osv. Faktisk er de mest rutineprægede dagligdagsaktiviteter ofte de bedste rammer for børn med sproglige udfordringer at tilegne sig nyt sprog i; her er selve aktiviteten kendt for barnet, hvorved der bliver frigivet energi til at fokusere på sproget.
- **Sæt ord på egne og barnets handlinger.** Hav opmærksomhed på barnets kropssprog og mimik, og sæt ord på dine egne og barnets handlinger: Barnet rækker ud efter den voksne, og den voksne siger: *"Du vil gerne op til mig? Nu løfter jeg dig op!"*. Barnet skal vaskes efter at have spist frokost, og den voksne siger: *"Nu tager jeg lige en våd klud..."*
- **Sæt ord på børnenes følelser.** Vær opmærksom på barnets mimik og sæt ord på barnets følelser: *"Jeg kan se, at du er ked af det!"* eller *"Hov, den bil vil du vist gerne lege med!"*.
- **Modersmålet.** For børn med dansk som andetsprog er modersmålet en vigtig resurse i tilegnelsen af andetsproget dansk. Modersmålet kan derfor med fordel inddrages i sprogstimuleringen. De fleste børn med dansk som andetsprog kan forstå en del på deres modersmål, når de begynder i dagtilbuddet, og nogle kan også allerede sige noget på modersmålet. Udfyld i samarbejde med forældrene evt. en liste over hvilke ord, barnet kan forstå og sige på modersmålet. Listen kan bruges som udgangspunkt for tilegnelse af det danske sprog (et skema til dette findes på Læring og Udviklings hjemmeside www.aarhus.dk/l-u under menupunktet *Indsatser for 0-6-årige* og herefter *Sprogstimulering*). Hvis barnet allerede behersker ordet på modersmålet, skal barnet bare 'oversætte' ordet til dansk, og ikke tilegne sig selve begrebet.

5. Inspiration til sprogarbejdet

På Læring og Udviklings hjemmeside www.aarhus.dk/l-u ligger forskellige inspirationsmaterialer, pædagogiske værktøjer og vejledninger. Det kan også give pædagogisk inspiration at dykke ned i nogle af de temabreve, som tidligere er blevet udgivet af Læring og Udvikling – måske er der emner og ideer, du har lyst at tage op igen?

Nedenfor kan du læse mere om nogle af de materialer, som Læring og Udvikling stiller til rådighed for sprogarbejdet på 0-3-årsområdet.

Dialogisk læsning for de mindste

Læring og Udvikling har i samarbejde med vuggestuer og dagplejere i Aarhus udviklet materialet *'Dialogisk oplæsning – leg og læsning for de mindste'*. Tanken er, at materialet skal introducere

og inspirere vuggestuepædagoger og dagplejere til dialogisk læsning for de 1-3-årige. Målgruppen er primært børn med sproglige udfordringer, men alle børn kan profitere af, at der arbejdes med dialogisk læsning.

Materialet har ind til nu taget udgangspunkt i billedbøgerne *'Kaj læser bog'* og *'Lille krokodille og det flyvende tæppe'*. I en lille kuffert ligger en af bøgerne samt konkrete og sange, som passer til bøgernes handling. Derudover medfølger et hæfte til hver bog med idéer til, hvordan man kan arbejde med bogen, og en DVD, der introducerer til metoden.

I december 2013 har Læring og Udvikling sendt to nye kufferter på gaden til dialogisk læsning for de mindste; de nye kufferter tager udgangspunkt i bøgerne *Lili børster tænder*, *Anna børster tænder*, *Får Lille Krokodille en Ven?* og *Mimbo Jimbo*.

Kontaktperson ved Læring og Udvikling er Anette Vistisen, 23 84 47 89, anv@aarhus.dk

Bogkasser til udlån

I forbindelse med projektet *'Investering i børns fremtid'* er der udviklet en særlig systematiseret form for dialogisk læsning primært rettet mod 3-6-årige børn med dansk som andetsprog (læs mere om projektet i afsnit 13). På baggrund af erfaringerne fra projektet er der udviklet et hæfte, der omhandler dialogisk læsning med de 1-3-årige. Der er ligeledes sammensat en litteraturliste med bøger, der henvender sig til de 1-3-årige. Såvel hæftet som litteraturlisten er tilgængelige på BUportalen.

Læring og Udvikling har i forbindelse med Investering I Børns Fremtid etableret en række bogkasser, som hver indeholder et sæt med ti bøger til dialogisk læsning målrettet de 1-3-årige. Der er til hver bog i kassen udarbejdet en bogforberedelsesfolder til brug for dialogen med børnene. Kasserne udlånes ligesom de øvrige sprogstimuleringsmaterialer via Center for Læring. Du finder mere information om udlån af bogkasser og temakasser i det følgende afsnit.

Temakasser

Læring og Udvikling stiller en række temakasser til rådighed for det sprogstimulerende arbejde, der udføres i dagtilbuddene. Hver kasse har et overordnet tema; f.eks. et eventyr, en børnebog eller et bredere emne som f.eks. 'kroppen' eller 'skovens dyr'.

Kasserne indeholder forskellige bøger og konkrete materialer samt forslag til lege og sange, som alle knytter sig til kassens tema. Kasserne indeholder herudover forslag til, hvordan man pædagogisk kan arbejde med temaet.

Temakasserne har til formål at give inspiration til og lette det daglige sprogarbejde. Temakasserne kan desuden give idéer til, hvordan man kan anvende de materialer, der allerede er til stede i afdelingen. Ligeledes kan kasserne inspirere til, at afdelingen el. dagtilbuddet selv fremstiller eller sammensætter materialer til brug for det tematiske sprogarbejde.

I 2013 blev der lavet nye temakasser, som er specifikt rettet mod at understøtte sproget hos børn i dagpleje og vuggestue.

Alle temakasserne er placeret på Center for Læring. De kan rekvireres via hjemmesiden <http://www.aarhus.dk/centerforlaering>. Vælg "Vejledning og booking" i menuen til venstre.

Kasserne kan lånes i op til syv uger ad gangen.

Temabreve og temaarrangementer

Temabreve

Læring og Udvikling udsender to gange årligt temabreve om sprogstimulering af småbørn. Temabrevene har særligt fokus på børn med sproglige udfordringer, men alle de beskrevne idéer i temabrevene kan også bruges generelt til sprogstimulering af alle børn.

Temabrevene udkommer i februar og august, og både det nyeste og de tidligere temabreve er tilgængelige på Læring og Udviklings hjemmeside.

Temaerne er tænkt som inspiration til det sprogpædagogiske arbejde i perioden frem til udsendelsen af næste temabrev, således at dagtilbuddene får både øget viden om og erfaring med de temaer, som tages op. Nogle af de emner, der er behandlet er f.eks. 'Forældresamarbejde om sprog', 'Sproget i læreplanstema 5, Naturen og Naturfænomener', 'Sprog & overgang til børnehave', 'pædagogisk IT', 'Rum til dialog' og senest 'Hej matematik' og 'Talrige Ord'.

Læring og Udvikling udarbejder temabreve (og temaarrangementer) for både 0-3-årsområdet og 3-6-årsområdet. De udkommer parallelt og kan have samme tema eller tematiske overlap. I tilfælde, hvor temabrevets emne er relevant at behandle på tværs af 0-6-årsområdet, udkommer temabrevet i én fælles udgave for 0-6-årsområdet.

Hvis I hos jer opnår gode erfaringer med et emne, en metode eller konkrete materialer, må I meget gerne give dette videre til jeres sprogkonsulent, så de gode erfaringer kan formidles til kommunens øvrige dagtilbud via temabrevene eller temaarrangementerne.

Temaarrangementer

Til hvert temabrev knytter Læring og Udvikling et temaarrangement for det pædagogiske personale, der beskæftiger sig med sprogstimulering på 0-6-årsområdet.

På temaarrangementerne deler en eller flere oplægsholdere med særlig ekspertise deres viden om det aktuelle tema. Tid og sted for arrangementerne oplyses i temabrevene og tilmelding sker via kursusbasen. Det er gratis at deltage.

6. Forældreinddragelse i arbejdet med børnenes sprog

Forældre spiller en vigtig rolle i forhold til deres børns sprogtilegnelse i dagtilbuddet, idet forældrenes indstilling til og interesse for den sprogstimulering, der foregår i dagtilbuddet, i høj grad har betydning for barnets udbytte. For børn med dansk som andetsprog skaber forældrene desuden gode betingelser for barnets dansksproglige tilegnelse ved at stimulere barnets modersmål.

For at skabe de bedste betingelser for at inddrage forældrene aktivt i barnets sprogtilegnelse er det vigtigt, at forældrene er orienterede om sprogstimuleringens indhold, metoder og hensigt. Dette kan gøres på flere måder, f.eks.:

- Forældrene orienteres løbende om de temaer, der arbejdes med i sprogstimuleringen i den pædagogiske afdeling enten skriftligt eller mundtligt. Visualisér også børnenes deltagelse i arbejdet f.eks. gennem billeder og udstillinger.
- Forældrene inviteres til at overvære og deltage i de pædagogiske afdelingers arbejde med sprog. Her kan forældrene få indblik i, hvordan leg giver læring. Pædagogen kan fortælle om hensigten med de forskellige aktiviteter, og forældrene får mulighed for at overføre god stimuleringspraksis til tilegnelsen af modersmålet derhjemme.
- Barnets sproglige kompetencer og udviklingsbehov indgår i Dialoghjulet, og bør også være fast punkt på dagsordenen, hvis der afholdes øvrige samtaler med forældrene. Ved hjælp af *Tidlig Registrering Af Sprogudvikling* (TRAS) eller andre former for dokumentation af barnets sproglige udvikling orienteres forældrene om den aktuelle

indsats, og får gode råd til, hvordan der kan arbejdes med de samme sproglige elementer i hjemmet.

Pjecer til forældre om sprogstimulering

Aarhus Kommune har udarbejdet fire forældre pjecer med overskriften *Sprog og læsning – et fælles ansvar*. Pjecerne er oversat til ni sprog og beskriver, hvordan forældre kan støtte barnets sproglige udvikling i hjemmet på forskellige alderstrin:

- Børn fra 0-3 år
- Børn fra 3-6 år
- Børn i indskolingen
- Børn på mellemtrinnet

Pjecerne kan downloades fra Læring og Udviklings hjemmeside www.aarhus.dk/l-u under *Forældresamarbejde*.

Oversatte børnebøger til forældre til børn med dansk som andetsprog

Læring og Udvikling har fået oversat en række billedbøger for de 0-3-årige til de ni største minoritetssprog i Aarhus Kommune (vietnamesisk, kurdisk (sorani), arabisk, pastho, engelsk, tyrkisk, dari, polsk, somali). Det drejer sig om *'Kaj læser bog'*, *'Kaj er væk'*, *'Lille krokodille og det flyvende tæppe'*, *'Lille krokodille og det store hul'*, *'Lille krokodille på kælketur'* og *'Lille krokodille i det store hav'*. Oversættelserne er lavet som små labels, lige til at klistre ind i børnebøgerne.

Labels kan fås ved at kontakte Lotte Høgh på lhog@aarhus.dk eller tlf.: 8940 4871 i Læring og Udvikling.

Brug af tolk til forældre til børn med dansk som andetsprog

I forbindelse med forældresamtaler og forældremøder med forældre til børn med dansk som andetsprog kan der ved behov for tolkebistand rekvireres tolkeydelse ved Aarhus Kommunes tolkeservice. Læring og Udvikling anbefaler, at der altid anvendes tolk, når I er i tvivl om, hvorvidt sproget kan være en barriere for at udveksle vigtige informationer med forældrene.

Læring og Udvikling refunderer én gang årligt de midler, dagtilbuddene bruger på tolkning. Dette sker ved, at dagtilbuddene sidst på kalenderåret bliver bedt om at indsende dokumentation for tolkeudgifter. Læring og Udvikling refunderer udgiften i fuldt omfang inden for den ramme, der er afsat til tolkebistand. Hvis der er flere udgifter end den afsatte budgetramme, vil afdelingerne få refunderet en procentvis andel af udgiften.

Relevante informationer og gode råd om, hvordan du rekvirerer og bruger tolk, kan du finde i Aarhus Kommunes *Håndbog om tolkning*. Vælg *Håndbøger* og derefter *Kommunikation*, og så *Tolkning* i menuen til venstre.

7. Samarbejdet om sprogstimulering i dagtilbud

Den sprogstimulerende indsats i forhold til børn med sproglige udfordringer er et fælles ansvar mellem barnets forældre, dagtilbuddets ledelse og personale. Indsatsen skal løbende kvalificeres gennem dialog og vejledning, herunder inddragelse af relevante fagpersoner. Vi anbefaler, at dagtilbuddets sprogvejleder bruges til at kvalificere den indsats, som foregår i alle afdelinger. (Læs mere om Sprogvejlederen i afsnit 8).

Alle dagtilbud har en fast sprogkonsulent tilknyttet (se oversigten over, hvilke sprogkonsulenter, der er tilknyttet hvilke områder, i afsnit 1). Sprogkonsulentens primære arbejde består i at varetage vejledning på 3-6-årsområdet i de pædagogiske afdelinger, som har børn med dansk som andetsprog, og som modtager § 11-sprogstøtte. Sprogkonsulenten kan også efter behov bruges til vejledning/faglig sparring i forhold til sprogarbejdet på 0-3-årsområdet.

Samarbejde i de pædagogiske afdelinger herunder Pædagogisk Psykologisk Rådgivning og Specialpædagogik (PPRS) og Sundhedsplejen

Læring og Udvikling samarbejder løbende med bl.a. PPRS og Sundhedsplejen omkring indsatser og tiltag, som iværksættes for børn med sproglige udfordringer. Sprogkonsulenterne fra Læring og Udvikling indgår også efter behov i samarbejde med personale fra PPRS, f.eks. talehørekonsulenter i spørgsmål vedr. enkelte børn.

8. Sprogvejlederen

Børn og Unge indgår i samarbejde med VIA University College om sprogvejlederuddannelse. Målet er at kvalificere dagtilbuddenes arbejde med sproglig udvikling på 0-6-årsområdet.

Alle dagtilbud i Aarhus Kommune har tilknyttet mindst én sprogvejleder. Sprogvejlederne har en uddannelse bestående af de to diplommoduler *'Børns sproglige udvikling'* og *'Andetsprogspædagogik'*. Alle sprogvejledere har desuden efterfølgende fået tilbudt et supplerende forløb, der retter sig mod vejlederrollen.

En gang årligt afholder Læring og Udvikling en temadag for sprogvejlederne. Herudover inviterer sprogkonsulenterne fra Læring og Udvikling én gang årligt sprogvejlederne i hvert af de otte områder til et 2-timers orienterings-/vejledningsmøde. Formålet er at sikre videndeling i de enkelte områder samt at kvalificere samarbejdet mellem sprogvejlederne og sprogkonsulenterne.

Sprogvejlederens rolle og kompetencer

Sprogvejlederens rolle er at kvalificere dagtilbuddets arbejde med sproglig udvikling, herunder de pædagogiske læreplaner vedr. sprog samt vejledning i udførelse af sprogvurdering og

sprogscreening af 3-årige. Sprogvejlederen rådgiver desuden dagtilbuddets personale og forældre i spørgsmål vedr. sproglig udvikling og giver idéer og inspiration til det daglige arbejde.

Sprogvejlederen har gennem sin uddannelse viden om både første- og andetsprogstilegnelse samt om forældresamarbejde. Sprogvejlederen har derfor en bred viden om, hvordan arbejdet med sprogstimulering kan gribes an. Det er dagtilbudslederens ansvar, at sprogvejlederens viden og kompetencer anvendes bedst muligt i det enkelte dagtilbud.

Sprogvejlederen og ledelsen i dagtilbuddet udarbejder sammen en funktionsbeskrivelse, som definerer sprogvejlederens opgaver. Dagtilbuddets sprogkonsulent bør have en kopi af funktionsbeskrivelsen, for at kunne understøtte sprogarbejdet og sprogvejlederen i det enkelte dagtilbud bedst muligt.

Dagtilbud, der har børn med dansk som andetsprog, tilføres resurser, der er øremærket til, at sprogvejlederen varetager to obligatoriske opgaver:

- ***Mindst en gang årligt planlægger og afholder sprogvejlederen et arrangement for hele dagtilbuddets personale om sprogstimulering og forældresamarbejde.***

Der udmeldes ressourcer svarende til et to-timers-arrangement.

Arrangementet kan tage udgangspunkt i dagtilbuddets tiltag på sprogområdet og danne grundlag for erfaringsudveksling. Arrangementet kan også præsentere personalet for ny viden på andetsprogsområdet eller lægge op til debat om dagtilbuddets sproglige profil.

- ***Mindst én gang årligt planlægger og afholder sprogvejlederen et arrangement for de forældre i dagtilbuddet, der har børn med dansk som andetsprog. Der udmeldes ressourcer svarende til et to-timers-arrangement.***

Her orienterer sprogvejlederen om principperne for sprogstimulering af børn med dansk som andetsprog i dagtilbuddet, og forældrene rådgives om, hvordan de kan støtte dagtilbuddets arbejde og dermed børnenes sproglige udvikling.

9. Løbende vurdering af børnenes sproglige udvikling

Fra 1. januar 2016 skal alle dagtilbud anvende Dialoghjulet ved henholdsvis 9-14 måneder, 3 år og 6 år. Her kommer både dagtilbud og forældre omkring barnets kompetencer og udfordringer inden for de seks læreplanstemaer sociale kompetencer, kulturelle udtryk og værdier, alsidig personlig udvikling, krop og bevægelse, natur og naturfænomener og sproglig udvikling.

Børn med sproglige udfordringer bør derudover løbende vurderes udelukkende med henblik på at følge den dansksproglige udvikling. Materialet *Tidlig Registrering Af Sprogudvikling* (TRAS) er velegnet til denne løbende opfølgning på barnets sproglige udvikling.

TRAS-materialet afdækker de 2-5-åriges sprog på forskellige områder. Via observation af barnet i forskellige situationer kan materialet forholdsvis hurtigt give et overblik over barnets sproglige

standpunkt på et givent tidspunkt. Materialet er udformet, så pædagogen løbende kan følge med i, om den ønskede udvikling sker. De fleste dagtilbud i Aarhus anvender allerede materialet.

Den løbende sprogvurdering danner et godt pædagogisk udgangspunkt for en individuel handleplan for det fremadrettede sprogarbejde. Materialet *Lille SOL – sprog og leg for de yngste* (Specialpædagogisk forlag) kobler TRAS sammen med konkrete sprogpædagogiske aktiviteter og kan være et godt værktøj til at lave netop individuelle handleplaner.

I Temabrev 10 '*Handleplaner*' kan du finde mere inspiration til udarbejdelse af handleplaner på baggrund af en vurdering af barnets sprog.

10. Fra hjem til dagtilbud og fra vuggestue/dagpleje til børnehave

Mødet med institutionslivet

0–3-årige, der begynder i dagtilbud, kan have vidt forskellig sproglig baggrund og udvikling, afhængig af en række forhold: Barnets trivsel og kontaktflade, familiens samtaleformer og måder at være sammen på, legekammerater/søskende i hjemmet og i nærmiljøet samt antallet af sprog i hjemmet.

Børn med dansk som andetsprog kan opleve en hård separationsproces, når de skal starte i dagtilbud, da skiftet er forbundet med flere former for skift, bl.a. et sprogligt. Modersmålet er knyttet til familien, hjemmet og de nære sociale relationer. Mødet med institutionslivet udgør for mange af disse børn derfor også mødet med et nyt sprog.

Alle børn og forældre har behov for en fælles forståelsesramme for at forstå og føle sig trygge i dagtilbuddet. Et godt samarbejde mellem forældre og personale er af særlig betydning, når forældre afleverer et lille barn, der måske endnu ikke har et aktivt sprog. Det forudsætter en atmosfære af tillid, tryghed og åbenhed, hvor forældrene indgår som en naturlig del af hverdagen.

Sammenhæng mellem vuggestue/dagpleje og børnehave

Sammenhængen mellem vuggestue/dagpleje og børnehave er vigtig, da den sikrer, at der skabes tryghed for barn og forældre i og kontinuitet i arbejdet med bl.a. barnets sproglige udvikling.

Ved at benytte *Dialoghjulet* og evt. også TRAS kan et eventuelt afleveringsmøde med børnehaven kvalificeres (læs evt. mere i afsnit 9).

11. Særligt for børn med dansk som andetsprog

Siden 2008 har Aarhus Kommune sprogscreenet alle 3-årige børn med dansk som andetsprog. Resultaterne af disse sprogscreeninger viser, at børn med dansk som andetsprog står overfor nogle særlige udfordringer i forbindelse med tilegnelsen af det danske sprog.

Forskning viser bl.a., at det tager længere tid at tilegne sig to sprog end et sprog, og de fleste børn med dansk som andetsprog vil derfor have behov for ekstra støtte for at tilegne sig så meget dansk som muligt inden skolestart (se fx *'Håndbog for sprogvejledere'*, 2010, eller Højen, 2009).

Definition af dansk som andetsprog

I Aarhus Kommune benytter vi undervisningsministeriets definition af børn med dansk som andetsprog (tosprogede børn):

"Ved tosprogede børn forstås børn, der har et andet modersmål end dansk, og som først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk".

Det vil sige, at barnet ikke lærer dansk på et modersmålsniveau af forældrene i hjemmet, men først lærer dansk, når det kommer i dagtilbud eller skole. Vi siger, at barnet har dansk som *andetsprog*, fordi det lærer dansk, *efter* at det har lært sit modersmål.

Dagtilbudslederen har ansvaret for, at det afklares, om et barn har dansk som andetsprog.

Barnet har dansk som andetsprog

Et barn har dansk som andetsprog, når ingen af forældrene har talt dansk på modersmålsniveau til barnet fra fødslen, og barnet derfor skal begynde sin tilegnelse af dansk i dagtilbuddet. Barnet har så et andet modersmål end dansk; fx tysk, islandsk, arabisk eller vietnamesisk.

Barnet har ikke dansk som andetsprog

Et barn har ikke dansk som andetsprog, når en eller begge forældre har talt dansk på modersmålsniveau til barnet fra fødslen uanset forældrenes modersmål. Hvis f.eks. et forældrepar med arabisk baggrund, der er opvokset i Danmark, taler dansk med deres barn, har barnet ikke dansk som andetsprog, men dansk som modersmål. Hvis én af forældrene taler dansk til barnet på et modersmålsniveau, og den anden forælder taler arabisk, har barnet to modersmål, idet det lærer dansk og arabisk samtidig i kommunikationen med forældrene.

Børn, der er adopteret fra udlandet, har ikke dansk som andetsprog.

Tvivlstilfælde

Det kan i nogle tilfælde være svært at afgøre, om et barn har dansk som andetsprog. Det er vigtigt at have en grundig dialog med forældrene om, hvilke sprog de har talt med deres barn fra fødslen. I tilfælde, hvor der stadig er tvivl, er du altid velkommen til at kontakte din sprogkonsulent.

Tavse perioder (når barnet ikke ytrer sig sprogligt)

Nogle børn med dansk som andetsprog kan ved starten i dagtilbuddet have en kortere periode, hvor de ikke bruger det talte sprog.

At et barn har en tavs periode behøver ikke at være udtryk for manglende sprogtilegnelse. Selv om barnet ikke siger noget, kan det være i færd med at udvikle sin sprogforståelse. Dette betyder, at det er vigtigt at lave sprogstimulering med barnet i en tavs periode. Du kan understøtte barnets lyst og evne til at kommunikere sprogligt, skabe tryghed og mulighed for deltagelse.

Her kan du bl.a. inddrage følgende idéer og værktøjer:

- En '*Barnets bog*' kan skabe tryghed og sammenhæng mellem hjem og dagtilbud. Du kan f.eks. bruge billeder af familien og voksne/børn i den pædagogiske afdeling. Brug også billeder, genstande, musik, lege, etc. fra hjemmet, som er genkendelige for barnet.
- Vis barnet og forældrene, at barnets modersmål anerkendes og bruges som en resurse. At lære sig ord fra barnets modersmål kan være et godt redskab til at skabe kontakten med barnet (brug fx liste over ord på modersmålet, som er beskrevet i afsnit 4 – Modersmålet).
- Spørg forældrene om barnets interesser og styrker. Hvis barnet fx er optaget af biler, så se, hør, rør eller læs om biler.
- Sæt ord på alt i barnets omgivelser. Både ting, handlinger osv. Vær tydelig i dit kropssprog. Understøt det, du siger, med hænder, krop og, toneleje og ansigtsudtryk.
- Etablér mindre grupper omkring barnet. I en lille gruppe kan barnet bedre hjælpes til at opsøge kontakter og få mod til at udtrykke sig. Lær barnet de andre børns navne.
- Giv barnet mulighed for at vælge på lige fod med andre børn. Lav f.eks. en 'vælgekuffert' med ting, som repræsenterer de sange, I synger. Det tavse barn har her mulighed for at give udtryk for sit ønske om at synge '*Oles nye automobil*' ved blot at tage en bil op af kufferten.

Tavse perioder kan have mange årsager. Det er dog altid vigtigt at følge barnet opmærksomt og at skelne mellem en sund og en usund tavs periode:

- **Sund tavs periode:** Barnet lytter til nye sproglige stimuli og 'suger' dansk sprog til sig. Barnet er generelt interesseret i kontakt og er stadig aktiv på modersmålet.
- **Usund tavs periode:** Barnet lukker sig inde og deltager ikke i leg. Barnet observerer ikke, viser ikke interesse og følger ikke med. Barnet er også tavst på modersmålet.

En sund tavs periode må maksimalt vare 3-6 måneder. Hvis barnet ikke begynder at bruge sproget aktivt efter denne periode, skal der sættes ind med en målrettet pædagogisk indsats, og tale-hørekonsulenten eller sprogkonsulenten bør kontaktes. Hvis der er tale om en usund tavs periode, bør der reageres hurtigst muligt.

Tildeling af § 11-sprogstøtte (ressurser)

§ 11-sprogstøtte tildeles børn med dansk som andetsprog fra det tidspunkt, hvor barnet er fyldt 3 år og til barnet starter skole.

Børn under 3 år er ikke omfattet af tildelingen af § 11-ressurser. Dette betyder imidlertid ikke, at der ikke skal foregå sprogstimulering, før barnet fylder 3 år. Tværtimod er en tidlig indsats med fokus på sproglig udvikling af stor betydning for barnets videre sproglige udvikling.

12. Sprogvurdering af 3-årige småbørn

Formålet med at foretage en sprogvurdering er at få et pædagogisk udviklingsredskab for pædagogen i det efterfølgende sprogstimulerende arbejde med barnet.

Dagtilbudslovens § 11 omhandler sprogvurdering og sprogstimulering af 3-årige børn. I de følgende afsnit er de nuværende regler om sprogvurdering i Aarhus Kommune beskrevet².

Sprogvurdering af 3-årige børn i dagtilbud

Børn med dansk som modersmål

Fra 1. januar 2016 har byrådet i Aarhus Kommune vedtaget, at der skal foretages sprogvurderinger af alle børn i alderen fra 2 år og 10 måneder til 3 år og 4 måneder, der er optaget i et dagtilbud.

I Aarhus Kommune anvender vi Socialministeriets '*Sprogvurderingsmateriale til 3-årige*' fra 2008. Materialet findes på BUportalen under "faglige emner" og dernæst under "sprog og læsning".

Vi anbefaler, at sprogvurderingen udføres i dagtilbuddet af en pædagog, som er tæt på barnet. *Sprogvurderingen foretages i løbet af den periode, hvor barnet er mellem 2.10 år og 3.4 år.*

Så snart en sprogvurdering er foretaget, sendes en kopi af scoringsarket med barnets resultat per mail til Læring og Udviklings hovedpostkasse (lu@mbu.aarhus.dk).

Læring og Udvikling takker på forhånd for, at scoringsarkene indsendes løbende hen over året!

---

² § 11 i Dagtilbudsloven blev ændret d. 1. juli 2010 og kan læses på følgende hjemmeside:
www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=32025.

Børn med dansk som andetsprog

Alle 3-årige børn med dansk som andetsprog i Aarhus Kommune skal sprogscreenes (læs mere om definitionen af børn med dansk som andetsprog i afsnit 10).

Beslutningen om at sprogscreene alle 3-årige med dansk som andetsprog er truffet på baggrund af Til de 3-årige med dansk som andetsprog bruges materialet '*Sprogscreening af 3-årige*'. Sprogscreeningen skal finde sted, når barnet er mellem 3 år og 3.4 år. Materialer og procedurer vedr. sprogscreeningen af 3-årige børn med dansk som andetsprog bliver gennemgået i Nyhedsbrev 3 '*3-årsscreening*'.

Så snart en 3-årsscreening er gennemført, sendes en kopi af registrerings-arkene, scoringsark og underskrevet erklæring om dansk som andetsprog til områdets sprogkonsulent. Erklæringen om dansk som andetsprog findes som forside på alle scoringsark. Scoringsark ligger på BUportalen.

Læring og Udvikling takker på forhånd for, at sprogscreeningerne indsendes løbende hen over året!

Hvis barnet har dansk som andetsprog og er i dagpleje på tidspunktet for 3-årsscreeningen, skal den pædagogiske leder af dagplejen kontakte områdets sprogkonsulent (se oversigt over hvilke sprogkonsulenter, der er tilknyttet hvor i afsnit 1), som vil hjælpe med at sikre, at barnet bliver sprogscreenet rettidigt.

Forældrepjece

Der er udarbejdet en pjece til forældre, som beskriver den obligatoriske sprogvurdering/-screening af alle 3-årige samt tilbuddet om sprogvurdering til alle forældre til 3-årige børn. Pjecen ligger på BUportalen samt på www.aarhus.dk/sprogvurdering.

Sprogvurdering af 3-årige børn, der passes hjemme

Alle 3-årige børn, der ikke er indskrevet i dagtilbud, skal sprogvurderes (jf. dagtilbudslovens § 11, stk. 2). Hvis en 3-årig ikke er indmeldt i dagtilbud kontakter Læring og Udvikling barnets familie skriftligt. Udvalgte dagtilbud i hvert af de otte områder foretager herefter sprogvurderingerne af de børn med dansk som modersmål, der passes hjemme, mens sprogscreeninger af børn med dansk som andetsprog foretages af sprogkonsulenter i Læring og Udvikling.

Forældrenes pligt i forbindelse med sprogvurderingen

Forældrene har pligt til at lade deres børn deltage i en sprog-vurdering/-screening, hvis barnet passes hjemme, eller hvis der i dagtilbuddet er en formodning om, at barnet har behov for sprogstimulering (jf. dagtilbudslovens § 12, stk. 1 og 2). Det betyder, at forældre ikke kan sige nej til, at der foretages en sprog-vurdering/-screening, hvis personalet skønner, at barnet kan have brug for sprogstimulering. Dette er ligeledes tilfældet for forældre til de børn, der ikke går i dagtilbud.

13. Projekter

Læring og Udvikling samarbejder med forskellige interne og eksterne partnere for løbende at optimere sprogindsatsen i forhold til de børn, der har udfordringer med tilegnelsen af det danske sprog.

15 mio. kr. til tidlig og forstærket sproglig indsats i dagtilbud.

Aarhus Byråd har i perioden 2013-2017 bevilliget 15 mio. kr. til tidlige og forstærkede sproglige indsatser i dagtilbud. Der er særligt fokus på 0-3-årsområdet og på børn med sproglige udfordringer.

I perioden oktober 2012 til marts 2013 blev en lang række parter (bl.a. kommunens dagtilbud, faglige foreninger, etniske foreninger, kulturlivet, forvaltningsniveauet og relevante uddannelsesinstitutioner) inviteret til at komme med deres forslag til, hvordan de 15 mio. kr. bedst kunne omsættes i konkrete indsatser.

En række indsatser er herefter blevet udvalgt med fokus på:

- at give alle kommunens børn gode muligheder for sproglig udvikling så tidligt som muligt.
- at sikre viden til alle forældre om, hvordan der skabes gode sproglige læringsmiljøer i hjemmet.
- at gå alternative veje for også at nå børn, der ikke er i dagtilbud.
- at inddrage frivillige kræfter.
- at sikre kompetenceudvikling for alle personalegrupper, der arbejder med kommunens 0-6-årige børn.

De indsatser, som igangsættes under investeringen på 15 mio., skal gå hånd i hånd med og supplere de mange allerede eksisterende indsatser inden for sprogstimulering på 0-6-årsområdet.

Pilotprojekt: Biliteracy i børnehaven

Læring og Udvikling har indgået i et samarbejde med Videncenter for Sprog, Læsning og Læring, VIA University College om forskningsprojektet "Biliteracy i børnehavens hverdag". Målet er at opnå ny viden om børn med dansk som andetsprogs brug af skrifttegn fra modersmålet i børnehaven og at arbejde med skriftsprogsstimulering på flere sprog.

Projektet løb fra oktober 2012 til oktober 2013 i D.I.I. Tumblehøjen, Dagtilbud Ellekær. Det bygger videre på pilotprojektet "Biliteracy i børnehaven", som forløb i samme dagtilbud fra juni 2011 til juli 2012. Her arbejdede en mindre gruppe børn med dansk som andetsprog med skriftsprogsudviklende aktiviteter på flere sprog sammen med en pædagog og en sprogvejleder fra dagtilbuddet og en projektmedarbejder fra VIA.

Erfaringer fra projektets pilotfase peger på positive resultater, bl.a.:

- Børnene får blik for skriftsprog og begynder at interessere sig for skrift og sprog – både egne og andre børns.
- Børnenes forældre udtrykker glæde over at blive inddraget i det sprogpædagogiske arbejde.
- Pædagogerne fortæller, at deres syn på børn med dansk som andetsprog og deres familier nuanceres, og at pædagogiske grundforståelser udfordres.
- Arbejdet med sprog og skrift i børnehaven opleves som en naturlig forlængelse af og et løft til dagligdagens pædagogiske praksis - ikke som en skolificering af børnehaven.

Læs mere om forløbene og erfaringerne fra pilotfasen i inspirationshæftet *Biliteracy i børnehaven – at arbejde med skrift på flere sprog*, <http://www.swiflet.com/via/div/1/1/>.

Hæftet kan også findes via Læring og Udviklings hjemmeside:

<http://www.aarhus.dk/da/omkommunen/organisation/Boern-og-Unge/PA/PI/Indsatser-for-0-6-aarige-boern/Sprogstimulering/Biliteracy-i-boernehaven-et-pilotprojekt.aspx>

"Biliteracy i børnehavens hverdag" udvidede i projektets anden periode fokus på baggrund af erfaringerne fra pilotfasen. Nu sættes fokus på, hvordan arbejdet med at inddrage skrift på flere sprog i den pædagogiske praksis kan udvides til en hel stue.

Projektet trækker på erfaringer fra det landsdækkende forsknings- og udviklingsprojekt "Tegn på sprog" men er omsat til og videreudviklet med henblik på 3-6-årige børn i dagtilbud. Engelsk forskning viser, at tosprogede børn allerede i 3-4-årsalderen med stort engagement udforsker skrift på tværs af sprog (Kenner, 2001, 2000, 1999). I dansk sammenhæng er der imidlertid ikke tradition for, at tidlig skriftsprogsstimulering omfatter andre sprog end dansk.

Interesserede kan få mere at vide ved henvendelse til konsulent Anne Nguyen-Quy, Læring og Udvikling, Aarhus Kommune nguyen@aarhus.dk

Indsatsen 'Investering i børns fremtid'

- en sprogindsats, der bygger på systematik og samarbejde.

Indsatsen 'Investering i børns fremtid', der startede i 2010, omfatter 11 dagtilbud og tilhørende skoleområder i Aarhus Kommune. Det grundlæggende mål med indsatsen er at give et massivt sprogligt løft til børn med dansk som andetsprog. Et godt sprogligt fundament skal sikre børnene social trivsel og på længere sigt mulighed for bl.a. at tage en uddannelse.

Indsatsen omfatter en række initiativer, der til sammen skal sikre, at målet nås. "Investering i børns fremtid" tager bl.a. afsæt i et særligt intensivt og systematisk arbejde med dialogisk

læsning. Billedbøger er derfor et centralt omdrejningspunkt i den pædagogiske praksis for de deltagende dagtilbud. Indsatsen rummer desuden et styrket fokus på sproglig udvikling for børn i 0-3-årsalderen, fokus på at udvikle forældresamarbejdet samt fokus på at styrke samarbejdet mellem dagtilbud og lokale skoler. Det besluttes lokalt, hvordan tiltagene på disse områder konkret udmøntes.

I en kvalitativ evaluering fra 2012 udpeges en række positive effekter af indsatsen. Særligt det systematiske arbejde med dialogisk læsning giver et tydeligt afkast på børnenes dansksproglige niveau.

På hjemmesiden [her](#) kan du læse mere om indsatsen. Her findes den omtalte evaluering, relaterede artikler og eksempler på de materialer, dagtilbuddene anvender i arbejdet med den dialogiske læsning; herunder forberedelsesfoldere til bøgerne og uddrag af to hæfter, der beskriver arbejdet med dialogisk læsning. Samtlige materialer fra indsatsen er tilgængelige for ansatte i Børn og Unge via BUportalen.

Interesserede kan få yderligere information ved at henvende sig til projektleder Ellen Margrethe Bang på mailadressen emla@aarhus.dk

Eksperimentel undersøgelse af forstærkede indsatser over for børn med dansk som andetsprog i alderen 3-6 år.

Læring og Udvikling samarbejdede fra 2008-2011 med forskere fra det samfundsvidenskabelige fakultet ved Aarhus Universitet om en undersøgelse af § 11-området. Undersøgelsen havde til formål at give mere viden om, hvordan man bedst sikrer, at børn med dansk som andetsprog kan starte i skole med aldersvarende dansksproglige kompetencer.

I forbindelse med undersøgelsen udviklede Læring og Udvikling to indsatser, som blev afprøvet i samarbejde med udvalgte dagtilbud i kommunen. Det overordnede formål med indsatserne var, at de voksne omkring børnene skulle blive endnu bedre til at "tale børnenes sprog frem".

Den ene indsats var rettet mod det pædagogiske personale og gik ud på at give ekstra organisatorisk støtte til den daglige sprogstimulering til hele personalegruppen i de enkelte afdelinger. Denne indsats blev afprøvet i samarbejde med 42 afdelinger/børnehaver.

Den anden indsats - den såkaldte "kuffertindsats" - var rettet mod børnene og deres forældre. Familierne i udvalgte børnehaver fik udleveret kufferter med materialer, som de kunne bruge til sprogstimulerende aktiviteter derhjemme. Børnenes børnehaver fik også udleveret en kuffert, sådan at sprogtilegnelsen kunne foregå parallelt i hjemmet og i børnehaven. Kuffertindsatsen blev afprøvet i 39 afdelinger.

Endelig var der en gruppe på 35 pædagogiske afdelinger, der fungerede som kontrolgruppe. Denne gruppe modtog Læring og Udviklings generelle indsats men ingen ekstra/forstærket indsats.

Effekten af indsatserne blev målt på sprogscreeningsresultaterne inden skolestart i 2010 og i 2011. Desuden blev der lavet målinger på pædagogernes og forældrenes motivation i forhold til arbejdet med børnenes sproglige udvikling. Pædagogernes motivation blev målt ved hjælp af en spørgeskemaundersøgelse, mens forældrene blev telefoninterviewet fortrinsvis på deres modersmål.

Indsatserne blev indstillet per december 2010 og undersøgelsen blev afsluttet i august 2011.

Forskningsprojektet viste, at begge indsatstyper påvirkede børnenes sproglige niveau i positiv retning. Særligt viste kuffertindsatsen sig meget effektiv på den gruppe af børn med dansk som andetsprog, der havde så usikkert et sprogligt fundament, at skolestart i modtagelsesklasse kunne blive nødvendig. Andelen af børn, der måtte starte skolegang i modtagelsesklasse, blev reduceret med 75 % i den gruppe, som fik en sprogkuffert med hjem.

Hovedresultaterne fra forskningsprojektet kan findes via dette link:

<http://www.aarhus.dk/~media/Dokumenter/MBU/VI/0-6-aar/Pargraf-11-forskning/Hovedresultater-SCA-og-MJ2012-maj-2012.pdf>

Læring og Udvikling indgår nu sammen med forskere fra Aarhus Universitet (Tryk Fonden) i et følgeforskningsprojekt, hvor de samme børnegrupper, der indgik i undersøgelsen i 2008-2011, skal følges i 2. og 3. klasse. Det nye forskningsprojekt skal bl.a. afdække, om de gode effekter fra indsatsen i børnehaven fastholdes i skolen, og skal yderligere se på, hvilke indsatser der kan sikre fortsat sproglig udvikling - herunder med fokus på læseudviklingen - i indskolingen

Projekt Godt fra Start (2011-2015)

Godt fra Start har fokus på at formidle viden til forældre om, hvordan man kan støtte sit lille barns sproglige udvikling. Projektet retter sig mod forældre, som bor i Bispehaven og har børn i alderen 0-3 år. Projektet understøtter 95 % -uddannelsesmålsætningen og skal på længere sigt medvirke til beskæftigelse og selvforsørgelse.

Forældrene får udleveret pakker med sprogstimulerende materialer til brug i hjemmet. Pakkerne udleveres ved hjemmebesøg, når børnene er hhv. 0-9 mdr., 9-15 mdr., 15-24 mdr. og 24-36 mdr. Udover materialer får forældrene ved besøgene inspiration til, hvordan de kan bruge materialerne til at lege, tale, synge og læse deres lille barns sprog frem.

Projektet bygger på erfaringer fra to af kommunens andre indsatser; 'Investering i børns fremtid' og 'Eksperimentel undersøgelse af forstærkede indsatser over for børn med dansk som andetsprog i alderen 3-6 år'.

Projektet finansieres af Puljen til strategiske samarbejder under Initiativaftalen, Udlændinge, integrations- og Boligministeriet.

Tidlig Tværfaglig Indsats, 0-3-årige. 2013-2015.

Læring og Udvikling indgår i perioden 2013-2015 i en tværfaglig gruppe med Sundhedsplejen, PPRS og Tandplejen i Aarhus Kommune. I den tværfaglige gruppe sættes der fokus på at finde og understøtte børn, der allerede inden 6-månedersalderen er i risiko for sproglige, sociale og/eller helbredsmæssige udfordringer.

Indsatsen kan opdeles i to dele:

- En del af indsatsen består i at skabe rammer for bedre og klarere kommunikationsveje/samarbejdsflader og fælles indikatorer på "udsathed" mellem sundhedspleje, PPRS, tandpleje og Læring og Udvikling.
- En anden del af indsatsen består i ekstra sundhedsplejebesøg, hvor sundhedsplejen udleverer materialer, der kan understøtte sprogstimulering i hjemmet og give forældrene viden om, hvordan de kan skabe bedre trivsel hos barnet (motorik, kost og søvn).

Områdeoversigt. Kontaktpersoner.

Område	Områdechef	Sundhedsplejeleder	PPR	Sprogkonsulent	Tandplejen	B&U-læger
Grenåvej Øst	Thorkil Andersen 2920 3691	Else Damsgaard 2920 3981	Hanne De Place 2961 6879	Tina E. Jensen 2920 9943	Marianne Deding 8713 5929	Lone P. Blichfeld 2920 4279
Grenåvej Vest	Jane Foged 2920 9971	Else Damsgaard 2920 3981	Hanne De Place 2961 6879	Tina E. Jensen 2920 9943	Lotte Fogde 8713 5913	Lone P. Blichfeld 2920 4279
Randersvej	Lisbeth Løwenstein 5157 6746	Elsebeth Sejthen 2920 3980	Jette Nissen 2961 5467	Kirsten Sørensen, Ellen M. Bang Anette Vistisen	Gro Haukali 8713 6262	Margit B. Mortensen 5157 6362
Viborgvej	Jane Foged 2920 9971	Elsebeth Sejten 2920 3980	Jette Nissen 2961 5467	Kirsten Sørensen 5157 6582	Gunilla M.Thomsen 8713 5945	Lone K. Hansen 2920 4271
Silkeborgvej	Berit Borregaard Vinther 41 85 80 33	Helle Andersen 2920 3983	Poul Christian Sørensen 2961 5034	Anette Bendixen 2920 4395	Hanne S. Fuglsang 87135945	Lone K. Hansen 2920 4271
Skanderborgvej	Tina Maagaard 5121 9225	Helle Andersen 2920 3983	Poul Christian Sørensen 2961 5034	Ellen M. Bang 2338 0162	Marianne Nissen 8713 5924	Hanne Kjær 2446 5046
Horsensvej	Kurt Kristensen 2920 4346	Ragnhild Henriksen 2920 3982	Tove Sørensen 2961 5678	Anette T. Vistisen 2384 4789	Kirsten Marthedal 8713 5926	Lisbeth N. Lindblad 5157 6360
Oddervej	Karen Marie Schytter 2310 9571	Ragnhild Henriksen 2920 3982	Tove Sørensen 2961 5678	Anette T. Vistisen 2384 4789	Christine Ahlstrøm 8713 5901	Britta Weyer 2920 4270

Faaborg-Midtfyn Kommune
Eksempel på materiale

Kulturelle udtryksformer og værdier

MÅL

- At børnene får mulighed for at møde og afprøve sig selv i forhold til et bredt spekter af kulturelle udtryksformer.
- At børnene har adgang til materiale, redskaber og moderne medier, som kan give oplevelser og bidrage til børns skabende kulturelle aktiviteter.
- At børn får lejlighed til at deltage i og få viden om kultur, kulturhistorie, traditioner og kunstneriske tilbud.

LÆRINGSMÅL 0-2 årige

- Børnene oplever årstider/højtider og de traditioner, der knytter sig hertil.
- Børnene reagerer på og opsøger kulturelle og kunstneriske oplevelser
- Børnene får kendskab til forskellige materialer og medier.
- Børnene genkender og nyder forskellige sange o. lign. med fagter og bevægelser.

LÆRINGSMÅL 3-5 årige

- Børnene har kendskab til varierede sange og sanglege, forskellige kulturer og traditioner.
- Børnene opsøger og deltager i kulturelle og kunstneriske oplevelser.
- Børnene deltager i årstider/højtider og de traditioner, der knytter sig hertil.

Krop og bevægelse

Sociale kompetencer

Sproglig udvikling

Natur og naturfænomener

Barnets alsidige personlige udvikling

Helsingør Kommune
Eksempel på materiale

Retur til notatet

Pædagogiske læreplaner i dagtilbud

Dagtilbuddets læringsmiljø

Den pædagogiske opgave i dagtilbuddet er at sikre, at der professionelt og omsorgsfuldt skabes plads til det enkelte barns individuelle udvikling samt udvikling af det sociale fællesskab.

De pædagogiske læreplaner tager udgangspunkt i institutionens værdigrundlag og pædagogiske grundsyn.

Læringsmiljøet skal indrettes ud fra en erkendelse af, at børn lærer på alle tidspunkter og i mange forskellige situationer.

Et godt læringsmiljø er kendetegnet ved:

- Oplevelsen af kærlighed, tryghed, anerkendelse og stabilitet
- Oplevelsen af at vokse, lære og have tilstrækkelig kontrol over sin egen situation
- Oplevelsen af at vide, hvad der kan forventes af miljøet
- Oplevelsen af samhørighed, at være medregnet og at kunne bidrage til og have udbytte af de fællesskaber, man indgår i.

En forudsætning for et godt lege- og læringsmiljø er de voksnes opmærksomhed, engagement og evne til at inspirere børnene. Det kan gøres ved at tage udgangspunkt i børnenes interesser og forundring og ved at stille åbne spørgsmål, hvor svarene findes i fællesskab.

I de lege og aktiviteter, som børnene selv igangsætter, er der mange forskellige læringsprocesser. Det er de pædagogiske medarbejders opgave at være opmærksomme på legens karakter og indhold og at alle børn har adgang til deltagelse i fællesskaber med jævnaldrende børn.

De pædagogiske læreplaners fokuspunkter

- Den alsidige personlige udvikling
- Udvikling af sociale kompetencer
- Den sproglige udvikling
- Krop og bevægelse
- Natur og naturfænomener
- Kultur og kulturelle udtryksformer

De pædagogiske læreplaner skal indeholde alle punkterne, og det er op til den enkelte institution at planlægge, hvordan disse punkter indgår i den pædagogiske hverdag.

Det er vigtigt at gøre sig overvejelser over børnenes udvikling og læring i et langsigtet perspektiv. Det betyder, at ledelse og de pædagogiske medarbejdere sammen gør sig overvejelser i forhold til, hvordan det pædagogiske grundsyn og det didaktiske indhold i institutionen understøtter børnenes opvækst som medborgere i et demokratisk samfund.

Læring og udvikling forudsætter klare pædagogiske mål og evaluering af indsatsen og effekten. Derfor indeholder læreplansarbejdet følgende elementer:

- Planlægning af de pædagogiske forløb
- Dokumentation af børnenes læreprocesser
- Evaluering af børnenes udbytte.

Som redskab anbefaler vi SMTTE-modellen, som er en model, der er blevet præsenteret for mange pædagogiske medarbejdere i forskellige sammenhænge, og som er et enkelt og overskueligt planlægnings og evalueringredskab.

Udvikling af barnets almene, personlige kompetencer

Almene, personlige kompetencer i 0-3 års alderen

Barnets alsidige, personlige udvikling foregår i stort omfang gennem imitation. Barnet hører, hvad de andre siger og ser, hvad de andre gør. Pædagogen skal sørge for, at barnet får plads og mulighed for at udfolde sig, og opleve at kunne selv. Barnet får dermed mulighed for at udvikle sig som et selvstændigt, stærkt individ, der kan tage initiativ og have medbestemmelse.

Færdigheder som barnet skal erhverve sig

- At sidde og at kravle
- At spise med hånden og drikke selv
- At rejse sig op ved at støtte sig til genstande og begynde at gå
- At begynde at spise med bestik
- At udvise interesse og opmærksomhed for andre børn
- At efterligne andres handlinger og sætte ord på enkelte handlinger
- At lege ved siden af de andre, parallelleg
- At lege simple rollelege og danne venskaber

Almene, personlige kompetencer i 3-5 års alderen

Barnets alsidige personlige udvikling danner grundlaget for, at barnet kan tilegne sig sociale kompetencer. Ved personlige kompetencer menes der, at barnet på baggrund af de ovenstående færdigheder udvikler:

- Selvtillid og vedholdenhed
- Fantasi og kreativitet
- Selvstændighed og selvhjulpenhed
- Kendskab til egne styrker og færdigheder
- At kunne foretage valg og sætte grænser

Udvikling af barnets sociale kompetencer

Barnet har lige fra fødslen brug for socialt samspil. Sociale kompetencer udvikles gennem hele livet, men de basale sociale mønstre dannes i barndommen. Udvikling af sociale kompetencer sker gennem erfaringer med forskellige sociale processer fx handling, passivitet, ansvar og ansvarsfrihed, styrke og svaghed, magt og afmagt, nærhed og konflikt. Sociale kompetencer udvikles ved at deltage i forskellige læringsfællesskaber, indgå i relationer og samspil og derved også danne venskaber.

Sociale kompetencer i 0-3 års alderen er fx evnen til:

- At kunne udtrykke følelser og se og forstå andres behov
- At kunne skabe kontakt til andre og etablere gensidige relationer til andre børn og voksne
- At kunne argumentere, forhandle og samarbejde om fælles mål i fx legen
- At vide, hvordan man handler i forskellige situationer
- At kunne danne kammeratskaber og indgå i venskaber.

Sociale kompetencer i 0-5 års alderen er fx evnen til:

- At kunne føle og udtrykke medfølelse for andre
- At kunne etablere fællesskaber med andre
- At kunne tilsidesætte egne behov
- At være aktiv deltagende i konfliktløsning
- At kunne respektere andres forskelligheder
- At kunne "aflæse" en leg og invitere sig ind i et legefællesskab

Barnets sproglige udvikling

Sprog er nødvendigt, når børn skal kommunikere med omverdenen. Det er vigtigt, når barnet vil indgå i og vedligeholde sociale fællesskaber og give udtryk for følelser, ønsker og meninger. Det gælder også, når der skal udvikles lege og løses konflikter. Interaktionen og dialogen mellem børn og voksne spiller en afgørende rolle i børns sprogtiltagelse.

0-3 års sprogudvikling:

- Pludren, afprøvning og tilegnelse af lyde og ord
- Enkeltstående ord som betegner genstande
- Ordforrådet udvides, og der skabes sammenhæng mellem ordene
- Forstå korte beskeder og agere ud fra det
- Spørge ind til benævnelse af genstande (hvad er det?) og selv gentage
- Overbegreber, fx bil, som senere forfines til forskellige køretøjer med 4 hjul
- Små sætninger/fortællinger, fx om hvad barnet har oplevet
- Opmærksomhed på flertals- og nutidsbøjninger.

Barnets sproglige udvikling

3-5 års sprogudvikling:

- Deltager og tager selv initiativ til dialog med andre børn og voksne
- Fortæller historier om fx. egne oplevelser
- Kan "forhandle" en leg
- Kan deltage aktivt i at løse uoverensstemmelse med andre børn
- Kan genfortælle en historie
- Anvender et nuanceret ordforråd
- Kan skelne lyde fra hinanden f.eks. i rim
- Kan opdele og sammensætte ord og stavelser
- Kan bruge forholdsord (over, under, ved siden af....)
- Kendskab til bogstaver og tal

Sproget tilegnes, når barnet oplever og afprøver det i flere forskellige kontekster. Sprogunderstøttende aktiviteter skal derfor ikke kun foregå på særlige steder eller på særlige tidspunkter. Aktiviteterne skal være baseret på målrettede metoder, der er en integreret del af hele den pædagogiske praksis.

Krop og bevægelse

Gennem bevægelse og fysisk leg udvikler barnet sin krops muskler, led og sanser, og barnet lærer at mestre motoriske færdigheder. Samtidig stimuleres barnets øvrige læring og udvikling også gennem bevægelse, idet motorikken er fundamentet for både erfaring, viden, følelser, social adfærd og sprog.

Gode motoriske færdigheder og en hverdag fyldt med leg og fysiske udfoldelser er således det redskab, hvormed barnet kan "erobre sin verden".

Barnets sensomotoriske udvikling starter ved, at det lille barn (i vuggestuealderen) lærer at bruge sin krop, ved at føle, røre, se og dufte.

Hverdagsrutinerne i vuggestuen skaber de naturlige rammer for dette, men det er også vigtigt, at det pædagogiske personale tilrettelægger målrettede rytmik- og kropslege, så man kan sikre sig, at alle børn bliver inddraget i fysiske aktiviteter for at kunne tilegne sig nye kropslige færdigheder.

Når krop og bevægelse betragtes som redskab til at erobre verden, har børnene brug for et dagtilbud, hvor der tilbydes rum, tid og relationer, hvor de kan:

- Udvikle deres grov- og finmotoriske kompetencer med udgangspunkt i deres aktuelle udviklingsniveau
- Udvikle deres styrke, udholdenhed og bevægelighed med udgangspunkt i deres aktuelle funktionsniveau
- Få varierede og mangfoldige bevægelsesmuligheder, som både vedrører dagliglivets færdigheder, idræt og æstetiske udtryksformer
- Få varierede og mangfoldige bevægelsesmiljøer, der bygger på og stimulerer deres egne bevægelsesbehov- og interesser, særligt ved at bruge de muligheder, der ligger i naturen og årstiderne.

Natur og naturfænomener

Børnene skal opleve og lære, hvordan naturen kan bruges til at lege, opleve og eksperimentere i på alle årstider og i al slags vejr. Selvom der måske er langt til skov eller strand, behøver det ikke at begrænse aktiviteterne, for naturen er også på legepladsen. For børnene er det også spændende at kigge på de fugle, der er i nærområdet, at grave efter regnorme og finde mariehøns.

I vuggestuealderen gælder det først og fremmest om, at børnene får gode oplevelser ved at være udendørs og opleve, at der er meget, der stimulerer nysgerrigheden og sanserne.

Børnene skal opleve og lære:

- At opleve glæden ved sanselige oplevelser i naturen, samt at bruge alle deres sanser i naturen
- At undersøge og stille spørgsmål til det, de oplever om naturen og naturfænomener
- At naturen kan kategoriseres i fx størrelse, antal, vægt og form
- At kende og bruge forskellige materialer og teknikker
- At værdsætte og passe på naturen.

De voksne skaber rammerne for børnenes oplevelser. Derfor bør børnene møde nysgerrige og vidende voksne, der naturfagligt både kan udfordre og understøtte børnenes eksperimenterende virksomhed.

Matematiske ord og begreber

Matematiske ord og begreber indgår under fokuspunktet "Natur og natur-fænomener", og de findes alle vegne. I den pædagogiske hverdag, fx under frokostmåltidet, er der geometriske former og figurer: tallerkener, madkasser, servietter, mælkekartonen, bordpladen.

På legepladsen og i naturen kan pædagogen understøtte børnenes leg og eksperimenter med begreber som vægt, rækkefølger, former og kategorisering, fx når der indsamles snegle, kastanjer, sten og pinde.

Inden børnene forlader dagtilbuddet, bør de have kendskab til:

- Stor og lille, meget og lidt, lang og kort, høj og lav, tyk og tynd, hård og blød, tung og let, våd og tør, kold og varm, lys og mørk.
- Op og ned, over og under, inde og ude, inden i og uden for, foran, bagved, ved siden af.
- Kende forskel på tal og bogstaver
- Have kendskab til, at der er et sammenhæng mellem tal og mængder og at tallene er symboler for forskellige mængder
- Have kendskab til, at tallene er nyttige redskaber, som kan hjælpe i dagligdagen
- Kunne lave egne symboler for ting og begreber fra deres hverdag
- Kende til konstruktion af simple mønstre

Kulturelle udtryksformer

Dagtilbuddet har en væsentlig rolle i at lade børnene opleve forskellige former for kulturbegivenheder og kulturelle udtryksformer. Det er gennem kulturen, vi skaber vores identitet og værdier og dermed bliver bedre til at forstå os selv og andre. At formidle kulturelle oplevelser handler også om at give børn udfordringer og oplevelser af æstetisk og kreativ karakter.

Kulturelle udtryksformer for de yngste børn er dagligdagens tilbagevendende aktiviteter og traditioner, fx historiefortælling og højtlesning, musik, dans og bevægelse samt at tegne, male og eksperimentere med enkle visuelle udtryksformer og materialer.

Efterhånden, som børnene bliver ældre og mere fortrolige med materialer og aktiviteter, der understøtter de kulturelle udtryksformer, skal de tilbydes at:

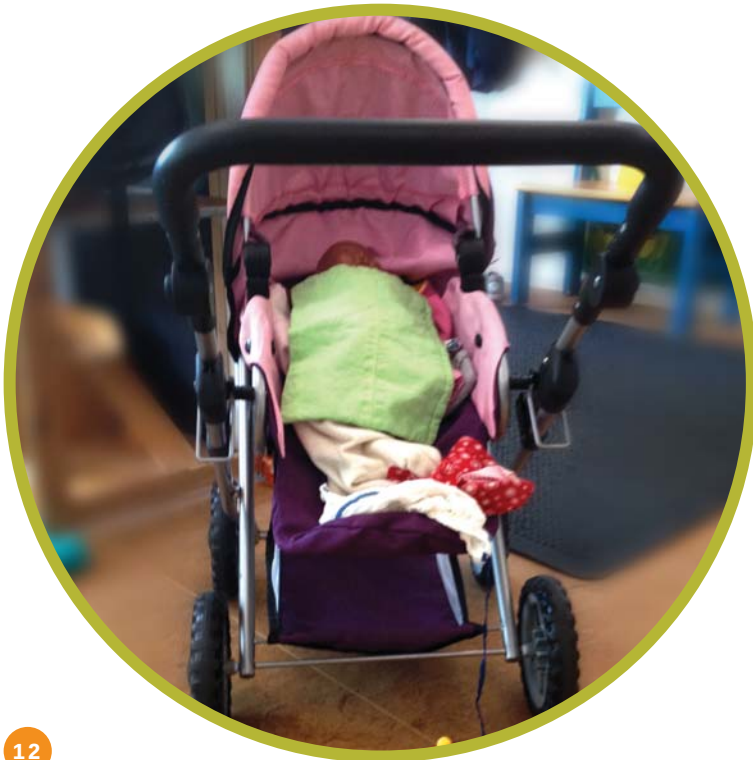
- Opleve forskellige kreative processer og anvende et varieret udbud af materialer og elektroniske medier
- Opleve forskellige kunstnere som fx. musikere, skuespillere, billedkunstnere, dansere osv.
- Deltage i forskellige aktiviteter, som indeholder musiske og æstetiske udtryksformer
- Opleve lokalmiljøets særpræg og kulturinstitutioner, som fx. biblioteker, museer og andre faciliteter
- Få indblik i andre menneskers kulturelle baggrund og livsformer
- Opleve årligt tilbagevendende traditioner og begivenheder.

Læring, deltagelse og fællesskaber

De erfaringer, der er gjort ud fra arbejdet med de pædagogiske læreplaner, har blandt andet vist, at der er en tendens til at adskille begreberne læring og deltagelse og betragte disse dimensioner som adskilte.

Et vigtigt perspektiv på sammenhængen mellem læreplaner og børns læring er, at børn lærer gennem deltagelse, og at det er vigtigt for børn at "være med".

Derfor bør opmærksomheden udvides fra enkeltindividet til fællesskabet. Individet skabes i sociale relationer, og barnets deltagelse i sociale fællesskaber er en forudsætning for sund udvikling af både personlighed og sociale kompetencer.

Læring, deltagelse og fællesskaber

Måden at organisere læringsfællesskaber på sætter betingelser for det enkelte barns deltagelse og læring.

Derfor er det relevant at tage nedenstående spørgsmål op til debat i personalegruppen:

- Hvordan arbejder vi med dilemmaet: hensynet til individet og hensynet til fællesskabet?
- Hvordan kan vi reducere hindringerne for deltagelse?
- Hvilke forandringer af struktur og indhold i dagens rutiner og planlagte aktiviteter kan generelt bidrage til øget deltagelse for alle?
- Struktur og organisering.

I arbejdet med de pædagogiske læreplaner, såvel som i den daglige rutine, er det pædagogernes ansvar at tilrettelægge praksis, således at alle børn har mulighed for at indgå i de fællesskaber, som er betydningsfulde for barnet.

Vejledt deltagelse

Det er langt fra alle børn, som kan aflæse de sociale samspil og derved indgå i de fællesskaber, som er væsentlige for barnet at deltage i. Det er derfor pædagogens opgave at være nærværende og lydhør i forhold til, hvornår et barn har brug for at blive vejledt i, hvad det er, der giver adgang til det pågældende fællesskab.

Det kan fx gøres ved at pædagogen "stiller sig ved siden af" og hjælper barnet med at aflæse og forstå legen for på den måde at guide barnet til at kunne deltage.

En anden mulighed kan være, at pædagogen sammen med barnet igangsætter en leg ud fra barnets kompetencer og interesser og derved inviterer andre børn til at være deltagere.

For de børn, som har svært ved at aflæse, hvad der foregår og derfor har svært ved at kunne indgå i den daglige rutine og planlagte aktiviteter, er det vigtigt at:

- Skabe en tydelighed i forhold til, hvad der skal ske
- vejlede barnet til at deltage i legen/aktiviteten
- Skabe tydelige rammer for, hvornår et forløb begynder og slutter

Børn er medskabere af hinandens betingelser for udvikling og læring, og deres forudsætninger for deltagelse hænger sammen med de fællesskaber, de indgår i.

Derfor er det vigtigt, at de voksne er opmærksomme på, hvordan og hvornår der er brug for vejledt deltagelse.

Legeudvikling

Legen kræver mange kompetencer af barnet. For at et barn er i stand til at kunne indgå i en leg sammen med en anden, skal det kunne rette opmærksomheden på det, som sker, kunne styre sine impulser og være i stand til at kunne forhandle legen. Med andre ord: "Leg" kræver, at barnet lærer at lege.

Gennem legen sker der en tilegnelse af:

- Mentale billeder af legen
- Forestillingsevne
- Opmærksomhed
- Imitation af sociale handlinger, rutiner og ritualer

Det er en pædagogisk opgave at understøtte børnenes deltagelse, så de bliver medskabere og ikke kun observatører af legen.

Planlægning, dokumentation og evaluering

For at kunne arbejde fagligt professionelt med børns læring og udvikling, er det nødvendigt at have en systematik omkring planlægning, dokumentation og evaluering af det pædagogiske arbejde og børnenes læreprocesser.

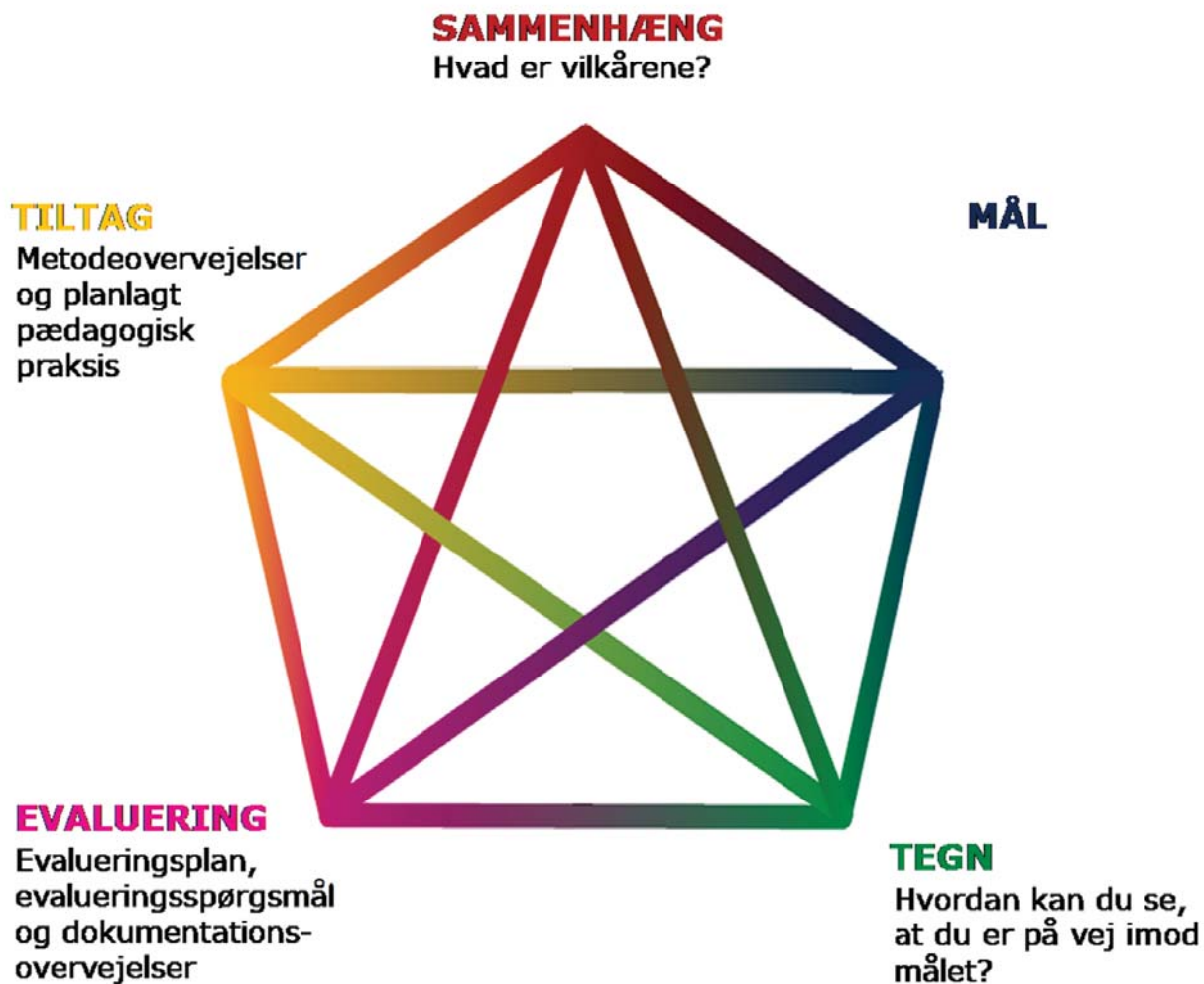
Under planlægningen fastsætter man præcise læringsmål for barnet/børnegruppen, og hvilke tegn der viser, at målene er på vej til at blive opfyldt.

Dokumentationen har til formål at beskrive og vise, hvordan der arbejdes med de planlagte mål. Derfor skal dokumentationen være en dokumentation af børnenes læreprocesser frem for en dokumentation af aktiviteten.

Det er således ikke skovturen, som skal dokumenteres, men den læring, som er planlagt, i forhold til at understøtte børnenes kompetencer. Evalueringen skal ske på baggrund af de opstillede mål og tegn på læring og ved hjælp af dokumentationen.

Der reflekteres over, hvorvidt de valgte metoder og aktiviteter samt det fysiske læringsrum har givet den ønskede læring og udvikling, eller om der er noget, der skal ændres til næste gang. Samtidig fører resultaterne fra evalueringen frem til nye mål og tiltag i den pædagogiske praksis.

SMTTE-modellen

Ledelsen

Det er ledelsens endelige ansvar at sikre kvaliteten af institutionens læringsmiljø. Arbejdet omkring institutionens læringsmiljø bør være en dynamisk proces, hvor der reflekteres og evalueres ud fra den dokumenterede praksis.

Det kan fx. gøres gennem:

- Udvikling af det pædagogiske læringsmiljø, som et fast punkt på personalemøder
- At det pædagogiske grundsyn formuleres i fællesskab med de pædagogiske medarbejdere og danner baggrunden for det pædagogiske arbejde
- En fælles systematik omkring planlægning, dokumentation og evaluering
- At sikre at det fysiske læringsmiljø er i overensstemmelse med det pædagogiske grundsyn og de mål der er for børnenes læring og udvikling.

Litteraturliste

"Liv og læring i Vuggestuen", Stig Brostrøm, Hanne Herring og Susanne Nellemann Nielsen, Gyldendals Forlag

"Vuggestuen som læringsmiljø", Ole Henrik Hansen, Forlaget Dafolo

"Inkluderende Pædagogik", Bjørg Kjær, Akademisk Forlag

"Inkluderende Fællesskaber", Dorte Andersen og Katrine Tranum Thomsen

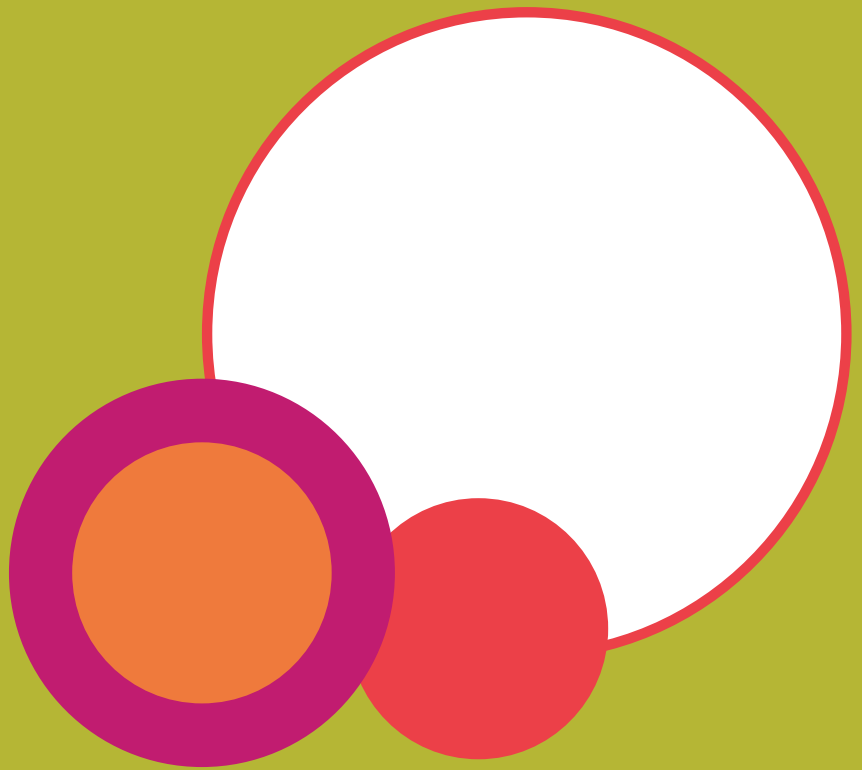
"Læring og udvikling i daginstitutioner", Lone Svinth og Charlotte Ringsmose, Dansk Psykologisk Forlag.

"Sprogmiljøer i Børnehøjde", Anne Marie Marquardsen. Dansk Psykologisk Forlag

"Leg med tal for former", Rose-Marie Eriksson, Forlaget Dafolo

"Rum og læring", Charlotte Ringsmose og Susanne Ringsmose Staffeldt, Forlaget Dafolo

"Børn og naturvidenskab" Ingela Elfström, m.fl. Akademisk Forlag

Denne pjece er udgivet af:

Readaktion: Sanne Gudmann og Jeanette Kjærgård Christiansen, pædagogiske konsulenter
Grafisk Opsætning: P. Sørensen, Uddannelseshuset

September 2014

Hvidovre Kommune
Eksempel på materiale

Læreplan for Hvidovre Kommunes Dagpleje

2013

Indholdsfortegnelse

1.0	Indledning	1
1.1	Fakta om Dagplejen	2
1.2	Hvidovre Kommunes Børne- og Ungepolitik	3
1.3	Hvidovre Kommunes læringsforståelse	3
1.4	Hvidovre Kommunes læringsforståelse:	
	- Børn med særlige behov	3
1.5	Særligt for institutioner på kontrakt	
	- Gælder ikke for Dagplejen	3
1.6	Dagplejens værdier og mål	3
	1.6.1 Dagplejens værdigrundlag	3
	1.6.2 Værdier	3
	1.6.3 Mål	5
1.7	Dagplejens læringsforståelse	5
	1.7.1 Hvordan lærer barnet	5
	1.7.2 Hvad gør dagplejeren	6
1.8	Dagplejens læringsforståelse	
	- børn med særlige behov	6
1.9	De 6 læreplanstemaer og mål for børnenes læring indenfor temaerne	7
2.0	Praksisplan	12
	2.0.1 Hvordan arbejder Hvidovre Dagpleje med læreplaner	12
2.1	Det almen pædagogiske: Hverdagslivstemaerne	13
	2.1.1 Mål for aflevering/afhentning – goddag og farvel	14
	2.1.2 Mål for måltidet	16
	2.1.3 Mål for sove – putte	17
	2.1.4 Mål for bleskift	19
	2.1.5 Mål for sprogstimulering	20
	2.1.6 Mål for aktivitet	21
	2.1.7 Mål for børnekultur – relationer	22
2.2	Det særlige pædagogiske: Børn med særlige behov	24
	2.2.1 Særligt sensitive børn, herunder børn der er født for tidligt	24
	2.2.2 Børn med motoriske vanskeligheder	24
	2.2.3 Børn med handicap	25
	2.2.4 Børn der af forskellige årsager oplever kriser	25
	2.2.5 Arbejdet med børn med særlige behov	25
	2.2.6 Handleplan for et barn med særlige behov	26
2.3	Overgange i børns liv	27
	2.3.1 Overgangen fra hjem til dagpleje	27
	2.3.2 Overgangen fra dagpleje til institution	27
2.4	Børnemiljøvurdering	28
	2.4.1 Hvad er børnemiljø?	28
	2.4.2 Arbejdet med børnemiljø i dagplejen	28
3.0	Evalueringsplan	34
3.1	Afrunding og bilag	34

1.0 Indledning:

Arbejdet med læreplaner blev sat i gang af regeringen med loven om pædagogiske læreplaner, der har afsæt i formålsparagraffen for dagtilbud i Lov om Social Service (§ 8).

Med denne læreplan er det vores ambition, at synliggøre det arbejde der, varetages af dagplejen i Hvidovre kommune. Dagplejen er forbundet med hjemlighed og det er netop den hjemlige livsform vi tillægger stor værdi, og som adskiller dagplejen fra de øvrige offentlige dagpasningstilbud. Men hjemligheden er ikke en værdi, der i sig selv kan stå alene. Dertil må den kvalificeres, så den danner rammen om et klart defineret pædagogisk indhold.

Arbejdet med læreplaner sikrer, at vi konstant forholder os til det læringsmiljø vi tilbyder i dagplejen. Og at vi bliver klogere på, hvad vi gør godt, og samtidig arbejder på at ændre det, vi kan gøre bedre.

I det følgende beskriver vi dagplejens grundlæggende værdier og den læringsforståelse vi arbejder ud fra.

Rigtig god læselyst.

Læs yderligere på vores hjemmeside

<http://www.dagplejen.hvidovre.dk>

Nærvær

1.1 Fakta om Dagplejen:

I Hvidovre Dagpleje har vi ansat mellem 60 og 63 dagplejere. De har hver fast tre børn indskrevet. Ud af disse er 9 dagplejere ansat til dagligt at modtage fire børn, disse firebørnsdagplejere modtager sjældent gæstebørn.

Børnetallet i Hvidovre Dagpleje ligger pr. 01.01.2013 på 182 børn.

Dagplejens åbningstid ligger i tidsrummet 6.30 -17. Hver dagplejer har åbent 48 timer. Den mest anvendte åbningstid er 7.00 - 16.36.

Foruden de fast indskrevne børn, fungerer dagplejeren ligeledes som gæstedagplejer. Gæstedagpleje betyder at dagplejebørnene gæstes ud til en anden dagplejer, når deres faste dagplejer er fraværende. Vi bestræber os på, at børnene kommer hos en dagplejer, som de kender fra legestuegruppen. Derudover går dagplejerne også ofte på besøg hos hinanden, for at sørge for at børnene bliver trygge ved de andre dagplejere og deres hjem.

Hver dagplejer, samt dennes dagplejebørn, tilhører en legestuegruppe. Legestuegruppen fungerer som en fælles personalegruppe og der er arbejdet tæt sammen om børn, gæstedagpleje, læreplaner, udvikling, og der planlægges alderssvarende aktiviteter på tværs af gruppen, så vi tilgodeser børnenes individuelle behov.

Hvidovre dagpleje råder over 4 legestuer. Hvert legestuehold er tilknyttet en af legestuerne. Dagplejerne kommer med deres dagplejebørn en gang ugentligt i legestuen. Procedure for anvendelse af legestuen er lidt forskellige fra gruppe til gruppe. Overordnet skal dagplejerne minimum være i legestuen i tidsrummet 9-15.30, men mange dagplejere vælger at både modtage og aflevere børn i legestuen på den ugentlige legestuedag. Børnenes daglige rytme følges, uanset om dagplejer og børn er hjemme eller i legestue.

I hver legestuegruppe, har en dagplejer jobbet som kontaktperson, denne kontaktperson er den primære person, der rettes henvendelse til fra kontorets side, hvis der er en fælles mundtlig besked, som skal rundt til alle dagplejere eller familier.

Vi har 8 legestuehold i Hvidovre kommune, som hver rummer ml. 6-8 dagplejere. Hver legestuegruppe har tilknyttet en pædagog. De 4 dagplejepædagogers arbejdsopgave er dels at varetage børns, dagplejeres og forældres interesser, hvilket gøres i form af samtaler, tilsyn og vejledning. Tilsynene forgår minimum hver 6. uge og der foretages både anmeldte samt uanmeldte tilsyn. Endvidere er det dagplejepædagogernes opgave, at sørge for sikkerheds- og børnemiljøgodkendelser af dagplejehjemmene. Administrationen af dagplejers afholdelse af ferie og fridage foretages ligeledes af dagplejepædagogerne. Hver dagplejepædagog har ansvaret for to legestuegrupper. Dagplejepædagogernes arbejde foregår i en vekselvirkning mellem skriftligt arbejde på kontoret, samt mere praksis rettet arbejde/vejledning ude i dagplejehjemmene og legestuerne. De 4 dagplejepædagoger har kontor i vores legestue Villa Valmuen på Biblioteksvej 60 c.

Ledelsen af Hvidovre kommune dagpleje varetages af den daglige leder, som har det primære ansvar for dagplejens udvikling, samt det overordnede økonomi- og personaleansvar. Der er

ligeledes ansat en souschef, som i øjeblikket primært er medansvarlig for den daglige drift på dagplejekontoret og hun er tovholder mellem pladsanvisningen og dagplejekontoret. Ydermere er ansat en kontorfuldmægtig, som varetager lønindberetninger, betaling af regninger samt andet administrativt arbejde. Leder, souschef og den administrative medarbejder sidder fra februar 2013 på Hvidovre rådhus. Frem til februar 2013 har ledelsen kontor på Kettegård alle 14.

Vores arbejde bygger på:

- 1.2 Hvidovre kommunes Børne- og ungepolitik – (se Hvidovre kommunes hjemmeside)
- 1.3 Hvidovre kommunes læringsforståelse – (se Hvidovre kommunes hjemmeside)
- 1.4 Hvidovre kommunes læringsforståelse: Børn med særlige behov – (se Hvidovre kommunes hjemmeside)
- 1.5 Særligt for institutioner på kontrakt, hvilket dagplejen ikke er.

1.6 Dagplejens værdier og mål:

1.6.1 Dagplejens værdigrundlag

Værdier afspejler vores generelle menneskesyn og kan give udtryk for vores grundholdning til tilværelsen. Værdier kan således også vise, hvad vi finder vigtigt i dagplejen.

Overordnet set mener vi, at demokratiske værdier som ansvarlighed, medbestemmelse, ligeværdighed, respekten for andre og for fællesskabet er grundlæggende. Derudover har dagplejens pædagogik baggrund i nogle mere konkrete værdier. I det indledende arbejde med læreplanen har forældre, dagplejere og pædagoger sammen drøftet værdier. Det har resulteret i, at de værdier vi anser som vigtigst i vores daglige arbejde, er blevet valgt ud, og disse 5 værdier danner således grundlag for vores hverdagspraksis.

I dagplejen sætter vi samarbejdet mellem dagplejer og dagplejepædagog højt, netop for at sikre at arbejdet med værdierne bliver opkvalificeret.

1.6.2 Værdier

Sundhed

I dagplejen tænker vi sundhed som både fysisk og mentalt. Vi mener at begge aspekter skal tages i betragtning når vi taler om det lille barns sundhed, og vi er således opmærksomme på hvordan vi skal tilgodese det lille barns trivsel på dette felt. Dette kræver at dagplejeren har viden om både fysiske og psykiske påvirkninger, og forstår at se det lille barns behov og agere på disse. Er barnet træt, sulten, veltilpas, tryk og tillidsfuld. Dette er spørgsmål dagplejeren skal stille sig selv, og herud fra skabe en tryk hverdag for det enkelte barn.

Nærvær

Under værdien nærvær hører empati. Vi mener at det enkelte barn skal møde tolerance, forståelse og fleksibilitet hos dagplejeren, både hjemme og i legestuen. Barnet skal møde voksne, som er i stand til at indleve sig i og forstå barnets behov, signaler og udtryk. Er man en nærværende og empatisk voksen, vil man kunne give, en for barnet grundlæggende følelse af, at blive hørt, set og forstået.

Anerkendelse

I dagplejen skal børn opleve at de bliver anerkendt for den de er, da alle børn er forskellige, med hver deres baggrund og behov. Det er vigtigt for os, at barnet erfarer, at dets egne præstationer og

initiativer er værdifulde for fællesskabet, og her støtter dagplejeren op om barnet ved at høre det, se det og ved at vise barnet forståelse.

Livsglæde

Livsglæde er en meget svævende værdi, da det er svært helt at definere hvad der skal til, for at man kan opleve livsglæde. Men den er vigtig for os at have med, da vi mener at livsglæde er fundamentet for et godt liv. Og stenene til at opbygge det gode liv, lægges allerede i de første år af barnets liv. I dagplejen er det vigtigt, at dagplejerne hele tiden gør sig tanker om, hvordan de kan støtte op om barnets følelse af livsglæde, og ligeledes gøre sig tanker om, hvad livsglæde betyder for dem selv.

Vi mener desuden, at det er vigtigt at have en positiv indstilling til de forandringer vi oplever i vores hverdag. Denne positive indstilling vil vi gerne give videre til børnene, så de lærer at håndtere de udfordringer og forandringer livet byder på, og derigennem får et stærk fundament for deres videre liv.

Udvikling

I dagplejen ser vi udvikling, som et bærende element i barnets trivsel. Dagplejeren vil altid opleve barnet i en udvikling, og det er dagplejerens opgave at støtte op om denne udvikling gennem udviklingsfremmende relationer og omgivelser. I dagplejen lægger vi vægt på, at udvikling skal foregå i et anerkendende og inkluderende miljø.

Der danses og synges "se min kjole"

1.6.3 Mål

I det følgende har vi valgt at opstille de overordnede mål som udspringer af vores værdier og som vi forsøger at bygge vores praksis op omkring.

Det er vigtigt for os at barnet:

- Grundlægende får lov at føle sit eget værd
- Begyndende kan indleve sig i andres værd
- Oplever at være en del af en gruppe
- Magter at løse konflikter
- Magter forskellige praktiske opgaver
- Får lyst til at møde nye udfordringer
- Har mulighed for at udvikle venskaber
- Har mulighed for fysisk udfoldelse
- Støttes i at udvikle sprog og begreber
- Får viden og kendskab til naturen
- For mulighed for at udtrykke sig kreativt
- Får kendskab til alsidige kulturelle udtryksformer

1.7 Dagplejens læringsforståelse:

I dagplejen vil vi gerne tilbyde barnet hjemlige omgivelser i det nære miljø, samt tid og ro til fordybelse. Der er i dagplejen tid til at støtte og vejlede det enkelte barn, samt ro og tid til at styrke de sociale inkluderende miljøer, så barnet har mulighed for at udvikle sociale- og personlige kompetencer og færdigheder. Dagplejeren tilrettelægger hverdagen ud fra børnenes behov og udviklingstrin. Barnet får mulighed for at tage del i en dagligdag med relevante praktiske gøremål. Fleksibiliteten i den lille gruppe er høj og det sociale samvær i dagplejehjemmet samt i legestuerne forbereder barnet til børnehavelivet.

1.7.1 Hvordan lærer barnet

I dagplejen arbejder vi ud fra at læring i 0-3 års alderen går gennem kroppen. Barnet identificerer sig via sin krop og de oplevelser barnet får dagen igennem. Dagplejebarnet bruger især dets sanser, det lugter til, smager på, rører ved og lytter til dets omgivelser og derved får de erfaringer til personlighedsdannelsen.

Og netop dannelsen af erfaringer sker, når barnet afprøver dets ideer i praksis og oplever hvordan omverdenen reagerer på dets initiativ.

For dagplejebarnet bygger læring på lyst og på behovet for at opnå nye færdigheder og viden, og barnet er medskabere af sin egen læring, idet læring finder sted i et gensidigt samspil, enten med andre børn og/eller voksne.

I dagplejen mener vi at børns handlinger altid er relevante, idet de giver os et fingerpeg om hvor barnet er på vej hen i sin læringsproces. Blot skal de voksne omkring barnet huske, at se handlingen fra barnets vinkel.

1.7.2 Hvad gør dagplejeren

Dagplejerens rolle i barnets læring er blandt andet, at tilrettelægge relevante læringsprocesser og derved skabe gode rammer for læringen. Dagplejeren skal være bevidst om sin støttende rolle ved at gå foran, gå ved siden af og gå bagved barnet. Dagplejeren skal således både tage initiativer, være aktiv (kulturbærer/medspiller), samt reagere på barnets initiativ.

Det vil til hver en tid være en afvejning af, om dagplejeren skal træde ind i barnets ideer, deltage i dem eller holde sig tilbage og give plads til barnets egne erfaringer og meninger.

Dagplejeren er altid ansvarlig for relationen, kommunikationen og stemningen i samværet med børn og forældre.

Dagplejeren arbejder målrettet og bevidst med, at støtte barnet i at sætte ord på følelser og oplevelser. Barnet støttes i at udvikle et personligt følelsesmæssigt sprog i forhold til personlighedsdannelsen, barnet erfarer at følelser hedder noget og kan formidles til andre, så andre bedre kan forstå én. Hermed føler barnet sig forstået, accepteret og anerkendt.

Dagplejeren giver plads til bl.a. barnets motivation, initiativer, kreativitet, fantasi og nysgerrighed. Hun møder barnet der hvor det er, og med syn for barnets ressourcer, fokuserer hun på barnets kompetencer og potentialer.

En dagplejer skal kendes på; sin væren tilråde, sin lydhørhed, sit nærvær og sit anerkendende samvær.

1.8 Dagplejens læringsforståelse: Børn med særlige behov:

Alle børn er særlige og unikke, og alle børn kan i perioder i deres opvækst have brug for særlig støtte. Børn med særlige behov vil eksempelvis have brug for længere tid til at lære nyt, da deres udvikling på den ene eller anden måde er forsinket eller adskiller sig fra andre børns. Børn kan have særlige behov periodisk, akut eller permanent.

Børn med særlige behov er ikke nødvendigvis børn, der for altid vil have brug for ekstra opmærksomhed og vejledning, men ved en fokuseret indsats kan vi måske afhjælpe en ”skæv” udvikling, og der er større sandsynlighed for at barnet hurtigere genoptager en aldersvarende udvikling og trivsel.

I dagplejen opfatter vi læring i forhold til børn med særlige behov, på samme måde som alle andre børns læring. (Se læringsforståelse 1.7) Dog skal man i praksis og forståelse indtænke, at børn med særlige behov, kan have ekstra brug for tid, rum og tryk for at han/hun lærer at tilegne sig nye færdigheder.

1.9 De 6 læreplanstemaer læring indenfor temaerne:

og mål for børnenes

I dagplejen har vi valgt at forholde os helt konkret til de seks læreplanstemaer, idet vi mener at arbejdet med dem skal være lettilgængeligt og med helt konkrete mål. Derfor har vi valgt at inddele hvert læreplanstema i 3 områder: ”jeg kan lære at”, ”jeg kan øve mig med” og ”jeg kan øve mig ved at”. På den måde husker vi også hele tiden, at se læring fra barnets perspektiv.

Børns personlige kompetencer:

For at udvikle den personlige kompetence, har det lille barn brug for at udfolde sig og afprøve sine potentialer, og barnet har brug for hjælp til at lære at tackle de mange følelser der opstår i fællesskabet. Og her er dagplejeren en vigtig medspiller, når de følelsesmæssige erfaringer omsættes til adfærd.

Børns personligheds udvikling trives bedst i en omverden, der er medlevende og lydhør, og barnet lærer empati ved at være tilbudt empati. I dagplejen lægger vi vægt på at barnet skal have mulighed for at opleve sig selv som et afholdt og værdsat individ. Barnet lærer at se og forstå samspillet, herigennem også de konflikter, der kan opstå når barnet er i et samvær med andre, både børn og voksne.

Jeg kan lære at:

- ☞ vise og fortælle hvad jeg godt kan lide
- ☞ fortælle om hvad jeg har oplevet
- ☞ give udtryk for hvad jeg godt kunne tænke mig at lave, alene eller sammen med andre
- ☞ blive dygtigere til det jeg er god til
- ☞ blive bedre til det jeg endnu ikke er så god til

Jeg kan øve mig sammen med:

- ☞ mine kammerater, både hjemme, hos min dagplejer og i legestuen
- ☞ min dagplejer
- ☞ de andre dagplejere i legestuen og i gæstedagpleje
- ☞ mine forældre
- ☞ mig selv (alene)

I dagplejen kan jeg øve mig:

- ☞ når min dagplejer giver mig respons på min handlinger, mine intentioner og mine udtryk så jeg kan mærke mig selv, og finde ud af hvem jeg er
- ☞ når min dagplejer støtter mig når jeg leger med de andre børn
- ☞ når min dagplejer lader mig vise eller fortælle hvad jeg ved eller hvad jeg oplever
- ☞ når min dagplejer hjælper mig til at opleve aktiviteter hvor jeg kan afprøve og udvikle mig selv

Børns sociale kompetencer:

Barnets sociale kompetence udvikles i fællesskab med andre mennesker gennem venskaber, grupper og kulturer. De vigtigste elementer i den sociale kompetence er empati, evnen til tilknytning og sociale færdigheder. Den sociale kompetence er nøglen til fællesskabet, hvori barnet har mulighed for at udfolde sig, og det er som medskabere af fællesskabets historie, at barnet bliver socialt kompetent.

Jeg kan lære at:

- ☞ gøre en masse ting sammen med andre
- ☞ være en god ven
- ☞ udvise omsorg for mine venner
- ☞ være med til at bestemme, fx hvad vi skal lave i legestuen i dag
- ☞ vente på tur og give plads til andre

Jeg kan øve mig sammen med:

- ☞ mine kammerater, både hjemme, hos min dagplejer og i legestuen
- ☞ min dagplejer
- ☞ de andre dagplejere i legestuen og i gæstedagpleje
- ☞ mine forældre

I dagplejen kan jeg øve mig ved at:

- ☞ min dagplejer lader mig opleve fællesskaber, både alderssvarende og på tværs af alder
- ☞ min dagplejer kan forstå mig og se hvad det er jeg har brug lige nu og her
- ☞ min dagplejer giver mig mulighed for at se på børn og voksne omkring mig, og hjælper mig til at forstå det jeg ser
- ☞ min dagplejer støtter mig i at tage kontakt til og finde på gode lege og samvær med andre børn
- ☞ min dagplejer støtter mig i at lære fællesskabets regler og normer at kende fx gennem aktiviteter og leg

Børns sproglige kompetencer.

Sprog forbindes som regel med talesprog og skriftsprog, men sprog er også nonverbalt. Der er kropssprog, billedsprog og tegnsprog. Sproget kan ligge i kontakten, i blikket og i mimikken. Gennem disse sprog kan barnet udtrykke tanker, følelser og behov og ligeledes forstå andres.

Jeg kan lære at:

- ☞ sætte ord på mine tanker, følelser, oplevelser og handlinger
- ☞ blive god til at tale og fortælle
- ☞ bruge mit kropssprog
- ☞ gøre mig forståelig ved hjælp af tegn

Jeg kan øve mig sammen med:

- ☞ mine kammerater, både hjemme, hos min dagplejer og i legestuen
- ☞ min dagplejer
- ☞ de andre dagplejere i legestuen og i gæstedagpleje
- ☞ mine forældre
- ☞ mig selv (alene)

I dagplejen kan jeg øve mig ved at:

- ☞ min dagplejer siger rim og remser sammen med mig
- ☞ min dagplejer inspirerer mig til at tale og synge
- ☞ min dagplejer lytter til mig og hjælper mig til at fortælle historier, både fra fantasien og fra hverdagen
- ☞ min dagplejer benævner min verden og sætter ord både på mig og på det de selv laver, så det giver mening for mig
- ☞ min dagplejer hjælper mig i mine sproglige udtryk når jeg gerne vil i kontakt med de andre børn

Børns kropslige kompetencer:

Børn er kropsligt forankrede i verden og kroppen er således børnenes adgangsbillet til læring. Det lille barns hverdag er en lang stribe af kropslige-sanse-mæssige aktiviteter, og deres kropssprog og bevægelser afspejler både motiver, interesser, følelser og stemninger.

Jeg kan lære at:

- ☞ kende min krop – både udenpå og inden i
- ☞ bevæge mig på alle mulige måder
- ☞ koordinere mine bevægelser, så jeg fx kan gribe en bold

Jeg kan øve mig sammen med:

- ☞ mine kammerater, både hjemme, hos min dagplejer og i legestuen
- ☞ min dagplejer
- ☞ de andre dagplejere i legestuen og i gæstedagpleje
- ☞ mine forældre
- ☞ mig selv (alene)

I dagplejen kan jeg øve mig ved at:

- ☞ min dagplejer hjælper mig til at jeg selv kan opleve hvordan min krop kan bruges
- ☞ min dagplejer giver mig mulighed for at gå, løbe, hoppe og klatre
- ☞ min dagplejer hjælper mig til med at tumle og slå kolbøtter og vende på hovedet
- ☞ min dagplejer skaber rum så jeg lege vildt og mærker min krop

Børns kulturelle kompetencer:

Arbejder man med kulturelle udtryksformer og værdier arbejder man også med kultur i bred forstand. Helt konkret kan kultur i dagplejens hverdag så ses ud fra hvilken kultur vi har omkring de daglige aktiviteter. Hvordan spiser vi, hvordan siger vi goddag og farvel, osv. Kultur handler også om traditioner, for eksempel i forbindelse med jul og påske.. Men kultur er også børnenes egen verden og det rum de sammen skaber, også kaldet børnekultur. Kulturen er med til at forme os som mennesker og derfor skal den kultur der omgiver børnene også indtænkes i deres udvikling.

Jeg kan lære:

- ☞ om kultur, både kultur i verden omkring mig og i Danmark
- ☞ om kunst og om at være kreativ, at tegne og male

- 🌀 om forskellige materialer og om hvad man kan bruge dem til
- 🌀 noget om traditioner, normer og værdier i verden omkring mig
- 🌀 at begå mig i verden

Jeg kan øve mig sammen med:

- 🌀 mine kammerater, både hjemme, hos min dagplejer og i legestuen
- 🌀 min dagplejer
- 🌀 de andre dagplejere i legestuen og i gæstedagpleje
- 🌀 mine forældre
- 🌀 mig selv (alene)

I dagplejen kan jeg øve mig ved at:

- 🌀 min dagplejer tilbyder mig en hverdag hvor jeg selv kan få lov til at opleve verden omkring mig
- 🌀 min dagplejer lader mig opleve forskellige udtryksformer, billeder og ting
- 🌀 min dagplejer inddrager mig i de daglige aktiviteter og lader mig genkende fællesskabets normer fx når vi spiser sammen
- 🌀 min dagplejer opfordrer og inspirerer mig til at bruge min fantasi
- 🌀 min dagplejer giver mig mulighed for at deltage i højtideligheder, ved fester og arrangementer
- 🌀 min dagplejer inddrager mig og lader mig deltage i (sang)lege og andet samvær

Børns natur kompetencer:

Børn må selv opleve og gøre sig erfaringer med naturen for at blive klogere på den og på sig selv. Naturen er et rum, som ikke er indrettet med henblik på noget som helst, og det giver nogle helt særlige muligheder for dagplejerens pædagogiske arbejde.

Naturen er en enestående legeplads for både krop og sind, og naturoplevelser i barndommen bidrager både til barnets følelsesmæssige, mentale og fysiske udvikling.

Jeg kan lære at:

- 🌀 kende forskel på årstider
- 🌀 opholde mig ude og forholde mig til kulde/varme, vådt/tørt og lyst/mørkt
- 🌀 lege og lave aktiviteter ude
- 🌀 passe på naturen og være god mod dyr

- 🌀 genkende træer og blomster og lære deres navne

Jeg kan øve mig samme med:

- 🌀 mine kammerater, både hjemme, hos min dagplejer og i legestuen
- 🌀 min dagplejer
- 🌀 de andre dagplejere i legestuen og i gæstedagpleje
- 🌀 mine forældre
- 🌀 mig selv (alene)

I dagplejen kan jeg øve mig ved at:

- 🌀 min dagplejer giver mig muligheder for at opleve/få oplevelser med naturen omkring mig
- 🌀 min dagplejer hjælper mig til at bruge mine sanser i naturen
- 🌀 min dagplejer inspirerer mig til at opdage og opleve regn, sne og sol
- 🌀 min dagplejer

2.0 Praksisplan

Når mål og værdier er blevet beskrevet, skal de for at give mening, udmønte sig i en daglig praksis. Dagplejens praksisplan skal bruges til at beskrive hvordan vi arbejder ud fra/med læreplanen og derigennem give indblik i livet ude hos den enkelte dagplejer og i legestuerne.

Praksisplanen består af 4 dele:

- Det almen pædagogiske (se afsnit 2.1 på side 13)
- Det særligt pædagogiske (se afsnit 2.2 på side 22)
- Overgange i børns liv (se afsnit 2.3 på side 25)
- Børnemiljøvurdering (se afsnit 2.4 på side 26)

2.0.1 Hvordan arbejder Hvidovre Dagpleje med læreplaner

Arbejdet med læreplaner er en kontinuerlig proces, der aldrig helt slutter. Hvert hverdagslivstema har en begrænset "levetid", idet vi arbejder med temaet en tid. Hvert tema gennemarbejdes via praksisfortællinger fra hverdagen, hvorefter det evalueres og slutter af med en beslutning om hvorvidt der skal arbejdes videre med det eller om det skal sættes på "standby" for en periode mens der arbejdes med et andet tema.

Den metode har vi valgt ud fra en erfaring om, at vi ikke kan arbejde med alt samtidig, hvis vi gerne vil helt ned i detaljen, for på sigt at kunne optimere vores praksis.

Da arbejdet med læreplanen startede, var det vigtigt at alle, både ledelse, dagplejere, dagplejepædagoger og forældre tog del i arbejdet. Især var det vigtigt at dagplejerne arbejdede med, så de kunne tage ejerskab af læreplanen og derved føle den som "deres arbejdsredskab", frem for at føle, at det blot var et nyt arbejdsblad fra ledelsen.

Selve arbejdet med læreplanen er anderledes i dagplejen end i en institution. I en institution har man en fælles hverdag, hvor man er sammen om at se den praksis alle er en del af. I dagplejen er det lidt anderledes, da hverdagen både foregår ude hos den enkelte dagplejer, i legestuen sammen med andre dagplejere og i forskellige andre kontekster, hvor dagplejerne kan mødes på kryds og tværs. Derfor kan begrebet "fælles daglig praksis" være svært at håndtere i dagplejen. 8 dagplejere kan ikke, og skal heller ikke, have præcis den samme måde at gøre tingene på. Der hvor det er vigtigt, at dagplejerne går i samme retning, er i forhold til vores fælles værdier og læringsforståelse. Og det er det, vi bl.a. gerne vil sikre gennem dialogen i læreplansarbejdet.

Derfor blev det første læreplans arbejde tilrettelagt således, at der ved evalueringen af de første hverdagslivstemaer, blev gennemgået praksisfortællinger fra dagplejerne. Derefter blev de generelle træk som var fælles for mange eller for alle pindet ud. Og til sidst blev disse fællestræk holdt op mod de mål og værdier der skal bære vores daglige arbejde i dagplejen.

Ved denne arbejdsmetode oplevede vi, at dagplejerne blev bedre til at reflektere over egen praksis, men også at der blev åbnet for en fælles dialog i legestuerne. Dette gjorde at praksis ude i dagplejehjemmene blev løftet, hvilket bidrager til en mere synlig pædagogisk linje i hele dagplejen. Når dagplejerne fremadrettet arbejder med læreplanen, har de nu mulighed for, at se på om den praksis de udfører, i hjemmet er i overensstemmelse med de fælles værdier i dagplejen.

Siden opstarten er mange nye dagplejere kommet til, og det er vigtigt for os, at de også kommer til at arbejde med læreplanen og bliver trykke ved den. Derfor har vi i år udover den årlige revidering af læreplanen, også revideret vores måde at arbejde med den på ude hos dagplejerne.

Dagplejepædagogerne har i år lagt kræfter i at udarbejde nogle metoder, hvormed dagplejerne kan komme helt ned i detaljen og få mest muligt ud af de valgte fokuspunkter.

I efteråret 2012 blev der således arbejdet i en periode på 2 måneder med sprog. Temaet hedder "Min motoriske mund"(hul i hovedet).

Ved dette tema er der både i berøring med det tværgående læringsrum omkring sproget og også omkring hverdagslivstemaerne, idet de øvelser dagplejerne skulle lave med børnene, ligger i dagligdagssituationer som fx samling, planlagte aktiviteter og puslesituationer.

Temaet er nu afsluttet og der skal evalueres på det samt indsamles praksisfortællinger, der her i læreplanen vil synliggøre arbejdet ude hos dagplejerne.

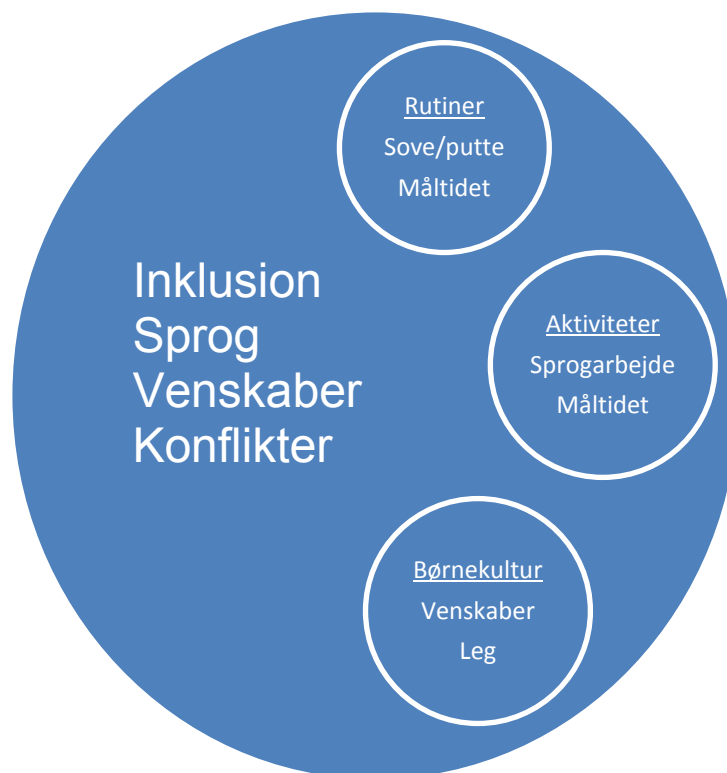
Efter evalueringen besluttet der ligeledes hvilke fokuspunkter der skal arbejdes med forår/efterår 2012.

2.1 Det almen pædagogiske - hverdagslivstemaer.

Det almen pædagogiske er det man kan kalde hverdagslivstemaerne. Altså det daglige liv ude hos den enkelte dagplejer og livet i legestuerne. Når vi beskæftiger os med hverdagslivstemaerne, har vi mulighed for at synliggøre den gode læring der foregår i alt det ”almindelige” dagplejens hverdag består af. Læring er jo ikke noget der kun, opstår når der tilrettelægges særlige aktiviteter med henblik på netop læring. Derfor vil beskrivelsen af det almen pædagogiske, være et af de vigtigste midler til dokumentation af, hvordan læring i dagplejen tænkes.

Hverdagslivstemaerne kan inddeles i tre læringsrum, bestående af rutiner, aktiviteter og børnekultur.

Derudover skal alle emnerne vi arbejder med bindes til 4 overordnede tværgående temaer som griber ind i alle tre læringsrum. Disse temaer består af venskaber, konflikter, sprog og inklusion.

Når vi udvælger hvilke hverdagslivstemaer vi skal arbejde med, er det vigtigt at vi over tid er opmærksomme på at komme i berøring med både de tre læringsrum samt de fire tværgående temaer. Derved sikrer vi at komme hele vejen rundt om den daglige praksis og at få så mange vinkler med som muligt.

Igennem den tid læreplanen ”har levet” har vi beskæftiget os med følgende hverdagslivstemaer.

- Aflevering/afhentning – goddag og farvel
- Måltidet
- Sove – putte
- Bleskift
- Sprogstimulering – tema efterår 2012
- Aktivitet
- Børnekultur - relation

Vi har ved udvælgelse af hverdagslivstemaer, forsøgt at nå vidt omkring i vores daglige praksis, og det har været vigtigt for os, at finde temaer der hører under de fire læringsrum som tidligere beskrevet.

For at understøtte hverdagslivstemaerne, er der indsamlet praksisfortællinger fra hverdagen i dagplejen. Disse praksisfortællinger fungerer som små klip fra det liv børnene lever hos dagplejerne. Det er også praksisfortællingerne der giver dagplejerne mulighed for, at reflektere over deres egen praksis, og det giver derved dagplejeren mulighed for hele tiden at være i udvikling.

2.1.1 Mål for aflevering/afhentning – goddag og farvel

Der skal være tid og rum til at modtage barn/familien om morgenen. Det er væsentligt at dagplejeren hører om familiens morgen for at kunne varetage barnets tarv på bedste vis. Viden om barnet kan have betydning for tilrettelæggelsen af barnets dag.

- Dagplejeren sporer sig ind på barnet, hun tager kontakt med barnet. Hun inviterer til dialog, og går fysisk i øjenhøjde med barnet.
- I legestuen hilser dagplejerne på børn/familierne, så de får et kendskab til hele dagplejegruppen. Det er dagplejerens opgave at være i mødekommende og skabe en god kontakt.
- Når et barn modtages, er det væsentligt at barnet får kendskab til, hvilke andre børn der er i dagpleje i dag. Så kan barnet bedre overskue sin dag og blive inkluderet.
- Dagplejerne skal sørge for, at barnet får sagt farvel til sin familie, og at barnet får en god start på dagen. Dagplejeren træder i karakter og tager ansvar for afleveringssituationen.

Iagttagelse/fortælling:

En almindelig morgen i legestue. Klokken er 9.20 de fremmødte børn sidder og spiser frugt og brød.

Mor kommer ind med Jens på 1 år på armen, ”Godmorgen Jens” siger hans dagplejer. Jens kigger på sin dagplejer og lyser op, hun rejser sig og går med mor og Jens ind i garderoben.

Dagplejeren spørger indirekte til mor; ”Har du sovet formiddagslur Jens?”

Mor fortæller, at det har han ikke, fordi de har været hos lægen, samt hvad lægen har sagt. Jens bliver sat ned på gulvet, og kravler ud af garderoben, ind mod de andre børn som han kan høre.

Mor og dagplejer bliver i garderoben, mor fortæller videre om lægebesøget.

I mellemgangen møder Jens er af de store drenge som kører med klapvogn, drengen kører fint udenom Jens, men Jens begynder alligevel at kravle tilbage til garderoben, mor, dagplejer og tryghed.

Dagplejer tager ham op på armen og går efter mor, som går mod døren.

”Farvel mor” siger dagplejer ”Vinke, vinke” siger hun til Jens, mens de kigger efter mor og vinker.

Følgende mål, værdier og kompetencer er i spil i dette eksempel:

Dette eksempel viser hvordan dagplejeren tager imod et barn i legestuen, og det viser hvordan hun er nærværende i sin henvendelse til mor og barn. Barnet føler sig set og velkomment da dagplejeren siger godmorgen til ham, og dagplejeren viser barnet anerkendelse, da hun henvender sig til barnet, på trods af at næste spørgsmål faktisk er rettet til mor. Dagplejeren går også ind i et sundhedsspørgsmål, da hun tager sig tid til at få overleveret viden fra mor om hvordan det er gået hos lægen samt anden viden, der kan have betydning for barnets hverdag.

Eksemplet viser også, at barnet føler sig trygt i situationen, da han idet han bliver sat ned, kravler væk fra mor for at undersøge hvad der foregår inde hos de andre børn.

Flere kompetencer er i spil i dette eksempel. Den sproglige kompetence opøves når dagplejeren sætter ord på, når der tages imod barnet og når der vinkes farvel til mor.

Den kulturelle kompetence opøves når barnet oplever goddag/farvel traditionen, som ofte, i grundform, vil være den samme dag efter dag. Barnet oplever både mors og dagplejers egne værdier i måden hvorpå de mødes. Også den personlige kompetence er repræsenteret. Barnet oplever sig selv som afholdt og værdsat, når dagplejeren tager imod ham, og han får hjælp til at se og forstå spillet mellem mennesker.

Og endelig er der den sociale kompetence. Barnet oplever her sig selv som tilhørende en gruppe og et fællesskab, han har en plads at udfolde sig i her i legestuen. Og barnet øver sig i de sociale relationer ved at se på hans voksne omsorgspersoner.

2.1.2 Mål for måltidet:

Her er fokus på sund og nærende kost.

Se endvidere dagplejens kostpjece.

Måltidet er en pædagogisk aktivitet i sig selv, hvor dagplejerens opgave i høj grad er at afkode barnets sult og mæthedens behov. Måltidet er at give omsorg, og måltidet er et fællesskab.

Her vises forståelse for, at udover at blive mæt, er traditionen at spise sammen. Her er en ramme, indenfor hvilken der æstetisk er nogle forventninger, her tænkes bl.a. på stimulering af sanser, farver og stemning.

- Et hvert måltid er ”en fest”, forstået på den måde, at måltidet skal være et velforberedt samvær.
- Dagplejeren har overvejet hvad dagens måltider skal indeholde.
- Der er ro og tid til de enkelte børn, dagplejerne sørger for at alle bliver hørt.

- De voksne sidder med ved bordet, og er bærer af roen.
- Børnene er aktivt deltagende i forberedelsen, og hjælper med f.eks. dække bord, hælde op, osv.
- Dagplejeren skal forholde sig kreativt til det enkelte barn og således finde individuelle løsninger for at barnet får udbytte af måltidet.
- Under måltidet er der rig mulighed for at udfordre børnene sprogligt og få snakket om faktuelle ting.
- Der prioriteres at børn kan vælge hvor og med hvem de sidder og spiser.

Det er dejligt at spise sammen

Iagttagelse/fortælling:

Et barn på 11 måneder er i dag hos sin gæstedagplejer og sidder ved bordet sammen med de andre børn. Barnet spiser ikke, men observerer bare de andre børn. Når dagplejeren forsøger at give ham mad, siger han fra.

Efter ca. 5 minutter tager dagplejeren ham over på sit skød i et par minutter og pludselig giver han tegn til at ville spise sin mad alligevel.

Han kommer derefter tilbage til sin stol og begynde selv at spise. Han spiser nu selv sin mad op.

Følgende mål, værdier og kompetencer er i spil i dette eksempel:

Dette eksempel viser en helt almindelig spisesituation i et dagpleje hjem. I dette er tilfælde er der et lille gæstebarn, som dagplejeren også skal tage hånd om. Eksemplet viser en nærværende og empatisk dagplejer, der ser at den lille dreng lige skal finde sig tilrette i et nyt fællesskab. Hun viser ham forståelse og giver ham plads til at sige fra, når hun forsøger at give ham mad, og hun indlever sig i hans behov og signaler og tager ham efterfølgende over på skødet. Hun anerkender hans behov, og viser ham at hun forstår, hvad han forsøger at fortælle.

I dette eksempel ses hvordan den personlige kompetence opøves, da dagplejeren hjælper barnet med at tackle de følelser der opstår i det fællesskab han er sat i. Dagplejeren hjælper ham, ved at være lydhør overfor de signaler han sender, her at han ikke vil spise, men blot observerer de andre børn.

Også den sociale kompetence opøves, da barnet får støtte til at være i et nyt fællesskab. Og den kulturelle kompetence opøves også, da barnet oplever denne dagplejers tradition omkring den kulturform som måltidet jo er.

2.1.3 Mål for sove – putte

- Når barnet skal sove, er det vigtigt at det er forberedt på hvad der skal ske.
- Det er en god ide med faste rutiner så som godnat læsning, sang m.m.
- Der er hensyn, respekt og omsorg for det enkelte barns individuelle behov.
- Der bliver sagt sov godt til den enkelte og blandt børnene indbyrdes.
- Barnet sover efter behov.

Iagttagelse/fortælling:

Det er mandag og kl. er 12. Man kan mærke trætheden nærme sig. Jeg siger til Anne, Line og Bertram, at nu er det snart puttetid. Anne og Line lyser op i smil og Bertram ved ikke helt hvad han skal synes. Jeg siger: ”Kan I tage tøjet af”. Anne går straks i gang. Line er lidt mere langsom (og yngre). Bertram leger videre. Jeg hjælper Anne med at få det sidste af og roser hende for, at have klaret det næsten selv. Så hjælper jeg Line, og hun pludrer glad en masse som er en anelse svært at forstå. Bertram er ikke kommet videre, så han må hjælpes med det hele, mens jeg siger: ”bukser af, bluse af osv.”. Så er det skiftetid, og Anne finder puslepuden frem. De bliver skiftet og vi snakker om at de nu skal sove. Efter skiftningen hjælper Anne og Line med at få madrasserne frem og de nærmest kaster sig ned på dem. Så får de klude og sutter og dynerne kommer ”svævende” til dem. De hviner veltilfreds og lægger sig til at sove. Bertram studerer bare det hele og lægger sig veltilfreds i sengen og grynter. Jeg siger godnat og lukker døren. Luren igennem går jeg til døren og lytter og da der er gået ca. 1½ time, er de alle vågne og glade igen.

Følgende mål, værdier og kompetencer er i spil i dette eksempel:

Dette eksempel viser hvordan dagplejeren øver med børnene i at tage tøj af og blive klar til puttetid. Dagplejeren er nærværende og klar over hvad de tre børn hver især har brug for. Anne kan selv tage sit tøj af og får lov til at bruge sin kropslige kompetence, og først til sidst hjælper dagplejeren hende med det sidste tøj. Anne bliver støttet med ros, der opmuntrer hende og fortæller hende at hun er på rette vej.

Line får tid til at prøve selv, men er endnu ikke så langt fremme med sin kropslige kompetence, men hun øver både den og også flittigt sin sproglige kompetence. Dagplejeren giver plads til at det tager lidt længere tid og lytter til Lines pludren.

Bertram er den sidste i rækken og han skal have mere hjælp. Dagplejeren er opmærksom på at Bertram måske ikke er helt færdig med at lege og vælger derfor at tage ham til sidst. Da de endelig går i gang med tøjet, støtter dagplejeren Bertram sprogligt og fortæller ham undervejs hvad de er nået til.

Efter tøjet er det skiftetid og dagplejer lader Anne opleve at hun magter at hjælpe til med de praktiske gøremål, og lader Anne finde puslepuden frem. Og Anne og Line hjælper også til med at finde sovemadrasserne frem.

Så skal de puttes og dagplejeren har et ritual hvor dynerne komme ”svævende” og dette gør det til en tryk og velkendt situation.

I dette eksempel ses flere kompetencer i spil. Den sproglige kompetence, når dagplejeren sætter ord på mens tøjet tages af, og når der snakkes om hvad der nu skal ske. Den personlige kompetence, når dagplejeren lader barnet udfolde sig og afprøve dets potentialer og barnet får en oplevelse af ”godt selv at kunne”. Den sociale kompetence da børnene oplever, at de er fælles om en oplevelse og at der i denne oplevelse er plads til alle. Og den kulturelle kompetence da børnene oplever at det at blive puttet i dagplejen, indeholder nogle faste ritualer og følger dagplejerens tradition. Og selvfølgelig den kropslige kompetence når børnene øver afklædning som indeholder koordination

2.1.4 Mål for bleskift:

- Når barnet skal skiftes, er det vigtigt at dagplejeren forbereder barnet på hvad der skal ske.
- Barnet skal i den grad det er mulig selv være aktiv, f.eks. køre bordet ned, tage tøj af, evt. skiftes stående, selv hente bleer osv.
- Dagplejeren og barnet er i dialog både om fakta og om andet. Sætter ord på handling.
- Stemningen er tryk og tillidsfuld, der er tid og nærvær, fordi det at blive skiftet er et samarbejde mellem barn og dagplejer.
- Det kan også være hyggeligt at have en kammerat med, eller trykt legetøj.

Iagttagelse/fortælling:

Thorbjørn på 1 3/4 år begynder at ”steppe” rundt om den bil han leger med. Fødderne går op og ned i hurtigt tempo og han er urolig. Samtidig breder der sig en duft af lort i legeværelset.

Dagplejer spørger Thorbjørn om han har lavet lort – Thorbjørn svarer nej.

Dagplejer spørger Thorbjørn om bilen skal med ud på puslebordet og se hvordan Thorbjørn får en ren ble på, hvis der altså er lort i bleen?

Thorbjørn svarer ja og løber ud af legeværelset og hen til puslebordet med bilen i hånden. Han smiler over hele hovedet.

Thorbjørn lægger sig på puslebordet, imens holder han bilen i begge hænder. Vi taler om den flotte bil, hvad bilen ”siger” når den kører, og hvad farve den er.

Derefter fortæller dagplejer Thorbjørn, at vi starter med at tage sutsko og bukser af, fortæller ham, at bilerne på sutskoene er lige så flotte, som den han har i hånden. Der bliver talt om, at bilerne har samme farve.

Dagplejer fortæller, at nu tager hun underbukserne af og bagefter bleen med lort.

Thorbjørn løfter selv numsen, da bleen skal fjernes og har det tydeligvis godt med at få den af.

Bilen bliver vendt og drejet i hænderne, imens dagplejer vasker Thorbjørn ren. Dagplejer fortæller at nu er Thorbjørn ren igen, og vi skal ha’ en ny ble på.

Thorbjørn spræller med benene og vil gerne op. Dagplejer fortæller, at han først skal ha’ bukser på og de fine sutsko med bilerne. Sammen kigger de endnu engang på sutsko-bilerne, før de trækkes på fødderne.

Thorbjørn løftes ned fra puslebordet, og de taler om hvorvidt bilerne på sutskoen eller bilen i hånden kan køre hurtigst ind på legeværelset.

Sutsko-bilerne vinder!

Følgende mål, værdier og kompetencer er i spil i dette eksempel:

Dette eksempel viser hvordan en dagplejer bruger et bleskift til at give barnet mulighed for at opøve forskellige kompetencer. Barnet virker ikke interesseret i at han tilsyneladende har noget i bleen, men uden at presse barnet forsøger dagplejeren alligevel at få barnet med på ideen om at få skiftet ble. Dagplejeren er nærværende og følger op på barnets nej, ved at følge og inddrage barnets interesse, i dette tilfælde bilen. Hun prioriterer netop nærvær, snak og tæt kontakt med det enkelte barn, og hun støtter barnets udvikling af sprog og begreber undervejs i bleskiftet.

Også i dette eksempel er flere kompetencer i spil. Den sproglige kompetence, når dagplejeren sætter ord på hvad hun gør undervejs i bleskiftet og når dagplejeren inddrager barnet i en snak om den bil han er meget glad for. Den sproglige kompetence bliver også støttet, da dagplejeren opfanger barnets måde at fortælle med kroppen på at han gerne vil op (han spræller med benene). Derved viser dagplejeren, at hun forstår barnet og opmuntrer det til at benytte kropssproget som en del af kommunikationen.

Den kropslige kompetence opøves også, da dagplejer giver barnet mulighed for selv at være aktiv både før, under og efter bleskiftet. Før da han får lov til at vise sin glæde og løbe ud til puslebordet. Under da han selv får lov til at løfte numsen da bleen skal fjernes, og da han får lov til at ligge med bilen, og skal holde styr på den, mens der foregår alt muligt andet spændende. Og efter da han løber om lap med sin bil ind på værelset.

Også den personlige kompetence øves, da han får lov til at vise og snakke om hvad han godt kan li, i det her tilfælde bilen. Derudover mødes barnet af en dagplejer der er medlevende og lydhør.

2.1.5 Mål for sprogstimulering:

- Er primært indeholdt i den gode kontakt til barnet.
- Dagplejeren er opmærksom på og giver plads til turtagning. Først tale, så lytte.
- Dagplejeren opfordrer og påskønner forsøg på kommunikation pludren osv.
- Dagplejeren er opmærksom på at det er vigtigt at få sat sprog på følelser.
- At der i en ytring er en åbning for samspil og ønske om kontakt.

- At stimulere sprogligt er bl.a. at støtte barnets forsøg på sprogligt udtryk.

Sprog er fokuspunkt i dagplejen efterår 2012.

Iagttagelse/fortælling:

Bliver udfyldt efter endt projekt omkring sprog, vinter 2012.

2.1.6 Mål for aktivitet

Børn er født med en naturlig lyst til at lære. Og de lærer mest når de er aktive. Børn lærer bl.a. ved at gøre tingene, få erfaringer og ved at iagttage og efterligne, men også ved at få viden. Børns nysgerrighed skal være vagt, for at de lærer optimalt og det er oftere mere lærerigt hvis de samtidig er kropslig aktive.

Nysgerrighed er noget der kommer indefra, som en lyst til at lære og undersøge ting. Resultatet af nysgerrigheden er både det, man skaber *i det indre*, som vi ofte kalder læring f.eks. hukommelse, personlighed og kompetence og det man skaber *i det ydre*, som vi ofte kalder kreativitet. De mest optimale læreprocesser indebærer en kombination af at være nysgerrig og skabende og det er kendetegnende for god leg.

Samtidig er aktiviteter en ramme indenfor hvilken vores kulturelle værdier og traditioner videregives.

- Børn skal have mulighed for aktivt at udforske og tilegne sig den fysiske, sociale og kulturelle verden gennem sine sanser m.m.
- Børn skal have adgang til forskellige materialer og redskaber, hvor de kan forme, lege og fornemme f. eks. modellervoks, ler, lim, kartoffelmel og vandleg m.m..
- Dagplejeren iagttager barnet for at finde ud af hvad barnet er optaget af.
- Dagplejeren følger op på det der optager barnet når hun tilrettelægger aktiviteter
- Dagplejeren gør aktiviteterne overskuelige og gentager gerne aktiviteten flere gange for at se hvad det enkelte barn oplever og lærer

Iagttagelse/fortælling:

EN TUR TIL KYSTAGERPARKEN

Vi havde alle i gruppen, planlagt en tur sammen ned til Kystagerparken for at fodre ænder nede ved vandet. Vejrudsigten lovede heldagsregn, men vi satsede på det bedste og håbede på, at det ville starte i Jylland.

Regnen startede ved 9 tiden, men tog til i løbet af formiddagen.

Vi skulle mødes ved Åmarken station kl. 9.30 og derefter gik turen ned til vandet. Alle de store børn gik/løb mellem alle barnevognene og hyggede sig, da de havde fået "frit løb". De plaskede i alle de vandpytter de kom forbi. De var glade og var fulde af energi.

De små børn, som sad oppe i vognene, slog i de vandpytter, som samlede sig oppe på regnslaget. Det syntes de var sjovt og nogle børn blev lidt våde..

Regnen tog til, men ingen børn lod sig mærke af det.

Da vi kom ned til vandet fik børnene nogle poser med brød, som var skåret ud i tern til fuglene. De store børn var meget interesseret i, at kaste brødet ud i vandet. Det var ikke kun fuglene som fik brødet, mange af børnene smagte også på det.

Desværre var der ikke så mange fugle, som vi havde håbet på, men de få som der var, fik stor opmærksomhed. Der var måger, blishøns, ænder og en svane.

Det blæste godt, så de store børn havde også fokus på alle bladene, som var faldet af træerne.

Nogle af de større børn lagde sig også ned i vandpytterne. Det var sjovt endelig at få lov til.

Vores plan var, at spise vores medbragte madpakker nede ved vandet, men da regnen tog til, tog vi alle hjem og spiste maden.

På trods af det efterårsagtige vejr havde børn og voksne en rigtig dejlig dag med masser af frisk luft og røde kinder.

Følgende mål, værdier og kompetencer er i spil i dette eksempel:

Dette eksempel viser hvordan en typisk ude-aktivitet kan udfolde sig. Eksemplet viser hvordan der tages hånd om, at alle aldersgrupper når noget ud af turen. De store får lov til at plaske i vandpytter og de små bruger vandet på regnslaget til barnevognene til at lege med. Eksemplet viser også, at dagplejerne lader børnenes nysgerrighed og lyst til at opleve styre begivenhederne. Som det står i starten af eksemplet, havde dagplejerne planlagt at der skulle fodres ænder, men undervejs bliver der både givet plads til at pjaske i vandpytter og lege med nedfaldende blade.

I dette eksempel bliver der arbejdet med flere af dagplejens mål. Børnene oplever sig som del af en gruppe, og de har mulighed for, gennem en fælles oplevelse at udvikle venskaber på tværs i gruppen. De får mulighed for fysisk udfoldelse og for at få viden om og kendskab til naturen.

Og flere af kompetencerne er i spil her. Selvfølgelig den kropslige kompetence hvor børnene får mulighed for at bruge deres kroppe og derigennem sanse deres omverden. De lærer deres kroppe at kende og lærer hvordan de skal bruge den, når de tumler rundt i vand og blade.

Den personlige kompetence kommer i spil, når børnene oplever at de får lov til at udfolde sig og lade deres nysgerrighed styre deres oplevelser. Og også den sociale kompetence kommer i spil når børnene oplever sig selv som medskabere af en fælles historie, og de får mulighed for at begå sig i en større gruppe end den hos deres egen dagplejer.

2.1.7 Mål for børnekultur – relationer:

Børns sociale udvikling foregår for en stor del af tiden i samværet med andre børn. Når børn er sammen etablerer de børnefællesskaber, de danner forståelsesrammer indenfor hvilke, de kan eksperimentere og få erfaringer med, hvad der virker eller ikke virker, når de gerne vil være sammen med andre. Børn skal støttes i at etablere tætte og nære relationer til andre børn, i at løse konflikter og forhandle og samarbejde. De skal lære, at der i disse fællesskaber er plads til at de giver udtryk for, hvem de er, hvad de gerne vil og har lyst til, men også gryende forstår, at andre, ligesom de selv, har samme behov.

- Dagplejeren sikrer at børnene tilbydes et rigt og inspirerende legemiljø, som tilgodeser børns nysgerrighed.
- Børnene anerkendes og respekteres som de personer de er og oplever at høre til.
- Dagplejeren støtter og vejleder barnet i at knække koden til socialt samspil med de andre børn
- Barnets intention er altid meningsfuld og et forsøg på kontakt til andre, invitation til samspil
- Børnene inddrages og opmuntres til at være aktive deltagere i fællesskabet.
- Børn lærer at samarbejde med andre og deltage i demokratiske beslutningsprocesser.

Iagttagelse/fortælling:

Maiken og Olivia leger længe i bilen (i legestuen), de er meget opmærksomme på hinanden. Olivia leger med en dukke som Maiken også er interesseret i. Maiken tager forsigtigt dukken op i bilen og Olivia står og danser frem og tilbage, mens hun synger: ”dukke – dukke” og kigger på Maiken. Maiken giver hende dukken og børnene smiler til hinanden. Derefter fortsætter den gode leg.

Følgende mål, værdier og kompetencer er i spil i dette eksempel:

Dette eksempel viser hvordan de to piger nærmer sig hinanden og hvordan de socialt interagerer. De har som sådan ikke gang i en fælles leg, men de afprøver her deres sociale kompetencer. De er opmærksomme på hinanden og hinandens reaktioner, og de øver sig i at læse andre, for derigennem at kunne udvikle venskaber. De bruger også deres sproglige kompetencer når de kommunikerer med hinanden, her både verbalt og men også nonverbalt, de gør sig selv forståelige så legen kan udvikles. Også den kropslige kompetence kommer i spil da Olivia står og danser frem og tilbage. Ved at bruge kroppen kan hun udtrykke tanker, følelser og motiv som understøtter hendes intention, i dette tilfælde et ønske om at få dukken tilbage. Hun ”føler” sig frem ved hjælp af mange andre virkemidler end bare at bede om at få dukken igen.

I forhold til de kulturelle kompetencer, kommer værdier og kulturer hjemmefra til udtryk i måden hvorpå de omgås hinanden. De bruger både deres ”hjemlige værdi- og kulturoplevelser” og de oplevelser de har suget til sig i dagplejen, til at udtrykke sig i den relation de er i færd med at skabe her.

Og endelig øver begge børn deres personlige kompetencer når de udfolder sig og forsøger at tackle de følelser der opstår i deres fællesskab. Man kan lige ane en mulig konflikt idet Maiken tager dukken op i bilen, men den flader ud, da begge børn eksperimenterer og trækker på deres kompetencer for at få legen til at glide.

2.2 Det særlige **Børn med særlige behov:**

pædagogiske:

I dagplejen mener vi det er et vigtigt at kunne rumme mange forskellige børn, familier, kulturer og alle skal kunne føle sig set, hørt og forstået hos os. Herunder også børn med særlige behov og i dagplejen møder vi børn som akut, periodisk eller permanent skal have ekstra opmærksomhed og støtte og vejledning.

I dagplejen møder vi børn med særlige behov, som primært har brug for støtte/vejledning i forhold til sproglig-, motorisk-, sociale, eller intellektuelle problemstillinger.

I Hvidovre er ca. 190 børn i dagpleje, og gruppen af børn med særlige behov udgør ca. 5-10 %. De kan opdeles i følgende 4 grupperinger.

- Børn der er særligt sensitive, herunder børn der er født for tidlig
- Børn med motoriske vanskeligheder
- Børn med handicap
- Børn, der af forskellige årsager, oplever kriser

Fælles for de 4 grupper af børn med særlige behov er, at der er brug for ekstra opmærksomhed og samarbejde mellem dagplejer, pædagog og familie. De har populært sagt brug for mere af det gode.

2.2.1 Særligt sensitive børn, herunder børn der er født for tidligt

De særligt sensitive børn og børn der er for tidligt fødte, har oftere brug for en hverdag, som i høj grad tager hensyn til f.eks. motorisk træning, opmærksomhed i forhold til overstimulation af sanser m.m. Barnet kan desuden have en særlig følsomhed overfor larm, store grupper og mange forskellige skift.

Børn der er særligt sensitive, har ofte et sanseapparat, som fungerer anderledes end hos flertallet af andre børn. Dette betyder at børnene opfatter/opfanger nogle sansepåvirkninger anderledes end

andre, at de forstår og tolker, altså bearbejder disse indtryk anderledes, og umiddelbart vil reagere og udtrykke sig anderledes end de fleste andre børn. Ofte kan man også opleve at særligt sensitive børn vil reagere mere voldsomt på selv små ændringer i deres hverdag

Hverdagen i dagplejen er præget af nærhed, tæt kontakt, et lille miljø, overskuelige rammer og hjemlig rutine. Denne ramme er en god forudsætning for arbejdet med, at varetage netop for tidligt fødte børn.

2.2.2 Børn med motoriske vanskeligheder

Vi oplever i dagplejen både børn der starter, med motoriske vanskeligheder vi har en viden om, og børn hvor deres udfordringer først bliver opdaget hen ad vejen.

Når vi i dagplejen konstaterer, at et barn har motoriske vanskeligheder, starter vi altid med at identificere hvilke udfordringer barnet har. Begrebet motoriske vanskeligheder spænder bredt og for at tilgodese/møde disse børn er det vigtigt, at dagplejeren trækker på sin viden om almen udvikling og trivsel og i samarbejde med kolleger, pædagog, samt evt. andre tværfaglige samarbejdspartnere planlægger arbejdet omkring barnet.

Her tilbyder hverdagen i dagplejen et miljø, der giver tid til og mulighed for at lave særlige forløb for at styrke og støtte de børn der er motorisk udfordrede.

2.2.3 Børn med handicap

Ligesom ved motoriske vanskeligheder, spænder begrebet handicap også bredt. Der kan f. eks. både være tale om et udtalt synligt handicap og om et mindre og ikke synligt handicap. Fælles for det hele er, at jo før vi kan "se" det, jo før kan vi handle på det.

Når det særlige behov i sammenhæng med handicappet er konstateret, ofte allerede ved opstart i dagpleje, laves en handleplan hvori det indgår, hvilke udviklingsområder, der skal arbejdes med. Dette forudsætter, at der er et tæt samarbejde mellem dagplejer, pædagog og tværprofessionelle samarbejdspartnere, og selvfølgelig også forældrene, da de som oftest er i besiddelse af en stor viden om deres barns specifikke udfordring.

2.2.4 Børn der af forskellige årsager, oplever kriser

Denne gruppe rummer børn, der om oftest har et akut behov af større eller mindre grad. Det kan f.eks. være børn der kommer fra skrøbelige familier, hvor overskuddet til at se og opfylde barnets behov kan være svært at finde. Eller det kan være børn, der reagerer på en pludselig hændelse i deres hverdag, f.eks. skilsmisse, dødsfald, sygdom, flytning osv. Men også "små" udfordringer, som f. eks. det at blive storebror/storesøster, kan udløse at et barn i en periode kan have behov for særlig støtte fra omgivelserne. De fleste børn reagerer nemlig oftest på det, der for dem kan synes som en voldsom ændring af deres hverdag.

Fælles for disse børn er, at de kan have svært ved fordybelse, være urolige, måske usikre og kan have svært ved at håndtere de forventninger, de stilles overfor.

Her skal vi forsøge at afkode, hvad de gør sig gældende i det enkelte barns liv, og derefter i samarbejde med familien, forsøge at hjælpe barnet igennem krisen.

2.2.5 Arbejdet med børn med særlige behov

Når en dagplejer, i samarbejde med forældre og pædagog, oplever at der er behov for ekstra støtte og indsats til et barn, har vi følgende procedure:

- Ved de jævnlige tilsyn identificeres barnets udvikling, og behovet for en særlig indsats vil bl.a. her blive tydeligt.

- Der udarbejdes en individuel læreplan, hvor den særlige indsats beskrives og der udarbejdes en handleplan. Denne plan udarbejdes i tæt samarbejde med forældrene, så der ydes en samlet indsats i forhold til barnet.
- Dagplejen samarbejder med talepædagoger, psykologer, motorikkonsulent, sundhedsplejersker, talepædagoger og andre relevante tværfaglige samarbejdspartnere. Disse tværfaglige samarbejdspartnere anvendes efter behov.

I arbejdet med børn med særlige behov er vi ekstra opmærksomme på følgende:

- Der skal være et åbent og tæt samarbejde mellem forældrene, dagplejer og pædagog
- Vi mener at Individuelle Læreplaner skaber større tydelighed og gensidig forståelse af det lille barns behov
- Der arbejdes med inkluderende miljøer og dagplejeren sørger for særligt tilrettelagte aktiviteter.

Børn med særlige behov kan ofte have problemer med et lavt selvværd, derfor er det vigtigt at dagplejeren, i sin anerkendende tilgang til barnet, er særlig opmærksom på at hjælpe barnet til succesoplevelser som fremmer barnets selvværd.

I dagplejen arbejder dagplejeren inkluderende, ved hele tiden at tilrettelægge sin dagligdag efter sine børn og deres behov. I så lille en gruppe, er det netop muligt at undgå marginalisering, da gruppen i sig selv er normen og dermed udgangspunkt for arbejdet.

Derudover er hverdagen i dagplejen er præget af nærhed, tæt kontakt, et lille miljø, overskuelige rammer og hjemlige rutine, og det enkelte barns individuelle behov er altid i fokus. Denne ramme er en god forudsætning for arbejdet med disse børn, og for at kunne varetage netop særligt sensitive og for tidligt fødte børn.

Dagplejeren skal i arbejdet med børn med særlige behov have fokus på det enkelte barns behov, og gennem sin empati / medfølelse kunne guide barnet og i samarbejde med pædagogen, planlægge hvad der skal til, for at disse børn får optimal glæde af at være i dagpleje.

2.2.6 Handleplan for et barn med særlige behov:

Vi vil her præsentere et generaliseret eksempel omkring et barn med særligt behov.

Når vi i dagplejen får et barn med særlig behov, får vi det anvist via enten sagsbehandler, den pædagogiske konsulent og /eller Mini-Q, som er børnepsykiatrisk afdeling.

Vores opgave er først at finde en dagplejer der er egnet til opgaven.

Familien besøger den kommende dagplejer sammen med evt. en fra Mini-Q. Dagplejepædagogen er også til stede. Der udveksles oplysninger om barnet og dets specifikke behov. Og der aftales indkøring.

Dagplejeren skal evt. have mere viden om det konkrete barn. Dagplejeren skal måske forberede sig på, at lave en struktur der præcis passer til dette barn. Måske kan barnet ikke indgå i gæstesystemet. Og barnet kan måske heller ikke tåle/magte, at komme ud i gæstedagpleje. I så fald kan familien evt. få tabt arbejdsfortjeneste og selv passe barnet ved dagplejers ferie, sygdom osv.

Barnet starter ganske ” forsigtigt”. Der evalueres oftere på hvordan det går med barnet blandt forældre, dagplejer og pædagog.

Hvis barnet kan magte/tåle det, bliver det langsomt præsenteret for de andre dagplejere og børn i gruppen.

Hvis ikke, er det dagplejerens opgave at finde andre måder for barnet at have kontakt til andre børn, f.eks. kun at mødes udendørs(smitterisiko).

Som dagplejer til børn med særlige behov, er man ofte nødt til at være mere skriftlig og skal kunne dokumentere arbejdet. Der kræves en tæt kontakt imellem dagplejer, forældre, pædagog og tværfaglige personer.

Dagplejepædagogen har til opgave at være tovholder omkring barnet og indkalde til tværfaglige møder.

Der laves hyppigere tilsyn hos dagplejer med børn med særlige behov. Dagplejeren tilbydes eventuelt et relevant kursus, hvis vi har mulighed for at finde et.

Undervejs i forløbet afholdes der møder, om der er forhold der skal ændres.

Hvis det skønnes at barnets skal videre til specialinstitution indkaldes der til tværfagligt møde, så den bedste løsning for barnet findes. Det er muligt at få dispensation i forhold til barnets alder for at blive i dagplejen, til barnet er parat til at fortsætte i anden pasning.

Dagplejer deltager i overflytningen til kommende institution.

2.3 Overgange i børns liv

I dagplejen oplever vi to primære overgange, overgangen fra hjem til dagpleje og overgangen fra dagpleje til daginstitution. Indimellem oplever vi også overgang mellem institution og dagpleje, hvis forældrene af en eller anden grund ønsker dagpleje efter barnet er startet i vuggestue. Og endelig oplever vi også overgang internt mellem dagplejere, hvis der er grundlag for at flytte et barn fra en dagplejer til en anden, fx pga. beliggenhed, særligt ønsket dagplejer, opstået dyre-allergi eller andet. Usanset hvor overgangen ligger, tager vi opgaven meget alvorligt, da vi er bevidste om at de skift et lille barn oplever, har betydning for barnets trivsel.

2.3.1 Overgangen fra hjem til dagpleje

Inden barnet starter i dagpleje afholdes et præsentationsbesøg i dagplejehjemmet. Forældrene inviteres sammen med deres barn til et møde hvor dagplejeren og en dagplejepædagog vil byde dem velkommen.

Mødet har til formål dels at give forældre og barn et indtryk af dagplejeren og hendes dagplejehjem, samt give forældrene den første introduktion til hvad dagplejen kan tilbyde.

Dagplejeren præsenterer sig på mødet, hun fortæller lidt om sig selv, hvem hun er, hvor længe hun har været dagplejer, hvilke familieforhold hun har og ikke mindst hvad hun prioriterer i hverdagen.

Dagplejepædagogen fortæller om Hvidovre dagpleje generelt og hvorledes pædagogen er en aktiv medspiller i dagplejen. Forældrene får ved mødet udleveret en dagplejeppejece, som indeholder mange relevante praktiske oplysninger. Forældrene får ligeledes udleveret en gruppeprofil, som er en beskrivelse af den dagplejegruppen, som dagplejeren arbejder tæt sammen med.

På præsentationsmødet fortæller forældrene om barnets første tid i livet og om der er særlige hensyn vi skal kende til. Vi prioriterer, at få en grundigt indsigt i barnets første tid, så vi kender til dets udvikling og behov. Vi håber forældrene ved præsentationsmødet får en god fornemmelse og indsigt i dagplejen og at vi får afstemt forventninger til dagplejetilbuddet

For at barn og familie skal falde godt til i dagplejen er det væsentligt for os, at barn og familie hurtigt føler sig velkomne og lyttet til i dagplejen. Derved bliver overgangen fra hjemmet til dagplejen forhåbentlig så tryk og rolig som muligt.

2.3.2 Overgangen fra dagpleje til institution:

Når et af vore dagplejebørn får tilbudt en daginstitutionsplads, får vi, i lighed med forældrene, besked fra pladsanvisningen om dato for barnets start. Vi får også besked om hvor barnet skal starte henne.

Dagplejerne tilstræber, at hun og dagplejebarnet tager på besøg i institutionen inden barnet forlader dagplejen. Her får barnet set institutionen og barnet kan med en tryk voksen i hånden, tage hul på børnehavelivet. Dagplejeren har også mulighed for at fortælle om barnets forcer og ressourcer, så der dannes baggrund for et godt opstartsforløb for barnet i den nye institution. Forældrene er altid orienteret om disse besøg.

2.4 Børnemiljøvurdering:

Pr. 1. juli 2010 blev dagtilbudslovens regler om arbejdet med børnemiljø i dagtilbud ændret.

Det er nyt, at daginstitutioner og dagtilbud skal:

- Arbejde med børnemiljøet som en del af det pædagogiske arbejde, hvor det er relevant.
- Indtænke og vurdere børnemiljøet i relation til de pædagogiske mål, metoder og aktiviteter, som dagtilbuddet opstiller i forhold til børnenes læring
- Dokumentere mindst hvert andet år, om børnemiljøet bidrager til opfyldelse af de opstillede mål indenfor de temaer der er nævnt.

Daginstitutioner og dagplejen skal stadig:

- Vurdere det psykiske, fysiske og æstetiske miljø i et børneperspektiv
- Inddrage børnenes oplevelse af børnemiljøet i den samlede vurdering af børnemiljøet afhængigt af børnenes alder og modenhed

2.4.1 Hvad er børnemiljø?

Børnemiljøet udgøres af dagtilbuddets fysiske, psykiske og æstetiske forhold. Det handler om, hvordan børnene trives med hinanden, de voksne og de aktuelle rammer ude og inde. Børnemiljøet har stor betydning for børnenes mulighed for at udvikle sig, trives og lære.

Det fysiske børnemiljø drejer sig om, hvorvidt de fysiske rammer inde og ude er udfordrende og giver rum til udvikling, læring og inspiration til aktivitet samt er sikkerheds og sundhedsmæssige forsvarlige. Det handler bl.a. om pladsforhold, mulighed for bevægelse, hygiejne, rengøringsstandard, støj, lys og sikkerhedsmæssige forhold.

Det psykiske børnemiljø handler om, hvordan børnene har det med hinanden og med de voksne. Det handler bl.a. om en konstruktiv gruppedynamik uden eksklusion fra fællesskabet. I et godt

psykisk børnemiljø bidrager fællesskaber, venskaber, nærvær, anerkendelse, rummelighed, omsorg, tryghed, tillid og medbestemmelse til trivsel og en positiv hverdag.

Det æstetiske børnemiljø handler om, hvordan omgivelserne påvirker børnenes sanser. Det æstetiske miljø har betydning for, om børnene oplever dagtilbuddet som et rart sted, og om de oplever stedet som inspirerende, motiverende, udfordrende og behageligt. Konkret handler det bl.a. om, hvordan omgivelser, indretning, oplevelser og handlinger giver børnene gode betingelser for et godt børneliv.

2.4.2 Arbejdet med børnemiljø i Dagplejen:

Det er ikke nyt for dagplejen at arbejde med børnemiljø. Børnemiljø er en integreret del af det tilsynsbesøg, som føres hos dagplejerne hver 6 uge. Ved hvert tilsyn føres der f.eks. logbog over det enkelte barns udvikling hvor også hjem og fysiske forhold spiller ind.

I slutningen af 2009 gennemførte dagplejen konkrete børnemiljøvurderinger i samtlige dagplejehjem. Dette med udgangspunkt i et skema udarbejdet af DCUM (Dansk Center for Undervisningsmiljø). Hver tilsynspædagog forestod børnemiljøvurderingen hos den gruppe af dagplejere, som de i forvejen førte tilsyn hos.

I forbindelse med den ny lovgivning på området, har vi valgt at afsætte ekstra ressourcer til denne opgave, hvilket giver os mulighed for at arbejde mere intensivt med børnemiljøet

I arbejdet med at sammensætte læreplaner og børnemiljø har vi i dagplejen valgt at gøre brug af en tretrinsmodel.

1. Kortlægning af det aktuelle børnemiljø
2. Bearbejdelse af det indsamlede datamateriale
3. Udarbejdelse af handleplan i forhold til det fremadrettede arbejde med børnemiljøet i dagplejen

1. Kortlægning af det aktuelle børnemiljø:

Med inspiration fra DCUM (Dansk Center for Undervisningsmiljø) kortlægger vi indledningsvis det aktuelle børnemiljø i dagplejen for dernæst at finde muligheder for at forbedre og udvikle børnemiljøet. En afdækning af børnemiljøet giver muligheder for at blive opmærksom på, hvordan dagplejens rammer bedst muligt kan bruges til udvikling af den pædagogiske praksis. På den måde kan arbejdet med børnemiljøet sammentænkt med de pædagogiske læreplaner fungere som inspiration og redskab i forhold til dagplejens kvalitetsudviklingsarbejde.

For en kortlægning af det aktuelle børnemiljø har vi valgt at indsamle et større datamateriale, som bygger på data indhentet i samtlige 63 dagplejehjem. Konkret betyder det, at dagplejens souschef i foråret 2012 har besøgt samtlige dagplejehjem hvor der var afsat 1½ time til hvert besøg, og hvor der hvert sted er blevet udarbejdet en individuel skriftlig børnemiljøvurdering. Ved børnemiljøvurderingen har vi valgt at anvende det såkaldte børnemiljøtermometer, som er et skema

til kortlægning af børnemiljøet i dagplejehjem. Skemaet er udarbejdet af DCUM. Via skemaets spørgsmål kan den tilsynsførende i dialog med dagplejer (samt ved observationer og iagttagelse) vurdere det psykiske, fysiske og æstetiske børnemiljø i de hjem der besøges.

Skemaet som anvendes, sikrer, at børnemiljøet vurderes i et børneperspektiv da børnenes oplevelser af børnemiljøet skal spille en aktiv rolle under hensynstagen til deres alder og modenhed. Når vi skal indfange børneperspektivet, skal vi som voksne forsøge at fastholde og forstå de tanker, oplevelser og opfattelser, som barnet har af sit eget hverdagsliv. Børnene i dagplejen er endnu så små, at vi ikke kan spørge dem direkte, men i stedet kan vi forsøge at forstå og fortolke deres handlinger, attituder og intentioner.

Et andet eksempel på inddragelse af børneperspektivet er bl.a. spørgsmål, som tager udgangspunkt i børnenes mulighed for at tumle, danse og bevæge sig og om dagplejehjemmets fysiske indretning inspirerer til leg og udfoldelse.

Hver dagplejer har inden børnemiljøvurderingen fået tilsendt det skema som anvendes, så de har mulighed for at forberede sig. Skemaet er lavet som et afkrydsningsskema med mulighed for at svare Ja, Delvis eller Nej. Desuden er der plads til at kommentere svarene, hvis der er noget særligt omkring et spørgsmål, der skal følges op på ved de efterfølgende besøg i dagplejehjemmet eller konkrete ændringer i hjemmet, der skal foretages.

Hver børnemiljøvurdering afsluttes med en mundtlig opsummering af det, som har været drøftet.

Alle børnemiljøvurderinger/skemaer er efterfølgende gennemgået med den pågældende tilsynspædagog/gruppeleder ligesom de er drøftet med leder af dagplejen. Dels for at sikre en grundig overlevering, der gør det muligt at følge op på evt. indgåede aftaler med dagplejeren. Dels for at drøfte evt. observationer eller tvivlsspørgsmål der har indfundet sig i forbindelse med børnemiljøvurderingen.

Dagplejen råder over 4 legestuer. Hver dagplejer mødes med sin gruppe i legestuen en gang ugentligt. I 2007 – 2010 udarbejdede dagplejen en detaljeret beskrivelse af børnemiljøet i legestuerne. I mellemtiden de der dog sket ændringer, og vi har bl.a. fået nye lokaler til en af vores legestuer.

Børnemiljøet i legestuerne bliver gennemgået på ny i 2013. Dette sker i samarbejde med dagplejerne og der anvendes et særligt skema til dagplejelegestuer udarbejdet af DCUM. I den forbindelse udarbejdes en evt. handleplan for den enkelte legestue.

2. Bearbejdelse af det indsamlede datamateriale:

Bearbejdelsen af datamaterialet har afstedkommet en masse overvejelser som vi i det følgende prøver at skitsere

2.1 Bearbejdelse – refleksioner:

Det intensive arbejde med dagplejens børnemiljø har været en spændende udfordring og en kærkommen lejlighed til, at vi i detaljen har fået drøftet dette væsentlige aspekt ved et godt børneliv. Hvor vi på dagplejekontoret før har talt om, at en dagplejer ”havde god plads” er vi nu blevet opmærksomme på, at udfordre hinanden på, hvad det vil sige, at ”have god plads”.

I daginstitutioner findes der regler for, hvor mange kvadratmeter der skal være til det enkelte barn, men i dagplejen findes der ingen gældende regler på dette område. Dette stiller store krav til en børnemiljøvurdering og det fordrer, at vi dels fortager et pædagogisk skøn i hver enkelt hjem, dels debatterer emnet med hinanden og med dagplejerne, så vi bliver langt mere konkrete omkring, hvad vi med rimelighed kan forvente af et godt børnemiljø i dagplejen.

I forbindelse med arbejdet med børnemiljøvurderingen, har vi på dagplejekontoret holdt to temamøder, hvor børnemiljø har været på dagsordenen. Her har vi bl.a. drøftet konkrete cases fra den igangværende børnemiljøvurdering. Strategien bag, at den samme person laver børnemiljøvurdering i samtlige hjem, har bl.a. været muligheden for at få et mere nuanceret syn på vores børnemiljø. Tidligere har hver pædagog stået for børnemiljøvurderingen hos de ca. 16 dagplejere, de hver især fører tilsyn hos. At endnu en person vurderer børnemiljøet i det enkelte hjem kvalificerer vores pædagogiske arbejde i form af nuancerede drøftelser, forskellige indtryk og oplevelser, diskussioner som har udfordret vores grundlæggende antagelser, og som i sidste ende har resulteret i fælles fodslag.

Processen har bl.a. gjort os klogere på, hvad det er vi (også) skal være opmærksomme på, når vi f.eks. vurderer det fysiske børnemiljø. Til at begynde diskuterede vi, hvorvidt det var en fordel at vurdere det fysiske børnemiljø, når børnene var til stede, eller om vi hellere skulle gøre det i middagsstunden, når børnene sov middagslur, så der var ro og fred til at gennemgå børnemiljøet sammen med dagplejeren. Imidlertid lærte processen os, at det i høj grad er børnenes brug af rummet/hjemmet der også er med til at definere børnemiljøet.

Et eksempel er en dagplejer, som bor relativt småt og hvor hjemmet bærer præg af mange års slitage. En børnemiljøvurdering i dette hjem mens børnene ikke var til stede, ville have haft et andet udfald, end det endte med at få. Her spillede det nemlig en afgørende rolle, at vi kunne se, hvordan børnene tog hjemmet i brug. Og ikke mindst hvordan dagplejeren opfordrede børnene til at tumle, bevæge sig og være nysgerrige. Her var ganske vidst ikke så megen plads, men her var til gengæld mulighed for at rum og møbler kunne udforskes, indtages og bestiges. Her var en sofa man kunne hoppe ned fra og lande på en blød madras. Her var et sofabord, der tålte både duploklodser og playmobil. Her var det ok at trille bold i stuen mens dukkevognen kørte ræs mellem møblerne. Her var mulighed og forståelse for, at større børn kunne trække sig lidt tilbage og lege i fred uden overvågning fra en voksen.

Børnene tilførte rummet det miljø, som ellers kunne være vanskeligt at få blik for.

Denne oplevelse resulterede i, at de resterende børnemiljøvurderinger blev foretaget, mens børnene var til stede. Oplevelsen får også betydning for, hvilket fokus vi fremadrettet vil have på det fysiske og æstetiske børnemiljø – at det ikke blot er afgørende, at rummet/hjemmet har en vis størrelse og et vist udseende men i lige så høj grad hvordan rum og møbler må bruges (eller ikke bruges), og dermed bliver dette en væsentlig faktor ved vurderingen af børnemiljøet.

Vores oplevelser er også – både under og efter processen – at refleksionerne over og dialogen om egen praksis er med til at skærpe den pædagogiske faglighed - både for den enkelte pædagog og dagplejer og for personalegruppen som helhed.

2.2 Bearbejdelse – hvad fungerer godt:

I hovedtræk kan vi konstatere, at børnemiljøet i dagplejen generelt er godt.

- Størstedelen af vores dagplejehjem er rummelige og tilbyder et inspirerende miljø med plads til leg og udfoldelse både ude og inde.
- Vi kan helt overvejende konstatere en god hygiejnestandard
- Sikkerheden i de enkelte hjem er godkendt ud fra et særskilt sikkerhedsskema som gennemgås en gang årligt
- Dagplejere som benytter egen have har indrettet sig med legeredskaber, borde og bænke samt områder, hvor det er muligt at søge skygge i sommermånederne
- De dagplejere som bor i lejlighed gør brug af offentlige legepladser og nærmiljøet i almindelighed ligesom dagplejerne besøger hinanden på kryds og tværs. Offentlige legepladser skal være godkendt sikkerhedsmæssigt, men en del af børnemiljøvurderingen har også været at besøge de legepladser en del af dagplejerne benytter, dels for sammen med dagplejerne at drøfte udfoldelsesmuligheder for børnene, dels for at få indblik i hvor dagplejerne holder til
- Dagplejere med børn i forskellige aldre besøger dagplejere med jævnaldrende børn og er således opmærksomme på, at skabe legerelationer mellem børnene der matcher alder og udviklingstrin

2.2 Bearbejdelse – konkrete ændringer:

Børnemiljøvurderingerne har endvidere resulteret i en række konkrete ændringer i nogle af dagplejehjemmene. Nedenfor opridses et udpluk af disse ændringer. I de fleste tilfælde har der været tale om, at blot små justeringer kunne medføre et kvalitetsløft af børnemiljøet.

- Flere steder har en simpel ommøblering resulteret i bedre børnemiljø i form af f.eks. mere gulvplads.
- Nogle steder har der blot været tale om, at f.eks. et sofabord blev flyttet ind til væggen i åbningstiden for at skabe bedre gulvplads til f.eks. at kunne bygge en togbane.
- Enkelte steder er der åbnet op for at ekstra rum i hjemmet, der bidrager til større variation i dagligdagen samt mere plads
- En dagplejer der bl.a. benytter sit soveværelse som en del af ”børnepladsen” har valgt at udskifte sengen med en sovesofa, så der frigives mere plads

- Enkelte dagplejere er blevet opmærksomme på at de f.eks. mangler ”drengелеgetøj” for at tilgodese børnegruppen, mens nogle er blevet opmærksomme på, at legetøjet skal opbevares på en måde, der i højere grad motiverer til leg og kreativitet.
- Enkelte dagplejere er blevet gjort opmærksomme på at bedre/mere belysning ville skabe et bedre/hyggeligere børnemiljø
- Enkelte steder er kommunikationsformen blevet drøftet med henblik på at skabe et mere anerkendende miljø med f.eks. færre regler for børnene. Dette sker i tæt samarbejde med den pågældende tilsynspædagog
- Vi kan ligeledes konstatere et varieret udbud af legetøj, og som oftest er hjemmet/legeværelset indrettet på en måde, hvor børnene selv kan komme til legetøjet og overskue udbuddet
- Dagplejere indkøber beskæftigelses- materialer til hjemmet såsom fingermaling, perler, papir, karton mm. som anvendes til bl.a. styrkelse af finmotorikken samt kulturelle udtryksformer
- Dagplejerne er opmærksomme på at støtte børnenes selvhjulpenhed og børnene deltager i de daglige gøremål ved bl.a. hjælp med borddækning, selv at hælde mælk op fra en lille kande, finde sko frem og kæmpe med at komme rigtigt ned i flyverdragten ligesom større børn selv over håndvask under den rindende hane

3. Udarbejdelse af handleplan:

Datamaterialet har vist, at vi overordnet har et godt børnemiljø i dagplejen. Men endnu vigtigere har det vist os, at der er noget vi godt kan gøre bedre, og at børnemiljøet fremadrettet skal have et større fokus, end det hidtil har haft. Arbejdet med børnemiljø har skærpet vores opmærksomhed på emnet, hvilket betyder, at vi nu kan være mere konkrete på, hvad der er med til at definere et godt børnemiljø og dermed også hvad vi skal italesætte og hvilke forventninger vi har til dagplejens børnemiljø.

For at sikre et kontinuerligt arbejde med børnemiljøet sætter vi følgende tiltag:

- Børnemiljøvurdering i samtlige hjem hvert andet år. Børnemiljøvurderingen gennemgås ud fra et nyt og forbedret tilsynsskema som DCUM har udarbejdet. Skemaet sikrer, at børneperspektivet fortsat inddrages.
- I forbindelse med børnemiljøvurderingerne udarbejdes der skriftlige handleplaner for de dagplejere som skal foretage ændringer på et eller flere områder.
- Ved ansættelsessamtaler med dagplejere har vi fokus på børnemiljøet, og i forbindelse med godkendelse af nye dagplejehjem vil en drøftelse af det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø spille en central rolle. Her er vi inspireret af DCUM's børnemiljøskema, hvor vi

oplever, at spørgsmålene kræver overvejelse og faglige refleksioner i forbindelse med børnemiljøet samt tilrettelæggelse heraf

- I 2013 vil dagplejerne arbejde mere indgående med at sammentænke læreplaner og børnemiljø. Dette sker ved, at dagplejepædagoger, dagplejere og ledelse sammen udvælger en række temaer, som er centrale i børns udvikling og læring. Temaer kunne fx være:

Børns legerum
Forældresamarbejde
Børneperspektivet

Temaerne vil være sammenfaldende med både læreplanstemaer og arbejdet med børnemiljø, og vil på den måde være med til at understrege et holistisk syn på det pædagogiske arbejde i dagplejen. Med udgangspunkt i disse temaer vil dagplejerne arbejde med at analysere konkrete praksisfelter. Vi vælger at afgrænse praksisfeltet rent fysisk (fx legepladsen, garderoben, pudekrogen), aktivitetsmæssigt (fx frokost, højtlesning, tegning) eller andre praksisfelter som fx aflevering om morgenen og børns humor. Det er gennem en praksisnær beskrivelse eller fortælling, at personalegruppen kan observere praksisfeltets læringsmiljø. Praksisfeltet er en ramme for fortælling, fortolkning og pædagogisk udvikling. Udvalgte analyser af praksisfelter skrives ind i læreplanen.

3. Evalueringsplan:

Der skal i 2013 arbejdes med en gennemgående evaluering af læreplanen. Evalueringen er sat til at foregå på flere planer og bliver til i et samarbejde mellem forældre/forældrebestyrelse, dagplejerne, dagplejepædagogerne og ledelsen.

3.1 Afrunding

Arbejdet med læreplanen er en fortløbende proces, hvor det sidste punktum aldrig bliver sat. Vi ser frem til det kommende arbejde med henblik på en videreudvikling af de kvaliteter der allerede nu kendetegner Hvidovre dagpleje.

Vi ser frem til fortsat at hente inspiration i det liv der leves omkring os. I den forskning der sker indenfor det pædagogiske område. I diskussioner og faglige drøftelser. Og i den stille stund hvor blikket vendes indad, og hvor der er tid til eftertænksomhed.

Vi ser frem til at udfordre os selv og vores praksis. Og til at få udvidet vores horisont. Til måske at skifte perspektiv og om nødvendigt skifte spor.

Vi har i det forestående beskrevet den pædagogik vi gerne vil kendes på. En pædagogik, vi også gerne vil holdes op på! Både af hinanden og af vores omgivelser.

Velkommen til Hvidovre Dagpleje!

Bilag 1

Læreplan i Dagplejen - analyseskema

Dagplejens værdier : Udvikling, Livsglæde, Nærvær, Sundhed. Anerkendelse

Hold/dagplejer:

Fortælling:

Hvem handler det om? Hvem er involveret?
Hvilke vigtige detaljer? Hvad sker der?
Hvilke omgivelser?

Aktiviteter

Projekter
Samling
Ture
Aktiviteter
Traditioner

I barne- / børneperspektiv:

Hvad oplevede barnet, herunder hvad føler og tænker det enkelte barn mon her?
Hvad lærte det enkelte barn og på hvilken måde? Hvad var barnets intention?

Voksenperspektiv:

Hvad var formålet for den voksne, hvad var intentionen? Hvad ville vi opnå?

Medlæring:

Hvilken utilsigtet læring, både i positiv og negativ forstand har fundet sted?

Selvrefleksion:

Hvad gjorde jeg godt i forløbet? Hvad lærte jeg selv af det?
Er der noget der bør gøres anderledes en anden gang?

Hvilke relationer mellem barn / barn og voksen / barn finder sted?

Har den måde jeg tilrettelægger hverdagen på, betydning for det der sker i fortællingen?

Giv eksempler på hvordan det er i overensstemmelse med vores værdier?

Se om der er sammenhæng med sætninger fra vores læringsmål?(se læreplanen)

Beskriv hvilke kompetencer der er i fokus i fortællingen

Personlig udvikling	Sociale kompetencer	Sproglig udvikling	Krop og bevægelse	Natur og Naturfænomener	Kulturelle udtryk og værdier

Hvilke overraskelser fik vi undervejs?

Bilag 2 - Analyseret eksempel - modtagelse

Læreplan i Dagplejen

Hold/dagplejer: V.9

Dato: sep.2006

Sted: Hjemme

Fortælling:

Modtagelse af barn (1,6 år) i dagplejen

Det ringer på døren, jeg åbner og siger med et smil "Godmorgen Ole, hvor er det dejligt du kommer", samtidig byder jeg moderen indenfor. Mor bliver stående i opgangen med Ole på armen, hun har lidt travlt – storesøster venter i bilen. Jeg spørger om jeg må tage et billede af dem til læreplaner – det må jeg godt. Ole sidder og venter på at jeg skal tage et billede af ham – han smiler og virker glad. Jeg fortæller at jeg lige skal tage et billede og så skal han få sit morgenkram.

Billedet bliver taget og Ole griner, han kan godt lide at blive fotograferet. Jeg rækker ud efter Ole og han kommer over til mig og morgenkrammer, mens mor fortæller om Oles nat og morgen. Derefter sludrer vi om læreplaner, Ole rører på sig på min arm og vinker til mor. Jeg siger til Ole "Ja, nu går vi ud og vinker til mor" og til mor siger jeg "Ha' en god dag - vi går ud og vinker".

Hvem handler det om? Ole 1,6 år

Hvem er involveret? Ole, hans mor og dagplejeren

Hvilke vigtige detaljer? Modtagelse, morgenkram, sige farvel og vinke til mor.

Hvad sker der? Ole sidder på mors arm, der bliver taget et foto af dem. Dagplejer og mor taler sammen, Ole får et kram af dagplejeren. Ole bliver urolig.

Hvilke omgivelser? Det foregår i dagplejerens entre

I barne- / børneperspektiv:

Hvad oplevede barnet, herunder hvad føler og tænker det enkelte barn mon her?

Hvad lærte det enkelte barn og på hvilken måde?

Dagplejeren siger godmorgen og Ole får et kram af dagplejeren. Ole føler sig set og velkommen, han føler sig anerkendt. Han oplever en god stemning mellem de voksne.

Voksenperspektiv:

Hvad var formålet for den voksne, hvad var intentionen?

Dagplejeren vil skabe en god start på dagen for barn, forældre og sig selv. Barnet skal føle sig tryk og velkommen.

Medlæring:

Hvilken utilsigtet læring, både i positiv og negativ forstand har fundet sted?

Ole bliver på armen hos mor, mens dagplejeren tager et foto af dem. Ole kan godt lide at blive fotograferet og lærer at vente, til at dagplejeren er klar til at tage imod ham.

Da de voksne taler længe, bliver Ole urolig på armen og de voksne gør klar til at sige farvel. Her oplever Ole at han bliver forstået, han vil ikke sidde på arm mere – men sige farvel og i gang med at lege.

Ole lærer at rutiner kan brydes (modtagelsen) og der sker ikke noget ved det, han får sit morgenkram m.m.

Selvrefleksion:

Hvad gjorde jeg godt i forløbet? Hvad lærte jeg selv af det?

Er der noget der bør gøres anderledes en anden gang?

Det var en god start på dagen, og fordi Ole ved, hvordan modtagelsen plejer at være, lod han sig ikke anfægte af at jeg ville tage et foto. Jeg kunne evt. få en anden person til at tage billedet. Barnet skal have lov til at komme i gang med en leg, hvis / når forældre og dagplejer skal tale sammen længe. De kan evt. tale længere tid på et andet tidspunkt.

Hvilke relationer mellem barn / barn og voksen / barn finder sted?

Barn / mor og barn / voksen

Har den måde jeg tilrettelægger hverdagen på, betydning for det der sker i fortællingen?

Se om der er sammenhæng med sætninger fra vores læringsmål?(se læreplanen)

Ja, min planlægning gør, at jeg har god tid til at modtage barnet, skabe tryghed og være nærværende. Det har betydning for både barnet forældrene og mig selv, og lever op til nogle af målene for modtagelse.

Giv eksempler på hvordan det er i overensstemmelse med Dagplejens værdier?

Det er i hjemlige omgivelser, med nærvær og anerkendelse, barnet er medskabere af sin egen læring, når voksne giver plads.

Beskriv hvilke kompetencer der er i fokus i fortællingen

Personlig udvikling	Sociale kompetencer	Sproglig udvikling	Krop og bevægelse	Natur og Naturfænomener	Kulturelle udtryk og værdier
X	X				X

Personlig: Barnet føler sig anerkendt

Sociale: Barnet kan være sammen med andre voksne

Kultur: Vi siger godmorgen til hinanden

Bilag 3 Analyseret eksempel – modtagelse - konflikt

Læreplan i Dagplejen

Dagplejens værdier : Udvikling, Livsglæde, Nærvær, Sundhed. Anerkendelse

Hold/dagplejer: V. 9

Dato: september 2006

Sted: dagplejehjemmet i entre

Fortælling: Aflevering i dagplejen

Det er morgen og Kim er lige ankommet, han havde en træhammer med hjemmefra, den har han i hånden.

Det ringer på døren, det er Bo der kommer. Jeg åbner døren og siger ” Godmorgen Bo”. Han går glad ind, han har en fjernstyret motorcykel med. Bo vinker lidt fraværende farvel til mor. Kim står og stirrer på den motorcykel Bo har i hånden. Jeg siger farvel til mor og lukker døren. Kim lægger hammeren på gulvet, imens han ser ked ud af det. Jeg siger: ”Kim det kan være du må låne Bos motorcykel senere, men han rækker ud efter motorcyklen. Jeg siger: ”du må spørge Bo”. ” Må jeg låne” siger han. Bo giver Kim motorcyklen og går ind på værelset, til kassen med alle bilerne. Kim stråler. Jeg siger ”hvor er du god Bo”.

Hvem handler det om? *Kim 2år,7mdr. og Bo 2år,6 mdr. og tosproget.*

Hvem er involveret? *Kim, Bo, og dagplejer*

Hvilke vigtige detaljer? *Børnene har legetøj med hjemmefra*

Hvad sker der?

Kim ser pludselig ked ud af det, vores ellers så glade møde med hinanden om morgenen var anderledes, men da Kim får lov til at låne motorcyklen, er alle igen glade

Bo har dårligt tid til at sige farvel til mor, man kan se på ham, han har glædet sig til at vise Kim motorcyklen.

I barne- / børneperspektiv:

Hvad oplevede barnet, herunder hvad føler og tænker det enkelte barn mon her?

Hvad lærte det enkelte barn og på hvilken måde?

Kim glemmer alt omkring sig – han ser kun motorcyklen – på hans øjne kan man se han tænker bare det var min

Kim oplever at han bliver set forstået da han rækker ud efter motorcyklen. Han oplever han kan bruge sproget til at få, det han vil have. Kim lærer at man godt kan være sammen om en ting, låne en ting, hvis man spørger.

Bo oplevede at han kunne gøre Kim glad ved at lade ham låne motorcyklen, Han føler sig velkommen set og anerkendt af dagplejeren, der sætter ord på hans handlinger

Voksenperspektiv:

Hvad var formålet for den voksne, hvad var intentionen?

Jeg ville gerne have, at de kunne deles om legetøjet

Medlæring:

Hvilken utilsigtet læring, både i positiv og negativ forstand har fundet sted?

Kim lærer at han kan regne med at den voksne hjælper ham, når han ikke selv kan overskue situationen.

*Bo aflæser Kims kropssprog – der tydelig viser at han er ked af det
Kim får det han vil have, når han ser ked ud af det.*

Selvrefleksion:

Hvad gjorde jeg godt i forløbet?

Hvad lærte jeg selv af det?

Er der noget der bør gøres anderledes en anden gang?

Jeg ser og anerkender Kim og hjælper ved at sætte ord på

Jeg anerkender Bo

Jeg vil være opmærksom på om Bo "køber" sig venskab/anerkendelse med Kim.

Jeg lærte, at min medvirken i forløbet har stor betydning for børnenes udvikling. Jeg lærer dem nogle sociale kompetencer.

En anden gang ville jeg opfordre Bo til at sige ordentligt farvel til sin mor. Så må Kim lige være "ked af det" lidt længere.

Hvilke relationer mellem barn / barn og voksen / barn finder sted?

Barn/barn relation – hvem bestemmer styrer

Voksen / barn dårlig afsked for Bo og mor. God relation til dagplejer

Har den måde jeg tilrettelægger hverdagen på, betydning for det der sker i fortællingen?

Ja, det er vigtigt at få en god start på dagen –her skal alle føle sig velkommen og være glade, så vi får en god dag.

Giv eksempler på hvordan det er i overensstemmelse med Dagplejens læringsmål?

Beskriv hvilke kompetencer der er i fokus i fortællingen

Personlig udvikling	Sociale kompetencer	Sproglig udvikling	Krop og bevægelse	Natur og Naturfænomener	Kulturelle udtryk og værdier
x	x	x	x		x

Egedal Kommune
Eksempel på materiale

SPROG HANDLEPLAN I DAGPLEJEN

Vi skal have fokus på sproget - som hele resten af Egedal kommune. Ud af den handleplan der samlet er formuleret, har vi i dagplejen valgt tre fokusområder ud:

- *Babytegn/tegn til tale*
- *Dialogisk læsning*
- *Understøttende sprogstrategier*

At lære at tale består af mange ting!

Når vi taler sprogstimulering i dagplejen, er det ikke kun et spørgsmål om at lære børnene nye ord. Det at tale indeholder meget mere end at sige ord. Der er rytme, timing, grammatik, lyd-systemer, kulturelle regler for sproget og meget mere!

Men vigtigst er det, at vi giver barnet **LYST** til at kommunikere!

De små børn skal i første omgang ud fra en strøm af sproglyde, der for dem lyder som en sammenhængende masse, lære at udlede de enkelte ord som enkeltstående lydlige enheder, der har et afgrænset indhold ('Er – du –sulten?' i stedet for 'Erdusulten'). De skal lære, at 'sulten' er det samme ord uanset om det er mor, far, storebror eller andre, der siger det på hver deres måde og de skal lære, at ordet er det samme, uanset om det siges i det ene eller andet toneleje (fx sødt eller irriteret), eller med den ene eller anden intention (f.eks. som et spørgsmål eller en opfordring). Børn skal altså både lære at afkode lyd, betydning, toneleje og kommunikativ intention. De står overfor en meget stor afkodningsopgave. Dette gælder ikke kun i forhold til deres første afkodning af sprogets lyde, det gælder også i forhold til den videre indlæring af mange tusinde ord. Det gælder ligeledes, når de skal lære at bøje ordene og sætte dem sammen til sætninger og historier og når de skal lære det komplicerede sæt af uskrevne regler, der er virksomme i den sproglige kommunikation med andre.

Men vigtigst af alt er måske dialogformen - det samspil som det helt lille barn instinktivt har en forståelse for. Dette, at dialog netop er noget der bølger frem og tilbage mellem personer. Jeg gør/siger noget og du gør/siger noget. Denne grundlæggende rytme er vigtig - lidt som en fælles puls i samspillet. Det er helt centralt at støtte barnet i denne form for samspil, da det danner det fundament, resten af sprogudviklingen bygger på. Barnet får helt tidligt den oplevelse, at det er med til at skabe den fælles kommunikation, hvilket giver en naturligt lyst til at kommunikere.

Børn oplever primært gennem deres sanser og følelser!

En ting vi som voksne ofte glemmer, når vi er sammen med børnene, er, at de ikke som os voksne oplever verden gennem alle de begreber vi har sat på alt det, vi kender i forvejen. For børnene er mange ting stadig nye og de har slet ikke hele den mentale overbygning, men oplever verden gennem deres sanser og følelser. Når barnet får en gyngetur vil deres indre oplevelsesverden være orienteret omkring fornemmelsen i

kroppen af svinget. Lyden fra kæderne der gnider mod hinanden. Oplevelsen af blæsten. At det kilder i maven, når det gynger højt. Derfor må vi strække os lidt mere, når vi gerne vil dele denne oplevelse med barnet. Det er ikke nok at sige: "Du gynger". Det er selvfølgelig også fint at sætte dette begreb på for barnet, så det lærer, at det hedder at gynge. Men når vi vil dele en oplevelse med barnet og vægte kommunikationen med barnet, så vil det være at sætte ord på det, barnet faktisk oplever og ikke, hvad det oplever, hedder. Man kan sige: "Uha, det kilder i maven", "sikke en mærkelig lyd" (fra kæderne). Med vores børn vil det være lige så centralt at bruge vores stemme til at angive det følelsesmæssige aspekt. Det kan være lige så godt for samspillet med barnet blot at sige: "Gynge - gynge" - og følge rytmen på svinget og angive intensiteten i stemmeføringen.

Barnet går fra helhed til enkeltdele til igen at skabe helheder!

Børn lærer først at afkode meningen med det, som siges og dernæst begynder de at lære de enkelte ords betydninger, sætningsstruktur m.m. Derfor er de første ord børn siger, heller ikke enkelte ord, men hele meninger. Når barnet siger 'mam-mam', kan det både betyde 'Jeg er sulten' eller 'Vil du give mig bollen?' eller lignende. Ligeledes henviser førsproglige kommunikative handlinger som at pege på noget, også til hele meninger, som 'Se den bold, mor' eller 'Nu leger vi sammen'. Børn lærer med andre ord sproget ved at genkende mening som en helhed og dernæst som mønstre, som kan varieres og opløses i mindre dele (segmentering). Børn går dermed fra helhed til del og derfra igen fra del til at skabe nye, større og mere komplekse helheder og i denne proces er det barnet, der aktivt skal skabe skabeloner.

Barnet må *gribe* før det kan *begribe*

Man siger, at barnet først må gribe for at kunne begribe! Barnet skal med sine sanser have fat i tingene - røre ved, smage på, lugte til, se på - og på mange forskellige måder. Før barnet begynder at kunne knytte det, barnet oplever, sammen med begrebet for oplevelsen og tingen - en bold, en gummiring, vand, hårdt, blødt, osv. Det er vigtigt, at vi tilrettelægger barnets dage hos os, så det får rig mulighed

for at få alle disse forskellige sanseoplevelser - der netop gør det muligt at knytte ord og begreber på. Er der f.eks legetøj af forskelligt materiale? Så man kan opleve blødt og hårdt, ru og glat, flydende og fast, let og tungt, stor og lille osv. osv.

Stimuler barnets sprog gennem *fælles opmærksomhed*

Børn besidder en grundlæggende kognitiv evne til at skabe fælles opmærksomhed. En god måde at stimulere børns ordforråd på, er derfor at tale om det, der har deres opmærksomhed. Det kan man gøre ved at lægge mærke til, hvor børn retter deres

opmærksomhed hen og tale sammen om det. Kvaliteten af voksen-barn-relationer har blandt andet af den grund afgørende betydning for den sproglige udvikling. De sproglige kompetencer styrkes således især i nære relationer til de voksne, der omgiver børnene og i

situationer forankret i fælles opmærksomhed. Evnen til fælles opmærksomhed har børn allerede, når de er omkring 7-9 måneder gamle og består i, at både barnet og den voksne samtidigt retter deres blik og opmærksomhed mod en genstand, f.eks. en bold. Først kigger barnet på bolden og derefter på den voksne for at aflæse dennes handlinger og ord. Herved etableres en kommunikativ treenighed mellem barnet, den voksne og genstanden. Den tætte kommunikation mellem voksen og barn, hvor barnet kan aflæse den voksnes reaktion, blikretning og ansigtsudtryk, har en direkte sammenhæng med størrelsen af børns ordforråd. Jo flere situationer med fælles opmærksomhed, jo flere nye ord tilegner børn sig - og jo hurtigere går det. Fælles opmærksomhed er central for den tidligste læring og bliver ved med at være det langt ind i barndommen.

Børn har brug for et rigt sprogligt miljø og skal høre ord og sætninger mange gange

Derudover har børn brug for et rigt sprogligt miljø for at kunne udlede de sproglige mønstre, som de bruger til at lære sprog med. Børn skal høre ord og sætninger mange gange og i mange variationer for at kunne afkode meningen med de enkelte ord og sætningskonstruktioner.

Oversigt over sproglige milepæle

5 måneder Øver sig i at udtale lyde og beherske udtalen af lyde. Kan opdele lyde i stavelser.

8 måneder Forstår enkelte ord og få faste vendinger. Bruger gestikulation til kommunikationen.

12 måneder – 1 år Øver sig i at sige sine første ord og kan afkode andres intention.

20 måneder Forstår mange ord (ca. 230) og kan sige mange ord (ca. 90)

24 måneder – 2 år Kan ca. 250 ord. Sætter ord sammen og laver de første (ufuldstændige) sætninger. Kan bruge nogle bøjningsendelser.

36 måneder – 3 år Laver fuldstændige ytringer og anvender et komplekst sprog (kan bøje ord, anvende forholdsord, bruge ledsætninger)

48 måneder – 4 år Laver mere komplekse ytringer og anvender et sprog, der stort set ligner de voksnes.

60 måneder – 5 år Kan mange abstrakte ord og taler i længere forløb.

6 år Kan bruge sproget socialt og fortælle lange historier. Har et stort passivt ordforråd.

Dialogisk læsning

I modsætning til den traditionelle højtlesning, hvor den voksne læser og barnet lytter, kræver dialogisk læsning, at den voksne læser på en måde, der skaber mere sproglig interaktion fra barnets side under læsningen. Ved at engagere barnet sprogligt under læsningen bliver barnet udfordret mere rent intellektuelt, hvilket resulterer i bedre sprogfærdigheder samtidig med at metoden stimulerer barnets abstrakte tænkning. Dialogisk læsning kan anvendes målrettet til at understøtte specifikke kompetencer som at øge det ekspressive og receptive ordforråd og narrative kompetencer, ligesom den dialogiske læsning kan anvendes mere generelt som udgangspunkt for gode samtaler.

Dialogisk læsning er en enkel og effektiv metode til at understøtte børns tilegnelse af talesproglige kompetencer, der nemt kan tilpasses de øvrige pædagogiske tiltag i dagtilbuddet. At dialogisk læsning også har vist sig at have en effekt på børn med

sproglige udfordringer betyder, at disse børn kan støttes igennem en aktivitet, som af de fleste børn opleves som naturlig, engagerende og sjov. Brugen af dialogisk læsning med inddragelse af de understøttende sprogstrategier er en metode som lægger op til en fælles aktivitet, der tager udgangspunkt i det enkelte barns særlige sproglige forudsætninger, når pædagogen er bevidst om, hvordan hun støtter hvert enkelt barn igennem den måde, hun

selv bruger sproget på. At dialogisk læsning også kan benyttes af forældrene gør metoden særlig anvendelig.

En model for dialogisk læsning

Den dialogiske læsning består, som ordet angiver, af to aktiviteter: dialog og læsning. Metoden bygger i sin oprindelige form på tre overordnede strategier, som kan bruges under hele læseforløbet:

- Brug teknikker der opmuntrer barnet under oplæsningen (stil spørgsmål til barnet)
- Giv maksimal informativ feedback under læsningen (fortolk og udvid det barnet siger)
- Giv støtte der passer til barnets nærmeste udviklingszone

Når disse strategier omsættes til pædagogisk praksis, kan de se sådan ud:

Før læsningen

- Læs bogen før du læser den med børnene. Dan dig et billede af, hvad du vil tale om og spørge ind til i historien.
- Gør læsningen til noget trygt og særligt.
- Præsenter bogen for børnene: Tal om forsiden og bagsiden: Hvad mon bogen handler om? Hvad mon der står uden på bogen? Fortæl, hvem der har skrevet og tegnet bogen.
- Stil åbende spørgsmål til barnet om bogens udseende.
- Lad evt. børnene sidde med en lille genstand som har en særlig betydning i historien.

Under læsningen

- Lyt til barnet og vær åben for spørgsmål undervejs. Når børnene stiller spørgsmål, så stop op og tal med dem om mulige svar.
- Følg børnenes nysgerrighed, vær nærværende, spørg ind til deres interesse og vent på deres svar. Lyt til svarene og inddrag dem så vidt muligt i samtalen
- Gør børnene til medfortællere.
- Ved genlæsning: opfordr børnene til at fortælle det, de kan huske, fx ud fra billederne. Hjælp børnene til at sætte ord på fortællingen, hvis de ikke kan huske de

rette ord og vendinger. Forklar de ord børnene ikke kender i forvejen og tilføj gerne ny viden.

Efter læsningen

- Snak med barnet om indholdet også efter at bogen er lukket. Brug de nye ord, som bogen indeholder - jo flere gange børnene hører ordene, jo større sandsynlighed er der for, at de husker dem og selv vil anvende dem.

Under hele forløbet er det vigtigt, at samtalen bruges aktivt og at børnene kommer til orde. Der bygges videre på fortællingens forløb med genfortælling, forskellige former for samtale eller måske med dramatisering af bogens handling.

Babytegn

Dagplejer Annmari fra Ganløse bruger disse tegn. Du kan se dem beskrevet på side 11-20 + mange flere. En måde at komme i gang med det på, er ved at tage tre nye tegn om ugen/14.dag:

Mad
Drikke
Mere
Færdig
Slut
Sut
Sove
Ren ble
Mor
Far
Stor

Der er en app til telefonen, som hedder **baby tegn** og som koster 19. kr. Den understøtter overnævnte tegn.

Og til iPad kan man hente den app, der hedder **TegnApp**. Her kan man også søge på ord og få dem vist. Den har ikke alle ord, men en del!

Ideer til sproglege:

- Trille bold frem og tilbage mellem den voksne og barnet, hvor der siges lyde. "ba-ba", "bi-bi"..... Tag eventuelt lydene i den rækkefølge som barnet normalt lærer dem: BA, BU, DA, DU, MI, MA, LI, LA, LU, TI, TU, SU, SA

- Klappe ord med barnet. Barnet kan sidde på skødet som ved "Ride Ranke". Man kan vælge almindelige ord, yndlingsord eller det man lige får øje på. For at give denne tydelige fornemmelse af, at der er rytme og stavelser i ordene.
- På iPad kan man i BookCreator lave en bog, hvor lydene i dagplejerens hus er optaget og der er billede - for at styrke den auditive(lytte) sans. I det hele taget gøre opmærksom på lyde i omgivelserne.
- Syng sange - gerne med bevægelser.
- Billedlotteri: Start med at lave en plade med 4-6 brikker. Gerne med ord som barnet kan sige. Også gerne på iPaden.
- Rim og remser med fjollede vrøvlevers.
- Lav forskellige lyde med en genstand, som er skjult for barnet og lad barnet gætte, hvilken genstand, der laver lyden.
- Brug små faste sætninger i spillet som "Hvem har bilen?" - "Det har jeg". Senere siges: "Jeg har en bil" og "Jeg har en rød bil" - altså udbygge en sætning.

I relationen til barnet:

- Gør dig tilgængelig for øjenkontakt
- Hav fokus på barnet, når det taler
- Brug det anerkendende sprog
- Sæt ord på det, du gør og barnet gør og det, I ser og oplever. Og sæt ord på de andre børns handlinger, så børnene bliver tydelige for hinanden
- Ret aldrig på barnets sprog, men gentag ordet/sætningen tydeligt. "Ja det er rigtigt, der er en dukkevogn"
- Lær barnet at sætte ord på følelser

Jf. Bekendtgørelsen er målene for "sprog" i læreplanen at:

- børn skal have mulighed for at udvikle deres sprog gennem alle hverdagens aktiviteter
- børn skal udfordres til sproglig kreativitet samt til at udtrykke sig gennem forskellige genrer
- børn skal støttes i at udvikle deres nysgerrighed og interesse for tegn, symboler og den skriftsproglige verden, herunder bogstaver og tal
- børn skal have adgang til at bruge forskellige kommunikationsmidler, herunder have mulighed for at arbejde med computere

Dialogisk læsning

- Præsenter bogen for barnet: Tal om forsiden og bagsiden og fortæl, hvem der har skrevet og tegnet bogen.
- Stil åbnende spørgsmål til bogens udseende.
- Lad evt. barnet sidde med en genstand som har en særlig betydning i historien.

FØR LÆSNINGEN

- Læs bogen og dan dig et billede af, hvad du vil tale om og spørge ind til i historien.
- Gør læsningen til noget trygt og særligt.

UNDER LÆSNINGEN

- Lyt til barnet og vær åben for spørgsmål undervejs. Når barnet stiller spørgsmål, så stop op og besvar.
- Følg barnets nysgerrighed. Vær nærværende, spørg ind til barnets interesse og vent på barnets svar. Lyt til svaret og inddrag det så vidt muligt

- Gør barnet til medfortæller.
- Ved genlæsning: opfordr barnet til at fortælle det, det kan huske, fx ud fra billederne. Hjælp barnet til at sætte ord på fortællingen, hvis det ikke kan huske de rette ord og vendinger. Forklar de ord barnet ikke kender i forvejen og tilføj gerne ny viden.

EFTER LÆSNINGEN

- Snak med barnet om indholdet også efter at bogen er lukket. Brug de nye ord, som bogen indeholder - jo flere gange barnet hører ordene, jo større sandsynlighed er der for at det husker dem og selv anvender dem.

PAKKEN

SPROG

Understøttende sprogstrategier

BRUG ABNENDE SPØRGSMÅL

FØLG BARNETS INTERESSE

FORTOLK OG UDVID HVAD BARNET SIGER

HJÆLP BARNET MED AT SÆTTE ORD PÅ

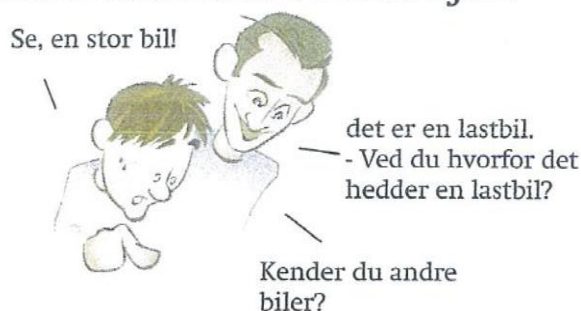
VENT PÅ BARNETS SVAR

RELATER TIL NOGET BARNET KENDER

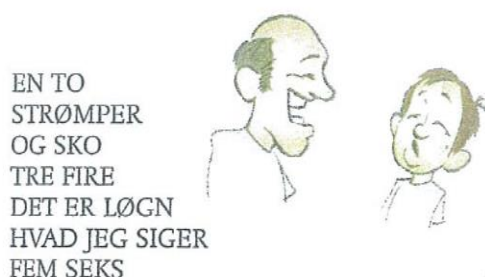
FORKLAR ORD BARNET IKKE KENDER I FORVEJEN

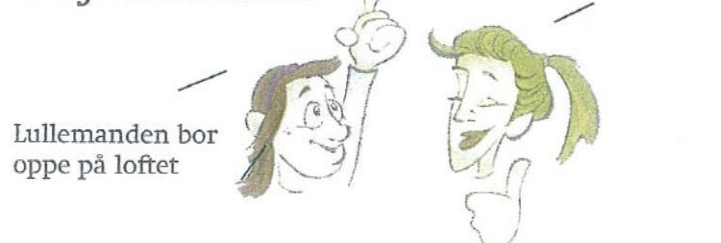
UDNYT DE SPROGLIGE KOMPETENCER BARNET HAR I FORVEJEN

LEG MED SPROGET NÅR DET ER MULIGT

RET IKKE BARNETS FEJL DIREKTE

Babytegn

Arbejdsbog

BABYTEGN OG ANERKENDEDE PÆDAGOGIK

Babytegn oprindelse

Kilde: Bogen "Babytegn – tal med dit barn før det kan tale"

Undersøgelse af 140 familier gennem 2 år

1/3 skulle bruge babytegn

2/3 skulle ikke gøre andet end de plejede, og udgjorde kontrolgruppen

Tilbagemeldinger fra forældrene:

Forældrene kunne berette, at de oplevede *øget kommunikation, færre frustrationer og en øget mor/barn binding*. Endvidere fortalte forældrene noget som forskerne ikke havde tænkt på, nemlig at deres børn blev mere glade for *at læse bøger*, og de oplevede at børnene fik et *højere selvværd*.

Resultater fra undersøgelsen viste at babytegns-gruppen

- Scorede højere ved intelligenstagstest
- Forstod flere ord
- Havde større ordforråd
- Legede mere krævende lege
- Ved 2 års alderen var de ca. 3 måneder længere fremme sprogligt
- Ved 3 års alderen knap et år længere fremme sprogligt

Børnene scorede endvidere flere "point" ved undersøgelser af den mentale udvikling, deres evne til fantasi lege og evnen til at huske, hvor ting befinder sig.

Børnene var "tændt" på deres omgivelser.

Senere har deres videre forskning vist at der er flere fremskridt at måle helt op til 8 års alderen.

BÅBYTEGN OG ANERKENDENDE PÆDAGOGIK

Hvad er babytegn?

- Det vi allerede gør, nikker, peger, vinker
- At bruge tegn bevidst og struktureret er forskellen
- Tegnene bruges sammen med ord
- Understøtter sproget, erstatter det ikke!
- Tænk på sange og fagter, I allerede bruger
- Ikke noget der er rigtigt eller forkert
- Det er et tilbud til barnet
- Ingen ros for at bruge det, belønningen er at blive forstået!
- Sprogstimulering
- Vi kan alle bruge det.
- De voksne er rollemodeller

Kernen i Babytegn

Husk på, at Babytegn *ikke* handler om, at børnene skal forstå os. Det kan de allerede. Det fantastiske ved babytegn er:

- At vi får indsigt i barnet
- At det eksempelvis kan definere legens indhold, eksempelvis med dukker
- Fortælle hvad det ser eller hvad det gerne vil
- Hvad det er optaget
- Snakke om nogle episoder hvor det f.eks. har været bange.
- Kontakten og forståelsen mellem barn og voksen

BABYTEGN OG ANERKENDENDE PÆDAGOGIK

Sociale- og emotionelle sidegevinster

- Mindsker frustrationer, bidning og aggressiv adfærd
- Hjælper forældre og dem der passer dem til at blive mere observerende og forstående overfor børnene
- Opbygger tillid mellem baby og voksen
- Giver babyen en enestående mulighed for at dele sin verden, og os andre til at se hvor kvikke de er!
- Fremmer positiv, følelsesmæssig adfærd
- Booster babys selvtillid og selvværd

Dine noter:

BABYTEGN OG ANERKENDE PÆDAGOGIK

Babytegn og Sprogudvikling

Nogle forældre kan være bekymrede for, at babytegn sætter sprogudviklingen i stå. Det gør en ikke. Derfor er det godt at vide, at der rent faktisk er forsket i det, og at denne viser det stik modsatte, nemlig at de kommer til at tale før. '

Lidt om Sprogudvikling

Sprogindlæringsmekanismer er **medfødte**. (børn er ikke dovne, de kan og vil tale, hvis de ellers er normalt udviklet)

Der er ingen tvivl om, at sproget selvfølgelig udvikles i samspil.

Barnets største motivationsfaktor for at udvikle sprog er at **socialisere sig**. (babytegn *er* begrænset og slet ikke tilstrækkelig til at få udtrykt alt det man gerne vil)

Døve og hørende børn begynder at pludre samtidig.

Højt stimulerede børn og forsømte børn siger det første ord samtidig.

Kilde: "Sproget kommer ikke af sig selv" af Else Maarsø og Anne Elisabeth Noack.

Overgangen fra tegn til sprog

Der er et mønster i hvordan børn bruger tegn, lære ord og holder op med at bruge tegnene.

- 1) Bruger udelukkende tegn
- 2) Tegn og bruges sammen med den begyndende lyd
- 3) Tegn og ord bruges samtidig (de øver sig, samler erfaringer, gentagelser)
- 4) Ordet begynder så småt at tage over, men tegn bruges stadig engang imellem
- 5) Ordene har helt afløst tegnene.

Undersøgelserne viser, at når man spørger børn på 4 år, hvilket tegn de brugte for noget, så aner de det ikke. Det er væk.

BABYTEGN OG ANERKENDEDE PÆDAGOGIK

FORSLAG TIL TEGN

Spise	Hånden op foran munden
Drikke	En pegefinger ind i munden, der hælder opad
Sove	En flad hånd på kinden og hovedet let på skrå
Færdig	Begge hænder op i luften mens hænderne drejer rundt
Mere	En pegefinger der banker i modsatte håndflade
Bange	Armene krydset hen foran brystet
Ny ble	Klappe sig på numsen
I bad	Flade hænder der stryger ned af brystet
Børste tænder	Pegefinger der børster tænder
Vaske hår	Hænderne der vasker i hovedbunden
Sut	En pegefinger ind og ud af munden

BABYTEGN OG ANERKENDEDE PÆDAGOGIK

Stop	Strakt arm og en håndflade ud
Ved ikke /hvorhenne	Åbne håndflader ud til siden
Græde	En pegefinger der løber ned af kinden fra øjet
Vred	Knyttede næver der rystes foran kroppen
Sød	En knytnæve der aer på kinden
Varm	Hånden der trækker sig op og væk (som om den har brændt sig)
Vaske hænder	Begge hænder gnides mod hinanden
Ud og gå tur	Pege- og langefinger der går op ad armen
Bil	Hænderne der holder på et rat og drejer rundt foran
Cykel	Pegefingre der kører rundt om hinanden
Tog	Lodrette hænder, der kører sidelæns frem og tilbage
Motorcykel	Hånden på gashåndtaget
Hat	Klappe sig på hovedet

BABYTEGN OG ANERKENDEDE PÆDAGOGIK

Blomst	Sniffe med næsen
Fisk	Munden der åbnes og lukkes
Elefant	En pegefinger på næsen og ud i luften
And	Hånden der åbnes og lukkes som et næb
Fugl	Bøjede arme der basker ud til siderne som en fugl der flyver
Sommerfugl	Tommelfingre lagt over hinanden, fingrer der flagrer
Gris	En knytnæve på næsen, der drejer rundt
Hund	Tungen der halser ud af munden / slå den ene hånd på låret
Kat	Den ene hånd der aer på den anden håndryg
Abe	Flade hænder der slår på brystet
Krokodille	Håndfladerne vandret sammen og klapper
Hest	Hoppende bevægelser med overkroppen

BABYTEGN OG ANERKENDEDE PÆDAGOGIK

Inspiration Til Litteratur Og Andet Godt

”Babytegn – tal med dit barn før det kan tale” forlaget Liva

✓ ”Små fingre fortæller” af Mie Raunsmed Svane, forlaget Rosinante

”Sproget kommer ikke af sig selv” af Else Maarssø & Anne Elisabeth Noack

”Mere anerkendelse i Børnehøjde” af Berit Hertz & Frank Iversen

”Kan selv, vil selv men du skal hjælpe mig” af Grethe Kragh Müller

”Små børn og de voksne” af Lise Ahlmann

”Bevægelse og udvikling” af Lise Ahlmann

”At blive sig selv” Daniel Sterns Teorier af Marianne Brodin og Ingrid Hylander

Samarbejdspartnere

Egede Consult – www.egede.dk (konfliktløsning, konstruktiv kommunikation, kom brok til livs m.m.)

Mie Raunsmed Svane – www.smaafingre.dk

Sophie Hovdekorp – www.presentmoment.dk (har du en iværksætter i maven, lyst til at skrive en E-bog, trænger du til et kærligt spark som selvstændig, så er der hjælp at hente hér)

Christina Søgaard – www.christinasogaard.com (en fabelagtig dygtig Debbie Ford uddannet coach, min personlige sparringspartner på ideer og udvikling både privat og fagligt)

BABYTEGN OG ANERKENDEDE PÆDAGOGIK

Inspiration Til Litteratur Og Andet Godt

”Babytegn – tal med dit barn før det kan tale” forlaget Liva

✓ ”Små fingre fortæller” af Mie Raunsmed Svane, forlaget Rosinante

”Sproget kommer ikke af sig selv” af Else Maarssø & Anne Elisabeth Noack

”Mere anerkendelse i Børnehøjde” af Berit Hertz & Frank Iversen

”Kan selv, vil selv men du skal hjælpe mig” af Grethe Kragh Müller

”Små børn og de voksne” af Lise Ahlmann

”Bevægelse og udvikling” af Lise Ahlmann

”At blive sig selv” Daniel Sterns Teorier af Marianne Brodin og Ingrid Hylander

Samarbejdspartnere

Egede Consult – www.egede.dk (konfliktløsning, konstruktiv kommunikation, kom brok til livs m.m.)

Mie Raunsmed Svane – www.smaafingre.dk

Sophie Hovdekorp – www.presentmoment.dk (har du en iværksætter i maven, lyst til at skrive en E-bog, trænger du til et kærligt spark som selvstændig, så er der hjælp at hente hér)

Christina Søgaard – www.christinasogaard.com (en fabelagtig dygtig Debbie Ford uddannet coach, min personlige sparringspartner på ideer og udvikling både privat og fagligt)

Silkeborg Kommune
Eksempel på materiale

Retur til notatet

Det gode børneliv i dagplejen

"Det gode børneliv i dagplejen" beskriver de værdier og holdninger, som dagplejen i Silkeborg gerne vil kendes på. Det er værdier og holdninger, som vi tænker ind i alt arbejde med børnene i dagplejen. Denne pjece beskriver dagplejens mission, vision og værdier, samt hvordan vi arbejder med at udvikle vores faglighed. Derudover beskriver pjecen, hvordan værdierne kommer til udtryk i dagplejen generelt og hos den enkelte dagplejer. Vores mål er, at dagplejens visioner bliver udmøntet i handling i overensstemmelse med de værdier, vi ønsker skal være kendetegnende for vores praksis i dagplejen.

Mission

Dagplejens mission – hvad er vi her for?

Dagplejen i Silkeborg er et pædagogisk udviklende pasningstilbud til 0-3 årige børn i overensstemmelse med dagtilbudsloven og Silkeborg Kommunes sammenhængende børne- og ungepolitik. Dagplejen er med til at skabe sammenhæng både fagligt og tværfagligt. Vi skal skabe rammer, der fremmer børns udvikling og trivsel ud fra principper besluttet af forældrebestyrelsen inden for de mål og rammer, der er fastlagt af byrådet i øvrigt.

Vision

Dagplejens vision – hvad vil vi?

Med fokus på relationer vil vi stræbe efter, at alle børn i dagplejen oplever livsglæde og et godt børneliv. Vi vil arbejde på at gøre dagplejen til en bæredygtig arbejdsplads.

Værdier

Dagplejens værdier – hvad vil vi kendes på?

I dagplejen bliver børnene anerkendt og inddraget i hverdagen. Dagplejeren er nærværende og omsorgsfuld og bidrager til bæredygtige relationer. Børnene er med i fællesskaber, der er båret af forpligtende samvær, demokrati, nysgerrighed, lyst til at lære og anerkendelse.

Forpligtende samvær

- Forpligtende samvær foregår i en lille gruppe i en hjemlig, familier atmosfære.
- Forpligtende samvær betyder at være sammen om noget, at have fælles oplevelser, at dele, at bidrage til, at blive lyttet til og at blive værdsat i fællesskabet.
- Dagplejerens opgave er at skabe nogle rammer for forpligtende samvær, hvor barnet bliver mødt som den person, det er, og som får barnet til at føle sig hjemme.
- I dagplejen er samværet kendetegnet ved glæde, tid til fordybelse, individuelle hensyn, samt plads til udfoldelse.
- Dagplejeren skal være med til at styrke venskaber og give plads til leg og samvær med bedstevennen.
- I et forpligtende samvær er børnene glade for at se hinanden, viser omsorg for hinanden, hjælper hinanden og spørger efter hinanden. Det kan ses på børnenes mimik og kropssprog, at det er dejligt at have forpligtelser og en rolle i gruppen.

Eksempler på forpligtende samvær

I legestuen sidder vi i rundkreds og synger "Goddagsang" til musik. Rasmus på 14 måneder klapper med hænderne på lårene, og de andre børn og voksne begynder at klappe ligesom Rasmus.

Idas mor kommer for at hente Ida. Andrea tager Idas sko og giver dem til Ida.

To børn vil begge gynge på den samme gynge. Dagplejeren siger til dem, at de jo kan skiftes til at gynge og til at skubbe.

Tobias og Anton står ved havelågen. Dagplejeren siger: "Du må åbne havelågen, Tobias, så kan Anton lukke den".

Her hos mig betyder forpligtende samvær:

Demokrati

- I dagplejen betyder demokrati dialog, fællesskab og ansvarlighed. Demokrati er båret af anerkendelse og respekt for andre.
- Demokrati er retten til at være den, man er og til at være forskellig fra andre.
- Dagplejeren er rollemodel for barnet og skal hjælpe barnet med at finde ud af, hvad demokrati betyder.
- Dagplejeren skal tage individuelle hensyn og skabe et miljø, der udvikler børnenes evner til at vente, vælge, lytte og ytre sig.

Eksempler på demokrati

At lytte og ytre sig: Dagplejeren har besluttet sig for at synge til "samling", men et af børnene finder rekvisitterne frem til eventyret om "De tre Bukke Bruse", og dagplejeren vælger i stedet at fortælle eventyret.

At vælge: Barnet spørger, om det må dække bord. "Det må du gerne", siger dagplejeren. Barnet spørger: "hvem skal have hvilken farve tallerken", og dagplejeren svarer: "det må du bestemme."

At dele: William tager en kasse med dyr. Mads vil også gerne lege med dyrene. "Nej", siger William. Dagplejeren siger: "Mads kan godt være med. Hvilket dyr, synes du, han skal have?"

At give plads til hinanden: Et barn bryder ind i en samtale og dagplejeren siger: "Ja, kom her hen. Jeg taler lige med Peter, men du må sidde her så længe."

Her hos mig betyder demokrati:

Nysgerrighed og lyst til at lære

- En forudsætning for at lære er, at barnet er trygt. Trygge børn har overskud og lyst til at møde nyt og undersøge verden.
- Gentagelser giver genkendelse, og det er vigtigt for børn i 0-3 års alderen at opleve forudsigelighed i hverdagen.
- Dagplejeren viser vejen ved at være begejstret, nysgerrig og fantasifuld. Barnet bruger alle sanser når det lærer, og barnet lærer ved at se på og efterligne andre.
- Der skal være plads til, at barnet kan lege og eksperimentere – både fysisk og psykisk.
- Dagplejeren skal være opmærksom på, hvad barnet er optaget af, følge barnets initiativ og give tid til fordybelse.

Eksempler på nysgerrighed til at lære

Dagplejeren og to børn går i gang med at plukke og spise jordbær. Et tredje barn sidder alene i sandkassen. Dagplejeren tager ham hen til jordbærbedet, og han kigger på de andre børn, der guffer jordbær. Han tager forsigtigt et jordbær og spiser. Han kigger på de andre børn, smiler og tager endnu et jordbær.

Tagrenden på huset var fyldt med skidt, så regnvandet løb over i en stor stråle. Børnene fik øje på strålen og hoppede under den og i vandpytterne. Senere på Torvet fortsatte legen under strålen fra vandstenen.

To 2 årige leger med dukker. Der er kun én sutteflaske. Det ene barn leger med sutteflasken. Det andet vil også gerne lege med flasken og bliver vred, fordi det ikke er muligt i det øjeblik. Barnet med sutteflasken råber "det er min." Dagplejeren bekræfter det, trøster barnet uden sutteflaske og får senere børnene til at skiftes til at lege med sutteflasken.

Her hos mig betyder nysgerrighed og lyst til at lære:

Anerkendelse

- I dagplejen møder de voksne barnet med anerkendelse, som støtter barnets selvfølelse og udvikling.
- Det er vigtigt at vise positive følelser. Det vil sige, at man holder af barnet og kan rumme det - også når det viser vrede.
- Barnet får mulighed for at øve sig, lære at få et "nej" og kunne nyorientere sig. Samtidig får barnet hjælp af dagplejeren til at sætte ord på følelser og handlinger.
- Et barn, der bliver mødt med anerkendelse og accept, bliver harmonisk og glad, hvilket afspejler sig i øjne, kropssprog og tale.

Eksempler på anerkendelse

Et barn er ked af at skulle tage afsked med moren. Dagplejeren hjælper barnet ved at sætte ord på dets følelser: "Jeg kan se, du er ked af, at mor går. Kom hen til mig, så passer jeg på dig."

Et barn ønsker at gynge, men i stedet for blot at sætte barnet op på gyngen, siger dagplejeren: "Vil du gerne op at gynge? Kom, så skal jeg sætte dig op."

To børn leger med dukker. De andre to børn skal til at spise, men dagplejeren afbryder ikke de legende børn, som må spise senere.

Her hos mig betyder anerkendelse:

Faglig udvikling

I dagplejen arbejder vi løbende med pædagogisk udvikling på forskellige måder. Alle dagplejere i Silkeborg Kommune har kendskab til modeller, der kan bruges til analyse og handling og dermed til at udvikle sig fagligt. Dagplejerne anvender modellerne i samarbejde med deres konsulent og med udgangspunkt i praksis. Det giver mulighed at reflektere over egen praksis og for efterfølgende at kunne ændre på den.

Modellerne, vi bruger, er:

- Kollegial vejledning
- SMTTE
- LP
- Iagttagelse og fortælling.

Modellerne er også med til at sætte ord på og dokumentere det, der ikke kan måles såsom hjertevarme, hjemlig stemning, glæde, venskaber, tid og øget selvfølelse.

Silkeborg Kommune

Tønder Kommune
Eksempel på materiale

Pædagogisk læreplan for Tønder Dagpleje

1. Indledning

Beskriv kort Dagtilbuddets størrelse, beliggenhed, og hvad inst. kendes for.

Tønder Dagpleje har pr. 1. april 2013 ansat 84 dagplejere, som alle kan modtage 4 børn og i perioder et 5. barn i gæstepleje ved kollegers ferie, kursus og andet fravær.

Dagplejen er en central enhed og har en konstitueret dagplejeleder, en konstitueret souschef og 2 dagplejepædagoger ansat.

Dagplejen er inddelt i 2 distrikter, distrikt nord og distrikt syd, hvilket dækker over hovedområderne Toftlund, Skærbæk, Løgumkloster og Tønder. Alle dagplejere får i gennemsnit 6 årlige tilsyn, hvoraf den enkelte er garanteret 3 tilsyn.

Dagplejen lægger vægt på det hjemlige miljø, som er kendetegnet ved små overskuelige rammer. Vi arbejder ud fra dagplejepædagogikken, som er kendetegnende ved tid, nærvær, omsorg, tryghed, anerkendelse og udvikling.

2. Værdier

Beskriv max 3 værdier, som er fundamentet i jeres pædagogiske praksis.

Disse 3 værdier er fundamentet i Dagplejens pædagogiske praksis:

Anerkendelse – Tryghed – Udvikling.

Anerkendelse

Det enkelte barn skal føle sig værdifuldt, set, hørt og imødekommet. Det er for os en gennemgående værdi i vores arbejde med børnene. Oplevelsen af anerkendelse har en uvurderlig betydning i forhold til barnets selvværd, barnets tro på sig selv.

Tryghed

En af grundstenene for at der kan ske en udvikling, er at barnet føler sig i tryk i dagplejen og får den nødvendige omsorg og opmærksomhed. Når barnet føler sig tryk i dets omgivelser og tryk ved sin dagplejer, vil det som oftest få modet til at turde noget nyt, turde tage det næste skridt op ad læringstrappen. Tryghed er en væsentlig faktor i forhold til at skabe motivation, udvikling og læring.

Udvikling

Det enkelte barns udvikling er fælles mål for forældre, dagplejere og dagplejepædagoger. Barnets udvikling sker i det nære samspil med dagplejeren og de andre børn i gruppen. Det er dagplejeren, der har ansvaret for den gode relation til det enkelte barn og for børnenes indbyrdes relationer i gruppen. Dagplejeren ser selv de mindste tegn på læring, og bygger videre på de positive oplevelser.

3. Pædagogiske målsætninger Beskriv i et socialt inklusionsperspektiv, hvilke målsætninger, i har for det pædagogiske arbejde i institutionen med henblik på at understøtte det enkelte barns trivsel, udvikling og læring.	I Dagplejen har vi fokus på det enkelte barn, og støtter det enkelte barn i en positiv udvikling. Vi skaber et trygt, inkluderende og anerkendende læringsmiljø, hvor der er plads til alle børn. En dagpleje, hvor det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø tilgodeses ud fra et barneperspektiv. Vi lægger vægt på det hjemlige miljø og arbejder ud fra dagpleje-pædagogikken.
4. Læringsforståelse Beskriv, hvilke læringsteorier, der danner grundlag for institutionens læringsforståelse.	Dagplejen arbejder ud fra en konstruktivistisk læringsforståelse, hvor barnet er medskabende af egen læring og hvor barnet lærer i det sociale rum. (Wenger) Barnet lærer i et miljø præget af anerkendelse, hvor udgangspunktet er den nærmeste udviklingszone. (Vygotsky) Læring foregår bl.a. gennem iagttagelser, gentagelser, afprøvning og forudsigelighed. Samtidig er dagplejeren bevidst om de forskellige læringsrum: • Voksenskabt læring – "gå foran" barnet, dvs. den voksne er rollemodel for barnet, og viser vej (guider). • Voksenstøttende læring – "gå ved siden" af barnet, dvs. den voksne støtter barnet og opfodrer til nysgerrighed. • Leg og spontane oplevelser – "gå bag ved" barnet, dvs. den voksne lader barnet selv udforske og den voksne er iagttagende. (Illeris)
5. Pædagogiske principper Beskriv, med udgangspunkt i de tre 3 værdier, institutionens pædagogiske principper for praksis.	Dagplejeren søger at aflæse barnets tegn og derudfra fortolke barnets hensigt ud fra barnets eget perspektiv, som kan være et ønske, et behov eller en følelse. Det vil sige, at dagplejeren ser problemstillinger med barnets øjne og søger at forstå barnets behov og sætter sig ind i dets tanker og handlinger. I praksis kan følgende handlinger være med til at understøtte anerkendelsen af det enkelte barn: - Give barnet en god modtagelse hver dag i dagplejen. (se bilag) - Møde det enkelte barn ud fra de forudsætninger barnet har. - Vise begejstring, glæde og indlevelse overfor barnet. - Acceptere børnenes forskellighed. - Anerkende og respektere barnets følelser. - Tage barnet alvorligt. - Trøste barnet ud fra ASA-modellen (anerkende-spejle-aflæse), dvs. " jeg kan se at du er ked af at din mor skal gå nu", dagplejeren sætter ord på barnets følelser og viser med sit kropssprog at hun forstår. Dernæst vil dagplejeren

	opfordre til at de sammen kan finde en bog, eller finde en leg. - Udvis en tro på, at alle gør deres bedste. - Vægte den procesorienterede feedback, dvs. fokusere på processen fremfor på barnet "Jeg kan se du tegner med den gule farve." I Dagplejens praksis skabes trygheden gennem følgende handlinger og tiltag: - den daglige, velkendte, forudsigelige hverdag. - de 4 s'er: små, sikre, synlige successer. - være en aktiv rollemodel, både i handling og adfærd. - være nærværende, lyttende og respekterende. - spejle barnet i dets følelser. - acceptere børnenes forskellighed. - sætte ord på barnets hverdag, følelser, oplevelser og handlinger, som f.eks. "Jeg kan se, du bliver glad/ked af det/sur." - være aktiv og udforskende sammen med barnet, som f.eks. "Skal vi lige se, hvad der gemmer sig under stenen?" - gribe barnets initiativer, som f.eks. "Du vil gerne lege med den røde bil kan jeg se." For at give det enkelte barn mulighed for at udvikle sig, tilgodeser dagplejeren følgende: - gode fysiske og psykiske rammer, dvs. At dagplejehjemmet har god plads til leg både ude og inde, at der er en høj hygiejne standard. Dagplejeren er nærværende, omsorgsfuld og anerkendende. - guider, støtter og vejleder det enkelte barn. - gå foran barnet, ved siden af barnet og bagved barnet (Illeris). - tage udgangspunkt i barnets nærmeste udviklingszone, ved at tage udgangspunkt i det, som barnet kan og det som barnet er på vej til (Vygotsky). - tage udgangspunkt i barnets ressourcer, - anvende legetøj og materialer, som støtter barnets udvikling.
6. Børn i udsatte positioner Handleplan vedhæftes som bilag.	Udsatte børn defineres her som børn, hvis position er en hindring for aktiv og ligeværdig deltagelse i sociale fællesskaber. Der er tale om børn, som gennem deres adfærd, kontaktform, trivsel og udvikling kræver øget opmærksomhed i de sammenhænge de befinder sig i f.eks. i deres hjem og i dagplejen. I Dagplejen handler det om, at skabe læringsmiljøer, der medvirker til at hvert barn får optimale muligheder for at udvikle sig i eget tempo. Samtidig lægges der vægt på samspelet mellem den voksne og barnet.

	Dagplejen har skærpet opmærksomhed på tidlig indsats, med det formål: • At sikre børn optimale betingelser for udvikling i Tønder Dagpleje. • At sikre den nødvendige indsats overfor det enkelte barn, der har særlig behov for specifik stimulering. • At undgå eksklusionsmekanismer i den pædagogiske praksis. • At sikre personalet den nødvendige faglige ballast for at kunne arbejde bevidst med tidlig indsats. • At sikre personalet de nødvendige faglige redskaber for at kunne arbejde med ovenstående. Sådan opnår vi målet: • Udarbejdelse af Kompetencehjul på særlig udsatte børn samt anvendelse af fokusskemaet (se bilag). • Ved tidlig iværksættelse af samarbejde med forældrene og evt. andre fagrelevante personer, når vi får en bekymring. • Ved faglig opkvalificering af pædagoger og dagplejere. • Ved at afholde afleveringsmøder med daginstitutioner. • Ved pædagogisk tilsyn og ved sparring med kolleger i legestuen. • Lade barnet tælle for 2.
7. Handleplan for Sprog og læsepolitik Beskriv sproglige indsatser for henholdsvis 0-3-årige og 3-6-årige.	Se bilag!
8. Læringsmål i forhold til temaerne. • Barnets alsidige personlige udvikling • Sociale kompetencer • Sprog • Krop og bevægelse • Kulturelle udtryksformer • Natur og naturfænomener Der tages udgangspunkt i børnegruppen og målene differentieres i forhold til småbørn/bh børn, og de differentieres i forhold til barnets individuelle kompetencer og ressourcer Læringsmålene beskrives systematisk med udgangspunkt i enten SMITTE UDVIKLINGSSPIRALEN eller KVADO.	Vi har valgt at tage udgangspunkt i 4 praksiseksempler, som beskrives ud fra SMITTEMODELLEN: • Handleplan for sprog og læsepolitik • Handleplan for Pusletid i Dagplejen. • Handleplan for Leg i naturen. • Handleplan for Måltider i Dagplejen. • Handleplan for Daglig modtagelse af dagplejebarnet Se bilag herunder

9. Børnemiljøet Beskriv hvordan der sikres et positivt børnemiljø i forhold til de psykiske, fysiske og æstetiske forhold.	<u>Det positive børnemiljø sikres på følgende måde:</u> I forhold til det fysiske, psykiske og æstetiske miljø lægger vi vægt på følgende: • Dagplejerne sikrer at der er god belysning de steder hvor barnet opholder sig, ligeledes har dagplejeren en bevidsthed om at dæmpe baggrundstøj eller sætte ord på det som forstyrrer barnet, f.eks. naboens græsslåmaskine, flyet på himlen, eller hunden der gør. • At der er god fysisk plads til barnet. Dagplejeren sikrer sig en god indretning i forhold til, hvad der fungerer godt, så barnets trivsel og udvikling er i højsædet. • At der er en høj sikkerhedsmæssig standard i det hjemlige miljø. • Dagplejeren er garant for, at der er en god hygiejne og høj rengøringsstandard i dagplejehjemmet, og at der er tilpas varme og jævnlig udluftning. • Dagplejeren er med til at give barnet gode vaner omkring personlig hygiejne, dvs. Barnet lærer at vaske hænder inden måltid og efter ude leg og efter toiletbesøg • Tryghed, nærvær, omsorg og god tid til det enkelte barn. • At det enkelte barn føler sig anerkendt. • Små, overskuelige grupper i et hjemligt miljø. • God og rar grundstemning, dvs. at stemningen bærer præg af glæde, et roligt toneleje og dagplejeren udviser imødekommenhed. • At være en del af en "familie", som kan være med til at supplere éns egen familie. • Dagplejeren tilrettelægger selv sin hverdag afpasset efter børnenes behov, alder og gruppens sammensætning. • Vejledning og supervision af dagplejeren ved tilsyn samt tilbagevendende dialog, hvor vi sikrer at børnemiljøet er optimalt og tager udgangspunkt i et børneperspektiv. Hertil anvendes redskaber, som er udviklet i samarbejde med DCUM
10. Overgange Beskriv praksis for de overgange I har medansvar for. Beskriv, hvorledes I påtænker at udvikle praksis på dette område	I forhold til børn i udsatte positioner har dagplejepædagogen ansvaret for at indkalde forældre og kontaktpædagogen fra den pågældende børnehave samt evt. tværfaglige samarbejdspartnere til et afleveringsmøde. Formålet med afleveringsmødet er at sikre den røde tråd fra dagplejen til børnehaven. På mødet drøftes barnets tid i dagplejen i forhold barnets trivsel og udvikling, således at børnehaven både kan forberede sig til en tryk og positiv modtagelse af det enkelte barn samt fortsætte de tiltag, der har været iværksat. Generelt for alle børn gælder det, at hvor det er muligt, tager

	dagplejeren initiativ til besøg i institutionen før barnets opstart. I nogle institutioner er der faste aftaler om jævnlige besøg. Her tages hensyn til intuitionens geografiske beliggenhed og den aktuelle børnegruppen hos dagplejeren. For at udvikle praksis omkring overgangen til børnehaven og for at optimere dagplejens praksis har dagplejelederen i efteråret 2012 taget kontakt til områdelederne med et nyt forslag.
11. Evaluering Beskriv hvordan der evalueres. Beskriv hvordan der følges op på resultaterne.	Læringsmål og praktiske tiltag evalueres løbende på tilsyn hos den enkelte dagplejer. Derudover evalueres den overordnede læreplan hvert 2. år. Der bliver ligeledes evalueret i forhold til de udleverede skemaer, som bruges til dokumentationen af arbejdet med læreplanerne. (se bilag) Dagplejepædagogerne evaluerer på egen indsats, som f.eks. vejleder rollen, vores formidlingsevne. Dette sker på egne teammøder og ved intern og ekstern supervision. På årlige stormøder, hvor både dagplejere og dagplejepædagoger deltager, er læreplanstemaerne og værdierne et tilbagevendende punkt. Ud fra de løbende evalueringer vælges nye fokusområder, som der fremadrettet arbejdes med.
12. Dokumentation Beskriv, hvordan "tegn" på læring, dokumenteres	Tegn på læring dokumenteres på følgende måde: • Alle dagplejere er forpligtiget på at udfærdige skriftlige dokumentationer. Dertil er der mulighed for at anvende ét eller flere af de skemaer, som vi har udarbejdet, eller hun kan anvende sit "eget" skema. (se bilag) • Der kan dokumenteres i samarbejde med kolleger i legestuegrupperne, og i dialog sammen med dagplejepædagogen på tilsyn og med forældrene både via dialog, opslagstavle og billeder. • Dagplejeren anvender billeder m.m. af de forskellige daglige aktiviteter, hvor barnets trivsel, udvikling og læring indfanges. • Den bedste dokumentation er barnets udvikling – den kan ses, høres, mærkes af både forældre, pædagoger og dagplejere.
13. Forældre-inddragelse Beskriv hvordan forældrebestyrelsen inddrages i udarbejdelsen af læreplanen Beskriv hvordan forældrebestyrelsen inddrages i evalueringen af den pæd. læreplan	Forældrebestyrelsen for Tønder Dagpleje inddrages ved et forældrebestyrelsesmøde i maj 2013. På dette møde vil forældrebestyrelsen bl.a. blive inddraget i vores valg af værdierne. Bestyrelsen gennemgår samme proces med et "Værdi-spil" for udvælgelse af værdier som dagplejerne har været igennem. Læreplanen evalueres hvert 2. år af forældrebestyrelsen. Dette sker på forældrebestyrelsesmøde, hvor dagplejelederen fortæller om arbejdet med læreplanerne og hvor forældrebestyrelsen kan diskutere og kommentere på arbejdet.

Beskriv hvordan forældrebestyrelsen inddrages i opfølgningen af den pædagogiske læreplan.	Forældrebestyrelsen får forelagt læreplanerne, hver gang der sker ændringer i den og drøfter jævnligt læreplansarbejdet på forældrebestyrelsesmøderne. Som et nyt tiltag arbejder vi på at få oprettet en profil på Facebook, hvor alle forældre har mulighed for at følge med i dagplejens aktiviteter og nye tiltag. Dette forum giver alle forældre mulighed for at kommentere og inspirere vores arbejde. For at sikre at ingen børn mod forældrenes ønske kommer på Facebook, har alle forældre skriftlig tilkendegivet deres holdninger til dette. Det er dagplejerens ansvar, at det ikke oplodes billeder mod forældrenes ønske. Det forventes, at der er en ordentlig tone, når der kommenteres på opslag. Ovennævnte er beskrevet på Facebook-siden. Admin. ansvarlige har ansvaret for dette.

Læs også vore handleplaner, herunder

Handleplan for Sprog og læse politik.

Handleplan for pusletid

Handleplan for leg i naturen

Handleplan for måltider

Handleplan for modtagelse

Handleplan for: Sprog- og læsning i Dagplejen

Beskriv hvordan sprogstimuleringen og den læseforberedende indsats organiseres og evalueres for de **0-3-årige**

Sammenhæng	Styrkelse af børnenes sproglige kompetencer, bidrager til udvikling af deres personlige, sociale og faglige kompetencer. Den tidlige indsats understøtter børnenes muligheder for senere at deltage i demokrati, uddannelse og samfundslivet generelt.
Mål	• At børnenes sproglige kompetencer styrkes og udvikles optimalt. • At børnenes læse- og skriveforberedende udvikling styrkes. • At børnene oplever lyst og glæde ved at deltage i de sproglige aktiviteter. • At børnene bruger sproget som et kommunikationsmiddel. • At børn med behov for en særlig indsats, tilbydes specielt tilrettelagte aktiviteter.
Inklusionsperspektivet	Barnet inkluderes i et socialt fællesskab omkring de sproglige aktiviteter.
Tiltag og fokusområde	Med udgangspunkt i Kompetencehjulet arbejdes med mangeartede sproglige aktiviteter og traditioner, som børnene oplever lyst og glæde ved at deltage i. Børn med behov for en særlig indsats, tilbydes specielt tilrettelagte aktiviteter i mindre grupper. Det betyder, at der arbejdes systematisk med sproglig opmærksomhed gennem: • I løbet af dagen italesætter dagplejeren så ofte som muligt dagligdagens handlinger. Denne italesættelse understøttes af det verbale (dialog) og nonverbale sprog (kropssprog og mimik), f.eks. pege på det, som dagplejeren italesætter "Se, der er en blomst." Pege på blomsten, dufte til den, se nærmere på den. • Dagplejeren er opmærksom på, at give det enkelte barn daglige små, alderssvarende opgaver, som understøtter sprogforståelsen, f.eks. "Kan du give mig bamsen?" • Dagplejeren byder dagligt ind med historielæsning og dialogisk læsning. • Dagplejeren gør dagligt brug af lytte-lege, lege med lyde og stavelser, rim og remser samt sange og sanglege, f.eks. synge små sanglege og sige rim og remser både i fællesskab i den ugentlige legestuen og i dagplejehjemmet. Som oftest er det et fast ritual, at dagplejeren synger tak-for-mad-sang efter frokostmåltidet.

	• Dagplejeren opfordrer jævnligt barnet til at tegne og få kendskab til forskellige skriveredskaber, f.eks. lade barnet lave "kradserier" på papir med fedtfarver eller farveblyanter. • I de geografiske områder, hvor det er muligt prioriterer den enkelte dagplejer biblioteksbesøg, f.eks. aftale planlagte biblioteksbesøg med det lokale bibliotek 1-2 gange om måneden.
Tegn	• Barnet gør brug af forskellige pludrelyde, sammensatte lyde som f.eks. "da-da", "mam-mam", enkeltstående ord og kan senere sammensætte små ord til en lille sætning. • Barnet viser tegn på forståelse. • Barnet lærer at gøre brug af sproget og føler sig tryk ved det.
Evaluerings	Den enkelte dagplejer evaluerer og tilpasser løbende egen praksis i forhold til sprog og læsning i Dagplejen. På tilsyn evaluerer dagplejepædagogen i fællesskab med dagplejeren dokumentationerne og praksis. Ud fra dette kan nye tiltag iværksættes ved behov. Ved evalueringen tages udgangspunkt i følgende spørgsmål: • Hvad har været fremmende for målopfyldelsen? • Hvad har været hæmmende for målopfyldelsen? • Hvilke nye tiltag iværksættes på baggrund af evalueringen?

Handleplan for: Leg i naturen i Dagplejen

Sammenhæng	Leg i naturen styrker hele barnets udvikling og giver det erfaringer, som det kan gøre brug af i andre sammenhænge senere.
Mål	• At barnet får oplevelser og erfaringer med kropslig formåen. • At barnet oplever lyst og glæde ved at deltage i motoriske aktiviteter. • At barnet oplever et socialt fællesskab omkring naturen. • At barnet får læren om naturen, dyrene og årstidernes skiften. • At barnet får mulighed for at fordybe sig. • At give barnet læren gennem forskellige sansemæssige oplevelser og stimuli. • At barnet oplever sig set, hørt og forstået. • At barnet lærer at navngive nogle af de forskellige naturfænomener, som f.eks. grene, blade, græs, træer.
Inklusionsperspektivet	Barnet inkluderes i et socialt fællesskab gennem leg i naturen.
Tiltag og fokusområde	Med udgangspunkt i Kompetencehjulet og læreplanstemaerne arbejdes med mangeartede aktiviteter, som giver børnene mulighed for læring og udvikling. Børn med behov for en særlig indsats, tilbydes specielt tilrettelagte aktiviteter. Det betyder, at der arbejdes systematisk med leg i naturen gennem: • Dagligdagens handlinger: leg i haven, tur i skoven eller gåtur, hvor formålet ikke er at nå fra a til b, men de stop undervejs der er drevet af nysgerrighed og lyst til at udforske. • Materialer fra naturen indsamles og studeres. Der tales om dem og de vises frem til forældrene. • Sanglege, bøger om naturen, rim og remser samt sange der omhandler oplevelser i naturen. Der sættes ord på oplevelserne. • Dagplejeren understøtter børnene ved at udvise begejstring og engagement. • Dagplejeren anerkender barnets følelser, når udfordringer føles nye og uovervindelige. "Jeg kan se, du ser bange ud. Skal vi sammen prøve at gå på line på træstammen?" • Mad medbringes på ture, spises i haven eller laves evt. på bål.

	Dagplejeren planlægger emneforløb med udgangspunkt i naturen. Desuden foregår spontan leg i haven. Der udarbejdes dokumentation af læreplaner hvorved det sikres, at dagplejeren er bevidst om mål, handlinger og egen rolle.
Tegn	• Barnet inkluderes i fællesskabet og bliver naturligt en del af de lege der foregår. • Barnet passer på naturen og lærer at begå sig i den. • Barnet viser en større viden om naturen ved f.eks. at navngive de forskellige naturmaterialer. • Barnet viser en god motorisk sikkerhed og udviser glæde, spontanitet og nysgerrighed ved at færdes i naturen sammen med de andre børn.
Evaluering	Den enkelte dagplejer evaluerer og tilpasser løbende egen praksis i forhold til leg i naturen. På tilsyn evaluerer dagplejepædagogen i fællesskab med dagplejeren dokumentationerne og praksis. Ud fra dette kan nye tiltag iværksættes ved behov. Ved evalueringen tages udgangspunkt i følgende spørgsmål: • Hvad har været fremmende for målopfyldelsen? • Hvad har været hæmmende for målopfyldelsen? • Hvilke nye tiltag iværksættes på baggrund af evalueringen?

Handleplan for: Måltider i Dagplejen

Sammenhæng	Måltiderne i Dagplejen er en genkendelig og tilbagevendende aktivitet for det enkelte barn. Processen omkring måltiderne bidrager til barnets personlige, sproglige og sociale kompetencer, og giver barnet erfaringer, som det kan gøre brug af i mange andre sammenhænge.
Mål	• At barnet opnår lyst og glæde til at deltage i måltiderne. • At barnet får kendskab til den danske madkultur. • At barnet oplever at føle sig hørt, set og forstået. • At barnet oplever at føle sig som en betydningsfuld del af det sociale fællesskab omkring måltiderne. • At barnet lærer om sundhed gennem god, sund og nærende kost og god håndhygiejne. • At barnet lærer at bruge sproget som kommunikationsmiddel.
Inklusionsperspektivet	Barnet inkluderes i et socialt fællesskab ved at alle børn i gruppen er aktive og deltagende omkring måltiderne.
Tiltag og fokusområde	Med udgangspunkt i Kompetencehjulet og læreplanstemaerne arbejdes der med mangeartede aktiviteter, som børnene oplever lyst og glæde ved deltagelse i. Børn med behov for en særlig indsats, tilbydes specielt tilrettelagte aktiviteter, f.eks. kan et barn med nedsat syn få bestik og service i kontrastfarver til hinanden, så det bliver mere synligt for barnet. Det motorisk urolige barn kan tilbydes en anden slags stol end de andre børn i gruppen. Det betyder, at der arbejdes systematisk med måltiderne i Dagplejen gennem følgende: • Dagplejeren understøtter barnet ved at udvise glæde, indlevelse og engagement, og bidrager derved til en god stemning omkring måltidet. Dagplejeren er selv rollemodel ved at smage på maden • Barnet oplever måltidet som en tiltalende, genkendelig og tilbagevendende aktivitet i hverdagen. Dette kan ske ved at dagplejeren tilrettelægger en god rytme, som barnet inddrages i, f.eks. vaske hænder, sidde samlet, spise af en tallerken, synge "Tak for mad – sang". • • Barnet inddrages i de praktiske gøremål, som f.eks. borddækning, bagning, lettere madlavning, pynt på bordet.

	• Dagplejeren italesætter barnets behov og følelser. "Jeg kan se, at du godt kan lide pølsemaden." "Jeg kan se, at du er sulten, tørstig, etc." • Dagplejeren giver barnet medbestemmelse ved at lade barnet selv vælge om det f.eks. har lyst til en æggemad eller leverpostejsmad. • Dagplejeren giver barnet oplevelser med måltider i naturen, som f.eks. i haven eller på skovtur. Der udarbejdes dokumentation af måltiderne, hvorved der sikres, at dagplejeren er bevidst om mål, handlinger og egen rolle.
Tegn	• Barnet føler sig tryk og anerkendt, og som en betydningsfuld del af det sociale fællesskab ved måltiderne. • Barnet giver udtryk for egne behov og følelser. • Barnet er nysgerrig på maden og viser lyst til at prøve at smage noget nyt. • Barnet kender rytmen, der er forbundet med måltiderne og viser selv initiativ til f.eks. hjælp til borddækning.
Evaluering	Den enkelte dagplejer evaluerer og tilpasser løbende egen praksis i forhold til måltiderne i Dagplejen. På tilsyn evaluerer dagplejepædagogen i fællesskab med dagplejeren dokumentationerne og praksis. Ud fra dette kan nye tiltag iværksættes ved behov. Ved evalueringen tages udgangspunkt i følgende spørgsmål: • Hvad har været fremmende for målopfyldelsen? • Hvad har været hæmmende for målopfyldelsen? • Hvilke nye tiltag iværksættes på baggrund af evalueringen?

Handleplan for: Pusletid i Dagplejen

Sammenhæng	Pusletid i dagplejen er genkendelig og tilbagevendende i løbet af hverdagen i Dagplejen. Gode oplevelser omkring pusletiden er med til at styrke barnets selvopfattelse, kropsfornemmelse og er med til at give barnet den fulde opmærksomhed fra dagplejeren.
Mål	• At barnet oplever dets basale behov set og varetaget. • At barnet udvikler sig på det sansemotoriske område, dvs. varme og omsorgsfulde hænder, der skifter barnet. • At barnet får erfaringer med og oplevelser af hygiejne, dvs. rene hænder og en ren ny ble. • At barnet får "én til én"-kontakt med den voksne, og derved føler sig værdifuld, mødt og anerkendt.. • At give barnet forskellige sansemæssige oplevelser og stimuli (beskidt ble vs. ren ble, varm ble vs. uden ble mm.) • At barnet oplever sig mødt, set, hørt og forstået. • At barnet lærer at bruge sproget som kommunikationsmiddel. • Barnet får en naturlig interesse for toilet og potte, når alderen er til det.
Inklusionsperspektivet	Barnet føler sig inkluderet i forhold til oplevelsen af at få opfyldt sine behov på lige vilkår med de andre børn.
Tiltag og fokusområde	Med udgangspunkt i Kompetencehjulet og læreplanstemaerne arbejdes med at give barnet en god oplevelse af at blive puslet. Dagplejeren gennemtænker, hvordan det enkelte barn bedst tilgodeses, når det pusles. Dette sker bl.a. ud fra dagplejerens erfaringer og barnets reaktioner, hvilket også er gældende for børn med særlige behov. Det betyder, at der pædagogisk arbejdes med pusletid gennem følgende handlinger: • Der sættes ord på oplevelserne, som f.eks.: "Nu må du heller få en tør ble på." • Dagplejeren understøtter børnene ved at udvise begejstring, nærvær og engagement. • Dagplejeren anerkender barnets følelser gennem sit kropssprog og stemmeleje, når barnet viser tegn på at udfordringer føles nye og uovervindelige, f.eks. "Jeg kan se, du ser bange ud, når du skal op på puslebordet. Kom, nu lægger vi puslemadrassen på gulvet." • Dagplejeren sætter ord på kropsdele og -funktioner, f.eks.

	"En, to, tre...du har ti tæer! - Kan du vrikke med dem?" Der udarbejdes dokumentation af læreplaner, hvorved det sikres, at dagplejeren er bevidst om mål, handlinger og egen rolle.
Tegn	• Barnet føler sig tryk ved at blive puslet, og viser dette ved at gå glad med hen til puslebordet. Barnet viser tegn på en glad forventning, når det skal have skiftet ble. • Barnet oplever pusletiden som en hyggestund, hvor der er tid til nærkontakt og små samtaler. • Barnet viser kendskab til de enkelte kropsdele, og kan med tiden udpege og sætte ord på disse. • Barnet kan udtrykke egne behov. • Barnet viser interesse for at benytte potte eller toilet
Evaluering	Den enkelte dagplejer evaluerer og tilpasser løbende egen praksis i forhold til den daglige pusletid omkring det enkelte barn. På tilsyn evaluerer dagplejepædagogerne i fællesskab med dagplejeren dokumentationerne og praksis. Ud fra dette kan nye tiltag iværksættes ved behov. Ved evalueringen tages udgangspunkt i følgende spørgsmål: • Hvad har været fremmende for målopfyldelsen? • Hvad har været hæmmende for målopfyldelsen? • Hvilke nye tiltag iværksættes på baggrund af evalueringen?

Handleplan for: Daglig modtagelse i Dagplejen

Sammenhæng	En daglig god modtagelse og en tryk start på dagen styrker barnets selvopfattelse og personlige kompetence, og giver barnet erfaringer det kan gøre brug af i mange andre sammenhænge.
Mål	• At barnet føler sig set, hørt og mødt. • At barnet får en oplevelse af, at være betydningsfuld. • At barnet føler sig som en del af et socialt fællesskab. • At barnet udviser følelser og empati. • At barnet lærer at bruge sproget som kommunikationsmiddel, og giver udtryk for egne behov. • At barnet lærer at blive selvhjulpent ved at hjælpe til med at tage jakken af, hænge den på plads og sætte skoene på plads.
Inklusionsperspektivet	Barnet inkluderes i et socialt fællesskab ved at alle børn i gruppen er aktive i modtagelsen af det enkelte barn. De øvrige børn i gruppen går med ud i entréen for at modtage barnet og viser glæde ved gensynet af barnet.
Tiltag og fokusområde	Med udgangspunkt i Kompetencehjulet og læreplanstemaerne arbejdes der med mangeartede aktiviteter, som giver børnene mulighed for læring og udvikling. Børn med behov for en særlig indsats, tilbydes specielt tilrettelagte aktiviteter. Det betyder, at der arbejdes systematisk med den daglige modtagelse på følgende vis: • Dagplejeren understøtter barnet ved at udvise begejstring, nærvær og engagement. • Dagplejeren modtager det enkelte barn på personlig vis og er opmærksom på det enkelte barns behov og følelser, f.eks. "Hej Emma! Jeg kan se, at du er glad/ked af det/træt i dag." • Dagplejeren italesætter det aktuelle vejr og konsekvensen af dette: "Det er koldt ude i dag, og jeg kan mærke dine fingre er helt kolde." • Dagplejeren inddrager de andre børn i modtagelsen og sætter derved fokus på det enkelte barn: "Se, nu er Emil kommet!" Det udarbejdes dokumentation af læreplaner, hvorved der sikres, at dagplejeren er bevidst om mål, handlinger og egen rolle.

Tegn	• Barnet viser tegn på tryghed og glæde, og føler sig anerkendt og imødekommet. Barnet viser glæde ved at se dagplejeren og de andre børn og rækker ud efter dagplejeren. • Barnet føler sig som en betydningsfuld del af det sociale fællesskab. Barnet viser gensynsglæde ved at se de andre børn, ligesom de andre børn viser glæde ved at se barnet. • Barnet giver udtryk for egne behov og følelser. • Barnet benævner vejrforholdet, og kan sætte ord på, om det regner, sner eller om solen skinner. • Barnet viser tegn på, at det genkender rytmen, hvilken rytme og kultur, der er forbundet med modtagelsen (Hilse på dagplejeren og de andre børn – afleveres til dagplejeren – farvel til forældre.)
Evaluerings	Den enkelte dagplejer evaluerer og tilpasser løbende egen praksis i forhold til den daglige modtagelse af det enkelte barn. På tilsyn evaluerer dagplejerpædagogen i fællesskab med dagplejeren dokumentationerne og praksis. Ud fra dette kan nye tiltag iværksættes ved behov. Ved evalueringen tages udgangspunkt i følgende spørgsmål: • Hvad har været fremmende for målopfyldelsen? • Hvad har været hæmmende for målopfyldelsen? • Hvilke nye tiltag iværksættes på baggrund af evalueringen?

Aabenraa Kommune
Eksempel på materiale

Pædagogisk læreplan

December 2014

Forord

Alle børn har krav på, at få den bedst mulige start i livet. Børn skal lære meget i livet, og de første leveår er afgørende, for de evner og kompetencer børn har til rådighed i deres voksenliv.

Med denne pædagogiske læreplan er det hensigten at sikre fokus på børns læringsmiljø. Børn lærer hele tiden. De lærer af deres handlinger, oplevelser og erfaringer. De lærer af hinanden og med hinanden. De lærer af de voksne, vores kultur og det miljø der omgiver dem.

Børn suger viden og kunnen til sig med alle sanser, når deres omgivelser er trygge og stimulerende. Nogle læringsrum opstår spontant, andre vil være planlagte, nogle vil børn tage initiativ til, og andre er det dagplejeren, der er igangsætter.

Den pædagogiske læreplan er tænkt som et pædagogisk værktøj for den enkelte dagplejer, dagplejekonsulent og forældre, så vi kan støtte børn bedst muligt i deres læringsproces. Dagplejen er således ikke kun et pasningstilbud, men også et læringsrum hvor børn støttes og stimuleres gennem leg, oplevelser og relationer.

Dagplejen bygger grundlæggende på det hjemlige velkendte og trygge miljø med den samme voksne, der modtager og afleverer barnet. Barnet er en del af en lille børnegruppe på 4-5 børn. Det er dagplejerens opgave at skabe rammer, hvor hvert enkelt barn trygt kan færdes, få nærhed, anerkendelse, opleve genkendelighed, omsorg og gensidig respekt.

Trivsel og læring handler om dannelse, udvikling og forandring og foregår såvel i planlagte aktiviteter som i de spontant opståede oplevelser og lege. Dagplejerne skaber og understøtter situationer, der giver børn mulighed for fornyelse, fordybelse, forandring og forankring.

I Dagplejen har vi fokus på hvert barns potentialer og kompetencer. I de pædagogiske læringsmiljøer tager vi hensyn til børns forskellige forudsætninger og muligheder.

Der vil være børn, der i kortere eller længere tid har livsbetingelser, der kræver en særlig pædagogisk opmærksomhed. Derfor er der, i de pædagogiske læreplaner, et specifikt fokus på børn i udsatte positioner.

I det pædagogiske arbejde med inkluderende og anerkendende praksis er der sat fokus på, at alle børn inkluderes i fællesskaber. Den inkluderende praksis kendetegnes ved en pædagogisk opmærksomhed, der tilrettelægger læringsmiljøer og aktiviteter samt tilgodeser børns lige muligheder for læring på trods af forskellige livsbetingelser.

Alle ansatte i Dagplejen har ansvar for, at sikre et udviklende og forpligtende samarbejde mellem Dagplejen og forældre og sikre, at Dagplejen overordnet som dagtilbud lever op til en høj standard i overensstemmelse med kommunens sammenhængende børne-, familie- og ungepolitik.

Alle dagplejere deltager i kursusforløb omkring pædagogiske læreplaner og inkluderende pædagogiske miljøer.

Dagplejekonsulenter vejleder og rådgiver dagplejerne i forhold til pædagogiske læreplaner og inklusion i praksis, når de har tilsyn i dagplejehjemmene og legestuer.

I Dagplejen er der udarbejdet én samlet pædagogisk læreplan, der gælder for alle dagplejere, der er tilknyttet den kommunale dagpleje.

Det er mit ansvar som leder, at der udarbejdes, evalueres og offentliggøres en pædagogisk læreplan. I samarbejde med den pædagogiske leder og dagplejekonsulenter lægges en plan for evaluering af den pædagogiske læreplan, og om de valgte metoder og aktiviteter fører til, at målene bliver opfyldt, og der laves aftaler med dagplejere om indsamling af nødvendig og relevant dokumentation.

Forældrebestyrelsen og Dagplejens Lokaludvalg inddrages i hele processen omkring den pædagogiske læreplan og evaluering heraf.

Dagplejens pædagogiske læreplan er godkendt i Dagplejens forældrebestyrelse og Dagplejens Lokaludvalg.

Dagplejen har udviklet et pædagogisk læreplansskema, som alle dagplejere og dagplejekonsulenter arbejder med.

Skemaet kan ses under Bilag.

*Lene Reese
Dagplejeleder
December 2014*

Dagtilbudsloven:

§8 *"Der skal i alle dagtilbud udarbejdes en skriftlig pædagogisk læreplan for børn i aldersgruppen 0-2 år og børn i aldersgruppen 3 år til skolestart".*

§8 stk. 6 *"Fordagplejen udarbejdes den pædagogiske læreplan samlet for alle dagplejehjem eller distrikter tilknyttet den kommunale dagpleje".*

Indholdsfortegnelse

Forord.....	2
Børnemiljø.....	5
Det fysiske børnemiljø.....	5
Det psykiske børnemiljø	5
Det æstetiske børnemiljø	5
Barnets alsidige personlige udvikling	6
Sociale kompetencer	7
Sprog.....	8
Krop og bevægelse	9
Natur og naturfænomener	10
Kulturelle udtryksformer og værdier	11
Børn med særlige behov	12
Dokumentation og evaluering af Pædagogiske læreplaner	13
Bilag	14
Pædagogiske læreplaner i Dagplejen	14

Børnemiljø

I henhold til dagtilbudsloven skal arbejdet med pædagogiske læreplaner og børnemiljø knyttes sammen og forstås i tæt sammenhæng. Det betyder, at det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan arbejdet med et godt børnemiljø sker som en integreret del af det pædagogiske arbejde.

I Dagplejen har vi fokus på det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø for derved at fremme barnets trivsel, sundhed, udvikling og læring. Et godt børnemiljø i Dagplejen er baseret på trygge, hjemlige og kendte rammer. Samtidig er det vigtigt, at barnet styrkes personligt, socialt, motorisk, og sprogligt, hvorfor vi ser en naturlig sammenhæng mellem børnemiljøet og vores pædagogiske læreplan.

Dagplejehjemmet og legestuer skal være et rart sted at være barn, og indretning skal være inspirerende og udviklende.

Dagplejens pædagogik udvikles på baggrund af stor erfaring og teoretisk viden. Børnemiljøet vurderes og tilrettelægges i samarbejde mellem dagplejeren og den ansvarlige dagplejekonsulent og indgår således som en naturlig del i det pædagogiske tilsyn. Det er dog dagplejerens ansvar, ud fra den viden og kendskab dagplejeren har til børns udvikling, at sikre de bedst mulige rammer, således at det private hjem er indrettet hensigtsmæssigt og dækker behovet i forhold til at fungere som privat hjem, stimulerende børnemiljø og arbejdsplads.

Det fysiske børnemiljø

Handler om de fysiske rammer både inde og ude og om disse er sikkerheds- og sundhedsmæssige forsvarlige. Det være sig mulighed for bevægelse, hygiejne, kost, støj og lys. Da dagpleje finder sted i private hjem, er det vanskeligt at fastsætte ensartede standarder og det enkelte hjem vurderes derfor individuelt.

Det psykiske børnemiljø

Handler om hvordan børnene trives med hinanden og med den/de voksne. I Dagplejen arbejder vi med relationer og anerkendelse og betydning heraf. I et godt psykisk børnemiljø bidrager fællesskaber, venskaber, nærvær, anerkendelse, rummelighed, omsorg, tryghed, tillid og medbestemmelse til trivsel og en positiv hverdag.

Det æstetiske børnemiljø

Handler om samspillet mellem omgivelserne og børns sanser, og hvorledes vi i Dagplejen stimulerer børns sanser i hverdagen. Det æstetiske miljø har betydning for, om børn oplever dagplejen som et rart sted at være, og at børn får lyst til at udfolde sig. Det er derfor vigtigt, at dagplejehjemmet er et rart sted at være, og at indretningen og udsmykning af hjemmet er inspirerende og indbydende, og kan indvirke på børns fantasi, udvikling, oplevelser, handlinger og lysten til at udfolde sig.

Barnets alsidige personlige udvikling

De overordnede mål er, at den pædagogiske praksis og børnemiljøet giver mulighed for, at barnet udvikler:

- En positiv selvforståelse med selvværd og selvtillid
- Fantasi og kreativitet
- Kompetence til at forstå og håndtere følelser.

Hvad skal barnet have mulighed for at opnå, mens det er i dagpleje?	Hvordan støtter vi barnet i at udvikle denne kompetence?	Hvad gør vi i hverdagen?
At opleve anerkendelse og blive respekteret	Ved at være en nærværende voksen Ved at være nysgerrig på barnets personlighed Ved at styrke jeg-udvikling og identitet Ved at give barnet anerkendelse	Giver barnet tryghed og om-sorg Taler MED barnet Går i "børnehøjde" Viser respekt for barnets grænser "Hjælp til selvhjælp"
At opleve sammenhæng i hverdagen og livet	Ved at skabe en tryk og forudsigelig hverdag Være forudsigelig og gentagende Tæt samarbejde med forældrene	Skaber rutiner Laver gentagelser Udveksler oplevelser mellem hjem og dagpleje
At sætte ord på følelser og acceptere disse Udvikle selvstændighed At udvikle fantasi At blive mødt med positive forventninger og glæde	Barnet skal opleve succeser og små sejre Støtte barnet i at tage tøj af og på Hjælp til personlig hygiejne Anerkende følelser hos barnet Viser hvert barn, at det er betydningsfuldt	Opmuntrer og støtter barnet så tingene lykkes Gør velkomst og afsked personlig Giver tid, nærvær og ro Lærer barnet at acceptere sine følelser
Tegn <i>Eksempler på tegn på læring</i>	Barnet søger kontakt og er nysgerrigt. Barnet viser følelser, glæde, vrede, jalousi, omsorg. Barnet øver sig i at løse konflikter. Barnet tager initiativ til leg. Barnet tager kontakt til andre voksne. Barnet tager selv initiativ til, at give udtryk for egne ønsker.	
Dokumentation <i>Eksempler på dokumentation</i>	Fortælle forældre om hverdagen, hvad der laves i dagplejen og hvorfor. Tilbagemeldinger fra forældre. Temadrøftelser med kolleger og dagplejekonsulent. Foto.	

Sociale kompetencer

De overordnede mål er, at den pædagogiske praksis og børnemiljøet giver mulighed for at barnet:

- Lærer at møde andre anerkendende og respektfuldt
- Udvikler kompetencer til at indgå i forpligtende fællesskaber
- Udvikler kompetencer til at etablere og vedligeholde venskaber.

Hvad skal barnet have mulighed for at opnå, mens det er i dagpleje?	Hvordan støtter vi barnet i at udvikle denne kompetence?	Hvad gør vi i hverdagen?
At blive anerkendt og respekteret, som den person barnet er At opleve at være del af et fællesskab	Ved at anerkende barnets følelser og behov Ved at give barnet oplevelse af at være betydningsfuld Ved at den voksne er rollemodel Støtte barnet i at danne venskaber	Sætter ord på barnets følelser og handlinger Giver barnet medbestemmelse Respektere barnets valg Støtter leg i grupper/rolle-leg
At opleve rummelighed og forståelse for sig selv og andre Lære at vente på tur og dele At lære at være i konflikt og løse den	Sætte ord på egne og andres følelser Den voksne skal være rollemodel Skabe situationer hvor børnene glædes over at være sammen Give barnet mulighed for at lege alene og i små grupper	Støtter barnet i at sige til og fra Er den tydelig voksen der sætter ord på handlinger Støtter barnet i indlevelse – det gør ondt når du .... Støtter barnet i at udsætte egne behov
At opleve tryghed og tillid i relationer til andre børn og voksne Styrkes i at knytte venskaber	Ved at være anerkendende og nærværende Ved at støtte barnet i kontakten/samværet med andre børn	Går i legetue og på besøg hos andre dagplejere Har øje for det enkelte barns behov Deltager aktivt i barnets leg Skaber gode muligheder for barnets leg

Tegn <i>Eksempler på tegn på læring</i>	Barnet leger med andre. Barnets leg udvikler sig alderssvarende. Barnets øver sig i at løse konflikter. Barnet tager hensyn til andre. Barnet hjælper med at trøste og vise omsorg over for andre børn. Barnet udviser forståelse for turtagning.
Dokumentation <i>Eksempler på dokumentation</i>	Foto og små historier til opslagstavlen. Fortælle forældre om dagens oplevelser. Lave ting, plancher og udstillinger produceret i fællesskab.

Sprog

De overordnede mål er, at den pædagogiske praksis og børnemiljøet giver mulighed for at:

- Barnet udvikler sit sprog gennem hverdagsaktiviteter og i samværet med andre
- Barnet udtrykker sig sprogligt i ord og sætninger
- Barnet inddrages i dialogen
- Barnet udfordres kreativt i alle kommunikationsformer
- Barnet får sproglig anerkendelse for dets handlinger og følelser.

Hvad skal barnet have mulighed for at opnå, mens det er i dagpleje?	Hvordan støtter vi barnet i at udvikle denne kompetence?	Hvad gør vi i hverdagen?
At være i et sprogligt inspirerende miljø, hvor der er mulighed for at udvikle et varieret sprog	Ved at skabe tillid, nysgerrighed og glæde, så barnet får lyst til at udvikle sproget Ved at italesætte barnets hverdag	Synger, også vrøvlesange Laver rim og remser Læser bøger Snakker med barnet om dets oplevelser Sætter ord på alle ting i hverdagen
At opleve tale-/kropssprog, som kommunikationsmiddel	Ved aktivt at bruge sproget og vise sammenhæng mellem ord og handling Ved at anerkende og sætte ord på kropssprog	Lytter til barnet Viser interesse og forståelse for barnets ord, følelser og handlinger og sætte ord på Skaber fælles opmærksomhed
At udvikle nysgerrighed for sang, musik og begreber At lege med ordene	Ved at give musikalske oplevelser At have bøger, instrumenter, papir og farver tilgængelig for børnene	Synger fagtesange og hører musik Leger sanglege Snakker og læser bøger Vrøvlerim og remser
Tegn <i>Eksempler på tegn på læring</i>	Barnet begynder selv at fortælle bruger ord og mimik. Barnets ordforråd udvikles. Barnet fortæller om oplevelser og hændelser. Barnet bruger sproget som kontaktform og konfliktløser. Barnet "læser" en bog og kan genkende sange og synger med. Barnet har sprogforståelse – forstår og kan udføre små opgaver.	
Dokumentation <i>Eksempler på dokumentation</i>	Fortælle forældre om barnets hverdag. Skrive barnets historier og egne vendinger ned. Genfortælle sproglige oplevelser fra barnets hverdag til forældre.	

Krop og bevægelse

De overordnede mål er, at den pædagogiske praksis og børnemiljøet giver mulighed for at barnet:

- Udvikler glæde ved at bruge kroppen
- Støttes i at videreudvikle motoriske færdigheder i leg og tilrettelagt aktiviteter
- Støttes i dets fysiske sundhed blandt andet med fokus på ernæring, hygiejne og bevægelse.

Hvad skal barnet have mulighed for at opnå, mens det er i dagpleje?	Hvordan støtter vi barnet i at udvikle denne kompetence?	Hvad gør vi i hverdagen?
At få kendskab til egen krop og dens formåen	Ved at tilbyde barnet et varieret miljø – ude og inde, som støtter barnet så det eksperimenterer: • grovmotorisk • finmotorisk • sansemæssigt	Hopper, løber, kravler og klatrer Bygger med klodser Klæder sig af og på Benævner kropsdele Gymnastik, rytmik, tumlelege
Ved at udvikle sunde kostvaner og god hygiejne	Ved at tilbyde barnet en alsidig og alderssvarende kost Ved at lære barnet god hygiejne	Hjælper med at tilberede maden Hjælper med borddækning Spiser selv Vasker og tørrer hænder og mund
At bruge alle sanser og herigen- nem tilegne sig verden	Ved at give barnet oplevelser der udfordrer alle sanser	Leger med sand, vand, ler mm. Mærker kys og kram Er opmærksom på lugte og dufte

Tegn <i>Eksempler på tegn på læring</i>	Barnet er aktivt og i bevægelse og udfordrer sig selv motorisk. Barnet viser interesse for at spise selv. Barnet øver sig i at tage tøj af og på. Barnet har lyst til at smage forskelligt mad. Barnet tager selv initiativ til at vaske hænder, dække bord og tørre mund.
Dokumentation <i>Eksempler på dokumentation</i>	Foto. Barnets bog. Barnet for ting med hjem det selv har lavet f.eks. tegnet, klippet, bagt.

Natur og naturfænomener

De overordnede mål er, at den pædagogiske praksis og børnemiljøet giver mulighed for at barnet:

- Udvikler glæde ved at færdes i naturen samt udforske, sanse og lege i naturen
- Udvikler respekt for naturen
- Får kendskab til naturen og naturfænomener.

Hvad skal barnet have mulighed for at opnå, mens det er i dagpleje?	Hvordan støtter vi barnet i at udvikle denne kompetence?	Hvad gør vi i hverdagen?
At opleve og udvikle forståelse og respekt for natur og miljø	Ved at sikre at barnet kommer ud i naturen og lærer den og dens muligheder at kende Ved at den voksne er rollemodel for hvordan man færdes i naturen	Færdes i naturen og haven på alle årstider Kigger på og rører ved dyrene Samler naturmaterialer Fodrer dyr Tid til fordybelse i naturen
At stifte bekendtskab med naturfænomener gennem sanserne	Ved at skabe nysgerrighed for naturen Ved som voksen at udvise engagement og interesse for naturen	Leger i regnen og hopper i vandpytter Sanser regn, blæst, solen Smager på bær og lign. Ligger i græsset, lytter og kigger på skyer og himlen Leger i visne blade Leger i sne, mærker kulden
At få kendskab til årstiderne	Ved at den voksne er nysgerrig og viser glæde ved naturen Ved at udforske og skabe opmærksomhed på naturen	Leger ude i al slags vejr Præsenterer naturen for børnene Sår blomster, karse mm. Samle kastanjer Fokuserer på årstidens skiften

Tegn <i>Eksempler på tegn på læring</i>	Barnet viser en begyndende respekt og forståelse for naturen. Barnet finder ting i naturen er nysgerrig og undersøgende. Barnet er opmærksom på vejret, på dyr og planter. Barnets lommer kan være fyldte med sten, pinde, snegle mm. efter gåtur. Barnet har lyst til at opholde sig i naturen.
Dokumentation <i>Eksempler på dokumentation</i>	Foto og små hverdags fortællinger. Collager med ting fra naturen. Ting i naturen der kendetegner de 4 årstider. Årsplan. Handleplaner og materiale fra de "Grønne Spirer" Barnet som "levende" dokumentation (snavset tøj mv.)

Kulturelle udtryksformer og værdier

De overordnede mål er, at den pædagogiske praksis og børnemiljøet giver mulighed for at:

- Barnet får et nuanceret syn på kulturelle forskelligheder
- Barnet har kendskab til nærmiljøet
- Barnet får kendskab til traditioner
- Barnet tilbydes forskellige kulturelle oplevelser
- Barnet har mulighed for at benytte materialer, som inspirerer til forskellige udtryksformer og kreative aktiviteter.

Hvad skal barnet have mulighed for at opnå, mens det er i dagpleje?	Hvordan støtter vi barnet i at udvikle denne kompetence?	Hvad gør vi i hverdagen?
At være med til at skabe traditioner og fastholde dem	Ved at skabe fælles oplevelser, som giver forståelse for de danske traditioner	Holder fast i traditioner, cirkus, fastelavn, jul, påske, fødselsdage mm. Børnesange – den danske sangskat
At stifte bekendtskab med forskellige kulturelle udtryksformer	Ved at tilbyde forskellige kulturelle oplevelser	Går på biblioteket Synger Hører musik Tegner og maler
At stifte bekendtskab med forskellige familieforhold, nationaliteter, normer og værdier	Opmærksom på forskellig levevis	Læse bøger Snakker om barnets egne forhold Synliggør at mennesker er forskellige Bordskik og madkultur

Tegn <i>Eksempler på tegn på læring</i>	Barnet har kendskab til de danske traditioner Barnet kender de mest almindelige børnesange, rim og remser Barnet vil lege med forskellige materialer for eksempel maling, modeller-voks, trylledej m.v. Barnet har kendskab til de kulturelle muligheder der findes i nærmiljøet såsom bibliotek, teater, udflugter, musik, billeder m.v. Barnet har fantasi og får tid og rum til at udfolde sig på egne betingelser. Barnet viser forståelse for de forskellige kulturer, det bliver præsenteret for.
Dokumentation <i>Eksempler på dokumentation</i>	Foto. Avisomtale. Udstillinger og arrangementer. Fortælle forældre om oplevelser med deres barn. Barnets egne fremstillede ting

Børn med særlige behov

Med en inkluderende tilgang som værdi, arbejder vi ud fra de 6 overordnede læreplanstemaer i forhold til alle børn i dagplejen.

Nogle børn har i forskellig grad, og i kortere eller længere perioder, brug for særlig opmærksomhed og støtte for at kunne deltage i leg, samvær og planlagte aktiviteter for at kunne udvikle sig.

Læringsmiljøet indrettes, så det understøtter det enkelte barns behov for overskuelighed, genkendelighed, forudsigelighed og struktur.

Med fokus på barnets kompetencer og med udgangspunkt i dét barnet kan, tilbyder den voksne barnet udfordringer, der passer til det enkelte barns aktuelle trivsel og udvikling.

Dagplejekonsulenten er i samarbejde med forældre og dagplejer medansvarlig for, at alle børn i Dagplejen trives og udvikler sig.

Dagplejekonsulenten rådgiver, og vejleder. Dagplejeren inddrager råd og vejledning, og yder ekstra omsorg og støtte til børn med særlige behov.

Der kan i Dagplejen afsættes ressourcer, hvor der er behov og belæg herfor, og der udarbejdes en handleplan. I tilfælde kan der tilbydes en dobbeltplads (barn kan tælle for 2) i dagplejen.

Dagplejen samarbejder med sundhedsplejersker, socialrådgivere, PPR (pædagogisk, psykologisk rådgivning), Specialpædagogkorpset, og andre faggrupper med specialviden om børn med særlige behov.

Dagplejen er repræsenteret i den tværfaglige småbørnsgruppe, som endvidere består af repræsentanter fra Sundhedsplejen, Specialpædagogkorpset, PPR, Børn & Familie, specialinstitutioner og Dagtilbud.

Dagplejen arbejder ud fra den sammenhængende børne- familie- og ungepolitik og pjecen "Fællesskabets børn".

Dokumentation og evaluering af Pædagogiske læreplaner

I bekendtgørelsen til loven står der, at de mål der opstilles i de pædagogiske læreplaner, skal dokumenteres.

Dokumentation er et pædagogisk redskab, som Dagplejen har glæde af at bruge løbende i arbejdet med børnene. Det skaber grobund for refleksion over egen og fællesskabets praksis i et levende og udviklende arbejdsmiljø.

Ansvar for dokumentation er et samarbejde imellem dagplejer, dagplejepædagog og dagplejeledelsen.

Dokumentation kan foregå på forskellige måder.

Mundtligt:

- Det er der, hvor vi fortæller om, hvad vi laver med børnene
- Det er, når vi snakker med forældre, kolleger eller dagplejepædagog.

Skriftligt:

- Det er, når vi beskriver det der foregår. Det kan være små historier børnene fortæller, beskrivelser af oplevelser sammen med børnene, eller når vi skriver på børnenes tegninger, hvad de fortæller.

Audio/visuel:

- Situationer som bliver visuelt beskrevet. Det kan være en optagelse med de sange børnene synger, optagelse af deres første pludren eller ord.

Det er vigtigt at huske, at der er forskel på pynt og dokumentation. Pynt er hvis, en børnetegning bliver hængt op alene uden medfølgende ord. Samme børnetegning er derimod dokumentation, hvis der følger en forklaring med, enten mundtlig eller skriftlig.

Målet med at arbejde med dokumentation og evaluering, er at skabe fokus på egen praksis, at skabe meningsfulde processer hver dag.

Det er vigtigt, at have en fælles forståelse af hvad dagplejeren skal dokumentere/evaluere, hvordan der dokumenteres/evalueres, samt hvad målet er med dokumentationen/evalueringen.

Det er vigtigt at aftale etiske regler for kollegial vejledning, samt brugen af barn/børn i dokumentationen.

Evaluering:

Evalueringen kan foregå på følgende måder:

- Skriftligt
- Mundtligt

Begge dele skal være kort og præcist. Alle implicerede personer skal have mulighed for at komme med deres oplevelser af situationen - samt blive hørt.

Bilag

Pædagogiske læreplaner i Dagplejen

Dagplejers navn				
Legestuegruppe				
Emne				
Mål				
Aktivitet				
Dato				
Tema	Barnets læring (hvad lærte barnet) Hvilke tegn så du	Børnemiljø (rammerne og stemningen)	Dokumentation	Evaluering (hvordan gik det)
Personlige kompetencer	• • •			
Sociale Kompetencer	• • •			
Sprog	• • •			
Krop og bevægelse	• • •			
Natur og naturfænomener	• • •			
Kulturelle udtryksformer og værdier	• • •			
Børn med særlige behov				
Refleksion på egen læring og handling				